

Ditt latin

En språklig och
kulturhistorisk
promenad

Steg IV

Staffan Edmar

*Denna bok tillägnas inspiratören **Alf Uddholm***

docent i latin och rektor vid Vasaskolan i Gävle

för hans engagemang för språklig och humanistisk bildning i samhället

Omslagsbild:

Marcus Aurelius till häst, romersk kejsare 161-180 e.Kr.

Original. Capitolinska museerna i Rom.

Den enda fullständigt bevarade antika ryttarskulpturen över en romersk kejsare.

Den har tjänat som inspiration till många senare ryttarstatyer i Europas städer.

©Staffan Edmar 2015

Ditt latin En språklig och kulturhistorisk promenad Steg IV

e-bok första upplagan

Foto Désirée Edmar där ej annat anges

Förlag Edmar Editor AB, S:t Göransgatan 100, 112 45 Stockholm

ISBN 978-91-637-8838-3

Detta verk tillhandahålls under licensen *Creative Commons Erkännande - Icke kommersiell* - Inga bearbetningar 2.5.

Upphovsmannen tillåter icke-kommersiell kopiering och vidaredistribution, så länge verket förblir oförändrat samt Staffan Edmar anges som upphovsman. Inga andra rättigheter ges till verket utan förbehålls upphovsmannen och verkets rättighetsinnehavare.

Innehåll för Steg IV	sidan
Senrepubliken fram till slaget vid Actium 31 f.Kr.	4
Caesar i Britannien åren 55 och 54 f.Kr.	6
Caesars beskrivning av Britanniens form och yta	8
Catullus, kärlekslyrikern	13
Cicero – talaren och brevskrivaren	16
Inledningen till första talet mot Catilina	17
Ett brev till hustrun Terentia	19
Brevet om Caesar på middag hos Cicero	20
Augustus, kejsare 27 f.Kr.-14 e.Kr.	25
Ur kejsar Augustus självbiografi	26
Horatius II:10: Några råd till min käre Licinius	31
Horatius: Ars poetica Diktkonsten	32
Ostia vid Tiberns mynning	35
Resenär under antiken	38
En kanalfärd på Fossa Augusti	39
Kejsare efter Augustus	41
Centrala delar av Rom under kejsartiden	44
Martialis, epigrammets mästare	49
Konstantin. Rikets delning 395 e.Kr.	56
Avslutande uppgifter för Steg IV	59
Minigrammatik	60
Facit	76
Alfabetisk ordlista	82

STEG IV

Senrepubliken fram till slaget vid Actium 31 f.Kr.

Innehåll

Gnaeus Pompejus, romersk fältherre och statsman, vann under 70-talet f.Kr. stora militära framgångar i sin kamp mot sjörövarna i Medelhavet, gjorde Syrien och Palestina till en romersk provins och flyttade det romerska rikets östgräns fram till floden Eufrat. Vid återkomsten till Rom behandlades Pompejus emellertid kallsinnigt av senaten. Den vägrade t.o.m. att infria de löften om jord som han gett sina veteraner. Pompejus slöt sig därför till *Gajus Julius Caesar*, som hade en stark ställning i det reformvänliga folkpartiet.

År 60 f.Kr. ingick Caesar, Pompejus och Crassus ett treman-naförbund, *det första triumviratet*, för att genom ömsesidigt stöd genomdriva sina önskemål. Caesar blev konsul för år 59 f.Kr. Han åstadkom att han själv efter konsulstidens utgång skulle bli ståthållare för fem år i provinsen Gallien. Under åren 55 och 54 gjorde han med sina trupper två landstigningar i Britannien.

Efter Crassus död år 53 f.Kr. var det tydligt att den politiska makten skulle tillfalla antingen Pompejus eller Caesar. Pompejus fick så småningom stöd hos senaten, som ansåg Caesar vara den farligaste av de två. Senaten begärde därför att Caesar skulle lägga ned sitt befäl och låta sina soldater återvända hem när tiden för hans ståthållarskap i Gallien gått ut.

Caesar beslöt sig då för att med vapen tilltvinga sig makten och gick med sin här över gränsfloden *Rúbicon*. Han sägs då ha fällt yttrandet *Álea iacta est* ”Tärningen är kastad”. Pompejus och senaten var inte beredda på strid. Pompejus flydde till Balkan och snart hade Caesar kontroll över Italien. År 48 f.Kr. besegrades Pompejus av Caesar vid *Farsálos* i Thessalien och flydde till Egypten men blev vid landstigningen mördad. Caesar följde efter och blev invecklad i de tronstridigheter som pågick i Egypten. Caesar avgjorde därvid tvisten till förmån för *Kleópatra*.

I Rom lät Caesar återställa ordningen och uppföra stora byggnadsverk, t.ex. *Forum Iulium* och *Basilica Iulia*. Han förändrade vidare tideräkningen genom att införa den s.k. julianska kalendern. I Julius Caesars kalender fastställdes årets faktiska längd till 365,25 dagar. Åren i allmänhet skulle innehålla 365 dagar. En s.k. skottdag skulle skjutas in vart fjärde år, som alltså kom att innehålla 366 dagar. Den nya årsräkningen började tillämpas den 1 januari 45 f.Kr. Påven Gregorius lät år 1582 obetydligt modifiera Caesars kalender och fastställa årets längd till 365, 2425 dagar i snitt. Skottårens antal under en period av 400 år inskränktes enligt den gregorianska kalendern med tre på så sätt att att år med jämna hundratal räknas som skottår bara då deras årtal, de två nollorna borträknade, är delbara med 4.

Caesars regeringstid utmärktes av att provinsbor upptogs som romerska medborgare och även kunde ta plats i senaten. Alla gamla skillnader i det traditionsrika romerska samhället höll på att utjämnas genom hans styrelsesätt. Ryktet påstod att han eftersträfvade kunganamnet. Anhängare av de republikanska traditionerna slöt sig till slut samman med hans personliga fiender i en sammansvärjning. Caesar föll offer för denna vid ett senatssammanträde och mördades den 15 mars 44 f.Kr.

Efter mordet på Caesar bildades det andra triumviratet år 43 f.Kr. av *Octavianus*, som var Caesars adoptivson, *Antonius* och *Lépidus*. De två mest kända av Caesarmördarna, *Marcus Brutus* och *Cassius*, hade samlat en stor här i östra delen av riket. De mötte Antonius och Octavianus vid *Filippi* i Thrakien år 42 f.Kr. men blev där slutligt besegrade.

Antonius och Octavianus delade riket. Octavianus fick västra delen med Italien som centrum, och Antonius den östra med Egypten som huvudland. Lepidus, som fått nöja sig med Africa, tvingades så småningom lämna triumviratet. Efter några år övergick Antonius och Octavianus gamla rivalitet till öppen fiendskap. Antonius och Egyptens sista drottning Kleopatra besegrades år 31 f.Kr. i ett sjöslag vid *Actium* på Greklands västkust. Octavianus stod därmed som segrare och ensam härskare.

Lästips: Allan Klynne, *Kleopatra. Liv och legend*. Prisma 2009

Caesar i Britannien åren 55 och 54 f.Kr.

Innehåll

Gajus Julius Caesar har i sina rapporter *De bello Gallico* skildrat den för Europas fortsatta öde så betydelsefulla romerska erövringen av Gallien, dvs. nuvarande Frankrike och Belgien. Caesar skrev rapporterna år för år medan han mellan sommarfälttågen låg i vinterläger. Han ville med dessa rättfärdiga sina erövringar inför den romerska opinionen. Hans sätt att utan retorisk utsmyckning gå rakt på sak och låta fakta tala för sig själva har den effekten, att läsaren tycker sig följa händelsernas utveckling från en neutral utgångspunkt. I samma syfte talar han om sig själv endast i tredje person (Caesar).

På sommaren år 55 f. Kr. riktade Caesar sitt intresse mot Britannien. För Caesar ingick erövringen av denna ö som en väsentlig del i hans stora plan på att få även folken uppe i norr att ingå i det romerska imperiet. Landet sades vara grönskande och bördigt.

Det fanns också andra skäl för Caesars intresse för Britannien. Ett företag här uppe, i andra änden av världen, var djärvt. En landstigning av de romerska legionerna på en avlägsen okänd sagoö i det stora Nordhavet skulle bli något spännande och sensationellt för alla i det romerska samhället. Inrikespolitik på hög nivå, skulle man kanske idag säga om projektet.

På sommaren år 55 tågade Caesar alltså med sin här från Germanien och marscherade hela juli i långa dagsetapper västerut mot den galliska kusten till någon punkt mellan nuvarande Calais och Boulogne. Med en här på tio legioner, mindre än femtiotusen man, tog Caesar upp striden mot britterna, ett tappert och krigiskt folk, som kunde ställa upp med många fler krigare.

Samtidigt som Caesar tågade från Rhen tvärs över norra Gallien till kusten, hade han skickat en officer i förväg med ett krigsfartyg till Britannien för att utforska öns kuster. När Caesar senare anlände till den plats där Boulogne numera ligger möttes han av samme officer tillsammans med ett stort antal personer: köpmän, brittiska överlöpare m. fl., som det var av värde för Caesar att lyssna på. Flottan hade Caesar låtit samla i två hamnar eller flodmynningar nära gränsen till Bretagne, och nu återstod endast att avvakta en lämplig vind för överfarten.

En natt i slutet av augusti år 55 avseglade Caesar med åttio fartyg och två legioner och såg i gryningen Dovers vita klippor. De var tätt besatta med beväpnade män och han fann att platsen var "helt olämplig för en landstigning", eftersom det var möjligt för britterna att kasta projektiler från klipporna ner på stranden. Caesar fortsatte därför ytterligare elva kilometer framåt och landsteg i Albion på den låga, terrasserade kusten mellan Deal och Walmer. Men britterna, som såg hans manövrer, följde honom utmed stranden och stod färdiga att möta honom.

Med sina vagnar och ryttare nalkades öborna stranden för att mota bort angriparna. Legionärerna var osäkra om djupet och tvekade inför skuren av stenar och kastspjut, men tionde legionens bärare av fälttecknet störtade ut i vattnet med sitt fälttecken och Caesar manövrerade krigsfartygen så att katapulterna och bågskyttarna kunde angripa britterna i flanken. Det blev en uppmuntran för romarna att hålla ut, de hoppade över bord i det grunda vattnet, slöt leden och vadade mot land och fienden. Efter en kort och häftig skärmytsling nådde de stranden, där de ordnade legionerna snart tvang britterna på flykt.

Landstigningen utgjorde emellertid bara början på Caesars problem. Högvattnet vid fullmåne vållade stora skador på den ankrade flottan. Då britterna såg angriparnas prekära läge vaknade deras förhoppningar om att kunna fördriva romarna. De avbröt de påbörjade förhandlingarna och angrep med stor styrka de romerska förråden. Men Caesars bevakningsmanskap hade inte försummat att vidta försiktighetsmått och romarnas beväpning och disciplin i strid gjorde sig åter gällande. Britterna kapitulerade till slut. Caesar uppställde endast nominella villkor. Han högg sönder en del av sina fartyg för att reparera de övriga och var nöjd med att kunna återvända till fastlandet med ett antal fångar och gisslan.

Följande år, 54, återvände Caesar emellertid till Britannien. Britterna hade vid den tiden en skicklig härförare vid namn *Cassivellaunus*, som med viss framgång försvarade sitt land. Så småningom slöt Caesar och Cassivellaunus vapenvila. Den senare lovade gisslan, skatt och underkastelse mot det att Caesar lämnade landet. Denna gång proklamerade Caesar att han vunnit en seger. För den tillerkändes han en triumf i Rom.

Caesars beskrivning av Britanniens form och yta

Innehåll

- Insula naturā est triquetra, cuius unum latus est contra Galliam. Huius lateris alter angulus, qui est ad Cantium, ad orientem solem spectat, alter inferior angulus ad meridiem. Hoc latus pertinet circiter milia passuum quingenta.
- 6 Altērum latus vergit ad Hispaniam atque occidentem solem; qua ex parte est Hibernia, dimidio minor (ut existimatur) quam Britannia. In medio cursu est
- 9 insula, quae appellātur Mona; complūres praeterea minōres insulae propinquae esse existimantur; de eis insulis multi dicunt ibi esse noctem dies continuo

insula, ae F ö , jfr eng. isle
natūra, ae F natur, *natūra*
(abl.) av naturen
triquetrus, a, um trehörnig,
formad som en triangel
latus, ĕris N sida, *cuius unum latus* vars ena (triangel)sida
contra prep. m. ack. (vänd) mot
Gallia, ae F Gallien (= nuv. Frankrike och Belgien)
alter, ĕra, ĕrum (den) ene (av två) (den) andre (av två)
angulus, i M hörn, vinkel, *angle*
orior, ortus sum, orīri deponens
4 resa sig, stiga upp, gå upp
inferior, ius (*komparativ*) längre ned belägen, 'det andra längre ner belägna hörnet'
meridies, meridiēi M (medius + dies) middagstid; söder
specto 1 blicka, vetta *ad* mot
per-tineo, -tinui, -tentum (per + tenēre) 2 sträcka sig
milia, -ium N. pl. tusen/tal/
passus, us M dubbelsteg (längdmått = 1,48 m)

circiter (adv) omkring, cirka
quingenti, ae, a femhundra: femhundra tusental av dubbelsteg = femhundra romerska mil (=1,5 km), dvs. 75 svenska mil
vergo 3 vetta, *ad* mot
occido, occīdi 3 falla, gå ned, *occidens sol* den nedgående solen, väster
qua rel. ankn. **ex parte** = *et ea ex parte* = på denna sida
Hibernia, ae F Irland
dimidium, i N hälft, *dimidio minor...quam* med hälften mindre...än
ut (här = *komparativ konjunktion med indikativ*) såsom
existimo 1 anse
cursus, us M färd, *in medio cursu* mitt under färden, halvvägs
appello 1 kalla, jfr fra. appeler
Mona, ae F (ön) Man
complūres, a flera, åtskilliga
praeterea (adv.) dessutom
propinquus, a, um i närheten
nox, noctis F natt
dies, diei M el. F dag
continuo (adv.) oavbrutet

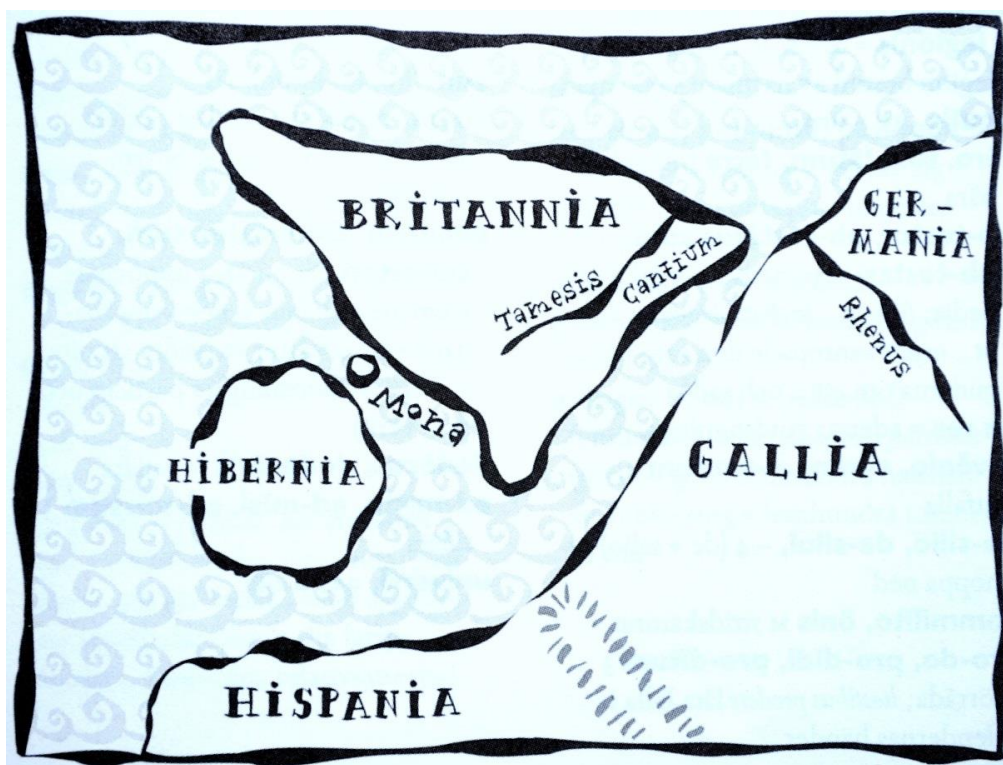
12 triginta sub bruma. Huius latēris longitūdo est, ut
Britanni narrant, septingentōrum milium passuum.

Tertium latus est contra septentriōnes; cui parti
15 nulla est obiecta terra, sed eius latēris angūlus maxime
ad Germaniam spectat. Hoc latus octingenta milia
passuum in longitudinem esse existimātur.

18 Ex incōlis sunt humanissīmi, qui Cantium incōlunt;
non multum a Gallica consuetūdine diffērent. Interiō-
res Britanni frumenta non serunt sed lacte et carne vi-
21 vunt pellibusque sunt vestīti. In pugna omnes Britanni
vitro se inficiunt, quod caeruleum efficit colōrem; hoc
horridiōres sunt aspectu et habent omnem partem
24 corpōris rasam praeter caput et labrum superius.

bruma, ae F vinter(solstånd),
sub bruma vid vintersolståndet
longitūdo, dñis F längd
septingenti, ae, a sjuhundra
'denna sidas längd är (av) sju hundra
romerska mil', *genitivus qualitatis!*
septentriōnes, ōnum F plur.
Sjuttjärnorna, Karlavagnen, norr
cui parti *rel. ankn. = et ei parti*
obiectus, a, um *med dat.*
'belägen mittemot något'
maxīme mest, huvudsakligen
octingenti, ae, a åttahundra
humānus, a, um (*homo*)
mänsklig, människo-, civiliserad
in-cōlo, **in-colui**, - 3 bebo
consuetūdo, dñis F vana, bruk
dif-fēro, **dis-tūli**, **di-lātum**,
differre skilja sig, vara olika
interior, ius (komp.) inre, *interiör*
frumentum, i N säd
(äv. *frumenta* i plur. = säd)
sero, **sevi**, **satum** 3 så
lac, **lactis** N mjölk, *jfr fra. lait'*
caro, **carnis** F kött

pellis, is F djurhud
vestītus, a, um klädd
vitrum, i N vejde (en
blåfärgande ört; jfr vitriol)
in-ficio, **-fēci**, **-fectum** (in +
facere) färga, måla
caeruleus, a, um (*caelum*
himmel) *caeruleus* gm
dissimilation *caeruleus*;
himmelsblå, blå
ef-ficio, **ef-fēci**, **ef-fectum** 3B
(ex + facere) åstadkomma
color, **ōris** M färg, *jfr eng. colour,*
fra. couleur, sv. kulör
hoc (N, *abl. sing.*) genom detta
horridus, a, um hemsk,
förskräcklig
aspectus, us M utseende:
aspectu 'till utsendet'
rasus, a, um rakad
praeter *prep. m. ack.* förutom
labrum, i N läpp
superior, ius (komparativ till
superus, a, um ovan befintlig)
övre, över-, *jfr fra. supérieur*

Uppgifter K

(Facit)

- K1 Utgå från Caesars landmåttuppgifter när det gäller omkrets för 'triangeln' Britannien! Hur många svenska mil motsvarar de?
- K2 Hur betecknar Caesar olika väderstreck?
- K3 Vilka ord i moderna språk hänger samman med de latinska benämningarna på olika väderstreck?
- K4 Repetera demonstrativa och relativa pronomen Minigram. p. 2-3!

Hundra år efter Caesars korta expeditioner fördes på nytt en romersk armé över havet till Britannien. År 43 e. Kr. blev Britannien, under kejsar Claudius' regering, en romersk provins. Provinsen Britannia omfattade till en början endast låglandet i öster och söder, men utsträcktes efter hand till den historiska gränsen mellan England och Skottland. Monumentet över den romerska politiken i denna del av imperiet är *Hadrianusmuren*. Hadrianus var kejsare 117-138 e.Kr. Muren med hans namn har en längd av 112 kilometer och sträcker sig från Solway Firth (nära nuvarande *Carlisle*) i väster till mynningen av Tyne (vid *Newcastle*) i öster. Murens tjocklek är närmare tre meter och dess höjd har ursprungligen uppgått till närmare fem meter. Vid ändpunkterna är muren i dag raserad, men i det inre landet står längre delar fortfarande kvar.

Forum Romanum i Rom. Byggnaden i bildens mitt är senatens Curia, som efter flera bränder återuppbyggts. Det var Gaius Julius Caesar som på denna plats lät bygga den första kurian.

Caesars Forum Iulium i Rom, från Via dei Fori Imperiali. De tre korintiska kolonnerna till höger är det som återstår av templet till Venus Génatrix ära. Caesars Forum inhägnades av en rad kolonnader för affärer.

I Rom finns fortfarande 'Det avbrutna brovalvet' (Ponte Rotto < pontem ruptum) mitt i Tibern. Bron är Roms första bro över Tibern och fanns på Gaius Julius Caesars tid. Bron kallades ursprungligen Pons Aemilius.

Vid Forum Boarium, kreaturstorget mellan Tibern och Palatinen, fanns på 100-talet f.Kr. ett rundtempel. Tjugo korintiska kolonner omgav templets cella, som inrymde en bild av Hercules, representant för övermänsklig styrka.

Catullus, kärlekslyrikern

Innehåll

Bland skalder som var samtida med Caesar och Cicero var Catullus den mest betydande.

Gaius Valerius Catullus föddes omkring år 87 f.Kr i Verona. Han begav sig vid unga år till Rom. Där träffade han Lesbia, enligt en antik författare identisk med konsul Metellus Celers maka Clodia – en moraliskt frigjord, intelligent och vacker kvinna, betydligt äldre än Catullus själv. Hon inspirerade honom till några av de finaste dikter den romerska litteraturen har. Det är dikter som beskriver Catullus egen situation och med dem skapar han något nytt i den romerska litteraturen. Endast några få år varade Catullus och Lesbias kärleksförbindelse. Den slutliga brytningen skakade honom djupt.

Catullus skaldebana blev inte lång. Ett par år efter en resa till Bithynien för att besöka sin brors grav avled han i Rom, bara något över 30 år gammal.

Catullus dikter har översatts av Gunnar Harding och Tore Janson i "Catullus. Dikter om kärlek och hat" (2007):

LI. *Ille mi par esse deo videtur*

*Denne är för mig som en gudars like,
ja, hans lycka är kanske ännu större,
han som ständigt får sitta tätt intill dig,
se dig och höra*

*skrattets ljuva klang, det som rövar från mig
allt förnuft och vett, ty när jag får se dig
blir jag mållös, Lesbia; djupt i halsen
stockar sig rösten,*

*tungan domnar bort och genom mitt inre
ilar lågor fram och i örat ringer
dova klockors klang medan nattligt mörker
ögat beslöjar.*

*Sysslolöshet blir ditt fördärv, Catullus,
sysslolöshet gör dig för vild och lössläppt,
sysslolöshet störtade förr i gruset
kungar och städer.*

**V. *Da mi basia mille, deinde centum,
dein mille altera, dein secunda centum,
deinde usque altera mille, deinde centum***

Låt oss, Lesbia, leva, låt oss älska!
För allt gammelmansgnäll och gubbigt struntprat
har vi inte ett enda dyft till övers.
Solar kan ju gå ner och komma åter,
men när en gång vår korta ljusglimt slocknar
återstår bara sömn och ändlöst mörker.
*Ge mig tusentals kyssar, sedan hundra,
tusen ännu en gång, och sedan hundra,
sen då tusen igen, och sedan hundra.*
Sen, när tusentals fler har räknats samman
skall vi blanda ihop dem, så att ingen
avundsjuk sätter onda ögat på oss
när han vet våra kyssars sanna antal.

CVII. *Quis me uno vivit felicior*

Om någon någonsin får den lycka han längtat att uppnå,
fast utan hopp, skall hans själ fyllas av jublande fröjd.
Därför jublar jag nu åt det som är mer värt än pengar,
Lesbia, detta att du vänder tillbaka till mig,
vänder tillbaka till mig, som inte har vågat att hoppas,
frivilligt kom du till mig. Bländvita, lysande dag!
*Vem är mer lycklig än jag, kan någon nu komma och säga
att han i livet har fått något han önskat sig mer?*

**LXX. *Dicit, sed mulier cupido quod dicit amanti
in vento et rapida scribere oportet aqua***

Ingen man hellre än mig - så säger den kvinna jag älskar -
vill hon till make ha, inte ens Juppiter själv.
*Säger hon - men vad en kvinna till upptände älskaren säger
skriv det i virvlande ström, skriv det i jagande vind.*

VIII. *Vale, puella! Iam Catullus obdurat*

Catullus, stackars narr, nu måste du sluta och inse att det du har mistat är borta. En gång sken ljusa solar på den väg där du kom till din älskarinna vart hon dig ledde, och mer än hon har ingen någonsin älskats. Då blev det många kärlekslekar tillsammans	och hon sa aldrig nej till det du åträdde. Så ljusa solar sken för dig på den tiden! Nu vill hon inte längre - sluta du också att jaga den som flyr, var inte olycklig. Ryck upp dig nu, var envis, tålig, ståndaktig!
---	---

Härefter följer fortsättningen av dikt VIII med Catullus originaltext till höger:

*Farväl till dig, nu är Catullus ståndaktig,
begär ej något av dig som är ovillig.
Men du blir sorgsen när du inte är önskad.
Du ondsinta, vad finns då kvar av liv för dig?
Vem ska besöka dig och finna dig vacker?
Vem ska du älska då? Vem ska du tillhöra?
Vem ska du kyssa och vems läpp ska du bita?
Men du, Catullus, var nu stark och ståndaktig.*

*Vale, puella! Iam Catullus obdúrat
nec te requiret nec rogabit invítam:
at tu dolebis, cum rogaberis núlla.
Scelesta, vae te! Quae tibi manet víta?
Quis nunc t(e) adíbit? Cui videberis bélla?
Quem nunc amabis? Cuius esse dicéris?
Quem basiabis? Cui labella mordébis?
At tu, Catulle, destinatus obdúra!*

vālē farväl
iām redan, här = nu
obdūro 1 hålla ut, vara hård, jfr *durus*, *a*, *um*
hård
nec ... nec varken ... eller
tē ack. av *tū*
re-quīro 3 (åter) söka, skilj mellan *requirit*
och *requiret*
rōgo 1 tillfråga, fråga
invítus, a, um ovillig: (*te*) *invítam* dig (när
du är) ovillig = mot din vilja
at men
dōleo 2 känna smärta (*dolor*, *ōris* M)
cūm (tidskonjunktion) när
cum rogābēris (*b-futurum pass.*) då du
...(kommer att) frågas efter
nulla här = non
scelestus, a, um lastbar, brottslig
vae interjektion ve

tibī (dat. av *tu*) för dig
māneo 2 vara kvar, stanna, återstå
te elision (utstötning) av *e* vid
vokalmöte i vers: läs *t'*
ád-eo, adīre (oregelb.; bildar futurum
med *b*-märke) gå till
video 2 se; *videbēris* (*b-futurum pass.*)
skall du synas
bellus, a, um vacker
āmo 1 älska
cuius vems
dīco 3 säga, skilj mellan *dicis* och
dices; *cuius esse dicēris* (*e-futurum pass.*)
'vems skall du sägas vara?'
bāsio 1 kyssa
cui för vem..., på vem..., vems...
labellum, i n. läpp, jfr *labium*
mordeo 2 bita
destinātus, a, um beslutsam

LXXXV. *Odi et amo*

*Hatar gör jag och älskar ändå. Du frågar mig
varför?
Vet inte men det är så. Ständigt torterar det
mig.*

*Odi et amo. Quare id faciam,
fortasse requiris.
Nescio, sed fieri sentio et
excrucior.*

odi hata (endast perf.-stam: eg. jag har fattat hat till = jag hatar)
quare varför - **fortasse** *adverb* kanske - **requīro** 3 söka efter, fråga
(efter) - **nescio** 4 inte veta - **sentio** 4 känna, märka, med ack m. inf. *fieri*
(pass. inf. till *facio*) - **ex-crucio** 1 pina, plåga: här 1:a pers. pass.

Uppgift L

Analysera grammatiskt denna sidas Catullusdikter! Sök sedan tolka
dikterna med egna ord!

Cicero - talaren och brevskrivaren

Innehåll

Efter snabba politiska framgångar blev Marcus Tullius Cicero (100 – 43 f.Kr.) år 63 konsul. Då friheten krossades av de första triumvirernas maktkonstellation år 60 f.Kr. och av Caesars diktatur, tvingades Cicero under långa perioder till politisk överksamhet. Först efter mordet på Caesar år 44 blev han åter aktiv i politiken och anhängarna av det gamla statsskicket blickade då upp till Cicero som sin ledare. Men det nya triumviratet mellan Antonius, Octavianus och Lepidus år 43 gjorde slut på alla republikanernas förhoppningar och Cicero föll till sist offer för sin motståndare Antonius utsända mördare.

Cicero ägnade sina sista år åt filosofiskt författarskap, ofta i dialogform efter Platons mönster (*De amicitia* Om vänskapen, *De senectute* Om ålderdomen). Cicero har vidare efterlämnat en stor samling brev till vänner och anhöriga (drygt 30 böcker. Dessa utgör en betydande historisk källa för en viktig tidsperiod och ett mänskligt dokument, som präglas av uppriktighet och personlig charm.

Cicero utvecklade i hög grad det latinska språket. Politiska tal höll Cicero framför allt under två perioder av sitt liv, dels under tiden fram till och med konsulatet år 63, dels under åren 44-43. Till den första perioden hör de fyra talen mot Catilina, till den senare de fjorton talen mot Antonius, vilka man har jämfört med dem, som Demostenes höll mot Filip av Makedonien, och kallat de filippiska.

Det första århundradet f.Kr. får sägas ha varit det oroligaste i det antika Roms hela historia. Det var lätt för en viljestark person att tillvälla sig makten under sken av att föra talan för en viss grupp i samhället. Ett försök i den riktningen gjordes av *Lucius Sergius Catilina*. Catilina önskade bli konsul för år 62 efter att ha sökt konsulatet för föregående år och ha förlorat det konsulsvalet mot Cicero. Nu ingick han tillsammans med allehanda missnöjda element en sammansvärjning mot bl. a. senaten. Catilina hade samtidigt i Etrurien organiserat en revolutionshär. Sammansvärjningen hade som första mål att mörda konsulerna - Cicero var en av dem.

Cicero ingrep nu på senatens uppdrag mot Catilina. Han var ju själv hotad till livet. Då senaten sammanträdde i Jupiters Stators tempel på Palatinen, inledde Cicero med ett rungande strafftal mot Catilina, som också var närvarande (det första talet av fyra):

Inledningen till första talet mot Catilina

Innehåll

Quousque tandem
 abutēris, Catilina,
 patientia nostra?

Quam diu etiam
 furor iste tuus
 nos elūdet?

Quem ad finem
 sese effrenāta
 iactābit audacia?

Nihilne te
 nocturnum praesidium
 Palatii,

nihil
 urbis vigiliae,

nihil
 timor popūli,

nihil
 concursus bonōrum omnium,

nihil
 hic munitissimus
 habendi senatus locus,

nihil
 horum ora vultusque
 movērunt?

Patēre tua consilia
 non sentis?

Hur länge
 ska du egentligen missbruka
 vårt tålamod, Catilina?

Hur länge
 ska detta ditt vanvett ännu få
 driva sitt spel med oss?

Hur länge
 ska din tygellösa fräckhet få
 göra sig bred?

Har du **inte** påverkats **av**
 vaktposterna på Palatinen
 om natten,

inte av
 vaktpatrullerna i staden,

inte av
 folkets fruktan,

inte av
 tillströmningen av alla lojala
 medborgare,

inte av
 denna mycket väl bevakade plats
 för att hålla senatssammanträde,

inte av
 de här närvarandes ansikten
 och miner?

Märker du **inte**
 att dina planer är avslöjade?

quo-usque *adv.* hur länge - **tandem** *adv.* egentligen - **ab-ūtor** *dep.* 3 (följs av *abl.*) missbruka, *abut-ē-ris* e-futurum - **patientia**, *ae* F tålamod
quam diu *adv.* hur länge - **furor**, *ōris* M raseri, vanvett - **e-lūdo** 3 gäcka
elud-e-t e-futurum, *ludus*, *i* M lek - **finis**, *is* M slut, *quem ad finem* eg. till vilken gräns, hur länge? - **audacia**, *ae* F djärvhet, fräckhet - **effrenātus**, *a, um* otyglad - **iacto** 1 kasta; *sese (=se) iactāre* stoltsera, göra sig bred - **nihilne** frågepartikeln *-ne* lämnas översatt; *nihil* här=*non*
moveo, **movi**, **motum** 2 röra, göra intryck på - **nocturnus**, *a, um* nattlig - **praesidium**, *-i* N skydd(svakt) - **Palatium**, *i* N Palatinen, en av Roms kullar - **urbs**, *urbis* F stad, *jfr urban* - **vigilia**, *ae* F vakt(manskap)
timor, *ōris* M fruktan - **conkursus**, *us* M tillströmning - **munitus**, *a, um* befäst - **os**, *oris* N anletsdrag - **vultus**, *us* M ansikte, min

Vanliga stilistiska figurer

Enligt antikens människor måste den, som hade något viktigt att säga, också kunna säga detta välformulerat. Retoriken - konsten att formulera sina tankar väl - blev en viktig ingrediens i den litterära prosan och poesin. I det följande beskrivs några stilistiska figurer.

Anaför (upprepning) innebär upprepning av ett ord, särskilt i början av flera satser: *I can answer in one word: Victory - victory at all costs, victory in spite of all terror; victory, however long and hard the road may be; for without victory there is non survival.* (Churchill 13 maj 1940 i parlamentet)

Apostrofering (hänvändelse) innebär tilltal till närvarande eller frånvarande person. Cicero apostroferar Catilina i början av sitt tal.

Asyndeton (icke samordning) betyder att det inte finns något bindeord: *Veni, vidi, vici.* (Caesar). *Ögon, läppar* (diktsamling)

Emfås ('i uttryck') innebär eftertryck och stark betoning i den språkliga framställningen. *Kvinnan framhöll med känsla och kraft att hon verkligen var oskyldig.*

Homofoní (samma ljud) innebär likljudande överhuvudtaget, även allitteration och rim: ***Quid proxima, quid superiore nocte egeris, ubi fueris, quos convocaveris, quid consilii ceperis, quem nostrum ignorare arbitraris?***

Metafór (liknelse) en bleknad bild: bordets *ben*, *kålhuvud*

Parallellism (överensstämmelse) innebär att en tanke upprepas och varieras i två eller flera på varandra följande, likformigt byggda språkled: ***Döden*** *molmar i mull allt vad här glimmar och glänser. /* ***Döden*** *kastar i kull vad här ypperst och högt är. /* ***Döden*** *krossar i kras allt vad här kraft har och helt är. /* ***Döden*** *trampar i träck allt vad här fagert och fint är.*

Pars pro toto är delen i stället för det hela: *sub tecto meo* (under mitt tak =) i mitt hus. *Ävsäga sig tronen*

Retorisk fråga är ett utrop i frågeform, som man inte väntar något svar på.

Uppgifter M

(Facit)

M1 Vilka stilistiska figurer kan du finna i Inledningen till det första talet mot Catilina?

M2 Professor Kurt Johannesson har i sin bok "Retorik eller konsten att övertyga", s. 22-35, gjort en analys av de tal som Shakespeare låter dels Brutus, dels Marcus Antonius hålla i dramat Julius Caesar. Läs dessa sidor! Vad tycker Du själv om de båda talarna?

Ett brev till hustrun Terentia

Innehåll

Tullius salutem Terentiae suae dicit

(Facit)

In Tusculānum nos ventūros esse putāmus aut Nonis
aut postridie. Ibi fac ut sint omnia parāta (plures enim
3 fortasse nobiscum erunt, et, ut arbitror, diutius ibi
commorabimur); si labrum in balineo non est, fac ut
sit, item cetēra, quae sunt ad victum et ad valetudinē
6 necessaria. Vale. Kal(endis) Octobr(ibus)

(Ad familiares XIV, 20, skrivet år 47 f.Kr)

Tusculānus, a, um vid Tusculum belägen; *Tusculanum* (*praedium*) lantgård i Tūsculum (s.ö. om Rom, nu Frascati)
puto 1 anse, tro *med ack. m. inf.*
Nonis* (*tidsabl. av Nonae*) den sjunde, brevet daterat 1 okt.
postridie (*adv.*) följande dag, dagen därpå
paro 1 göra i ordning, förbereda
fac ut sint omnia parāta 'laga att allt är i ordning'
fortasse kanske
nobiscum = cum nobis
ut (med indikativ) såsom
arbitror *deponens* 1 tro, anse

diutius (*adv.*) en längre tid, ganska länge (komp. till *diu*)
commōror *deponens* 1 dröja, jfr *mora*, *ae* F dröjsmål
labrum, i N badkar
balineum, i N badrum **fac ut sit** 'se till att ett sådant finns (anskaffas)'
victus, us M uppehålle
valetūdo, udinis F hälsa, välbefinnande
necessarius, a, um nödvändig
Octōber, bris, bre *adjektiv:* hörande till månaden oktober
Kalendis Octobrībus den 1 okt. (*tidsabl. av Kalendae* etc.)

*I varje månad fanns tre huvuddagar: *Kalendae*, den 1:a dagen i månaden, *Nonae* den 5:e och *Idus*, den 13:e. I månaderna mars, maj, juli och oktober inföll *Nonae* den 7:e och *Idus* den 15:e.

Breven i antiken hade vissa stående vändningar. Inledningen utgjordes av en hälsning från brevskrivaren till adressaten. Denna ingress, där både avsändarens och adressatens namn nämndes, motsvarar inledningsfrasen och underskriften i ett nutida brev. Förutom namnen innehöll hälsningen i regel orden *salutem dicit* 'sänder (eg. säger) sin hälsning'.

Uppgift N

Lär noga in vad som sägs i avsnitten Latinska infinitiver och Ackusativ med infinitiv i Minigrammatiken, punkterna 17 och 18!

Brevet om Caesar på middag hos Cicero

Innehåll

År 45 f. Kr. befann sig Gaius Julius Caesar på resa i Neapeltrakten. Han var fortsatt aktiv i politiken, vilket inte hindrade honom från att njuta av livets goda i form av promenader, bad och gästabud. Den sannolikt fredliga resan hade karaktär av fälttåg. Den medföljande livvakten bestod av 2 000 man, vilket noterades bland de romerska villorna.

En kväll i december kom Caesar till Lucius Marcius Philippus lantegendom vid Putéoli nära Neapel. Philippus var gift med Caesars systerdotter Atia, vars son i ett tidigare äktenskap med Gaius Octavius adopterades av Caesar i hans testamente och fick sitt namn ändrat till Gaius Iulius Caesar *Octavianus* (senare bekant under namnet kejsar Augustus). Philippus villa blev så fylld av soldater, att de nätt och jämnt lämnade matsalen fri, där Caesar skulle äta. Så skriver i varje fall Cicero i det roliga och intressanta brev, där han skildrar Caesars Puteolibesök och särskilt då en middag då Caesar var gäst hos Cicero på dennes lantställe i närheten.

Cicero, stor som författare och talare, ville själv i första hand vara politiker. Men hård tid krävde hård hud och Cicero var för mycket mänsklig. Till detta kom oturen att uppleva två triumvirat. Det första triumviratet (Caesar, Pompejus och Crassus) bidrog till Ciceros landsförvisning och det andra (Antonius, Octavianus och Lepidus) åstadkom ganska omgående hans död.

Cicero, som i ökande utsträckning blev senatsrepublikens främste försvarare mot diktatur, var politisk motståndare till Caesar. Under inbördeskriget mellan Caesar och Pompejus for Cicero över till Grekland och anslöt sig till de där församlade Pompejushängarna, eftersom Pompejus kämpade för senatens intressen. Efter Pompejus fullständiga nederlag vid Pharsálos år 48 f. Kr. var Cicero minst sagt dyster till sinnes. Men Caesar var nådig och visade över huvud taget Cicero en smickrande uppmärksamhet. Cicero å sin sida bedrev samtidigt författarskap i neutrala ämnen och hade som vanligt god förmåga att umgås med makthavare.

Nu kan det vara tid att höra, vad Cicero skriver om middagen med den höge gästen. Det är ett uppsluppet brev, avfattat på ledigt språk. I stället för latinska bisatser och huvudsatser av stor längd möter ett stort antal korta huvudsatser. Predikatet slopas ibland. Brevet ger en antydning hur det latinska talspråket kunde låta.

Cicero Attico sal.

- O hospitem mihi tam gravem! Sed fuit periucunde. Cum** (Facit)
secundis Saturnalibus ad Philippum vespere venisset,
 3 **villa ita completa militibus est, ut vix vacaret triclinium,**
ubi cenaturus ipse Caesar esset; quippe hominum MM.
Sane sum commotus, quid futurum esset postridie; at
 6 **mihi Barba Cassius subvenit, custodes dedit. Castra in**
agro; villa defensa est. Ille tertiis Saturnalibus apud
Philippum ad horam septimam erat nec quemquam
 9 **admisit; rationes opinor cum Balbo. Inde ambulavit in**
litore.

Atticus, i Ciceros förläggare
salus, salutis F hälsning
sal = salutem (dicit) hälsar
hospes, hospitis MF gäst
gravis, e besvärlig *hospitem*
gravem utropsackusativ
mihi dativus ethicus, 'det var mig en ...'
per-iucunde *adv. som predikats-*
fullnad: (på ett)angenämt (sätt)
Saturnalia, Saturnalium N pl.
 Saturnaliedag, dag mellan 17-23 dec.
vesper, vesperi o. **vesperis** M kväll
vesperi lokativ 'på kvällen'
com-pleo, -plēvi, -plētum 2 fylla
vaco 1 vara ledig, ha ledig plats
triclinium N matsal
ceno 1 äta middag *cenaturus* (fut.
 part.) *esset* var skolande äta, = skulle
 äta, s.k. *aktiv omskrivande konjugation*
quippe (*adverb*) ju
M=Mille hominum *partitiv gen.* (av)
commoveo, -mōvi, -mōtum 2
 röra, oro; *pass.* 'bekymras'

sane *adv.* verkligen **quid** vad
futurum (fut. part.) **esset** (var
 skolande ske =) 'skulle ske'
postridie *adv.* följande dag
Barba Cassius vän till Caesar
at men
sub-venio, -vēni, -ventum 4
 komma till hjälp
custos, custodis M vaktpost
castra, castrorum N plur. läger
de-fendo, -fendi, -fensum 3
 försvara, *pass.* göras försvarbar
ille, illa, illud denne; här = *Caesar*
quis-quam, quid-quam någon
ad-mitto, -mīsi, -misum 3
 släppa in
ratio, rationis F, *i pl.:* räkenskaper
opinor 1 förmoda
cum *prep. m. abl.* tillsammans med
Balbus Caesars ekonomiske rådgivare
inde därifrån, därefter
ambulo 1 promenera
litus, litoris N strand

(*Caesar nu hos Cicero*)

- Post horam octāvam in balneum. Tum audīvit de
12 Mamurra; vultum non mutāvit. Unctus est, accubuit.
Et ēdit et bibit sine timōre et, si quaeris, libenter.
Praeterea tribus tricliniis liberti et servi eius copiose
15 accepti sunt. Quid multa? Homo visi sumus. Hospes
tamen non is, cui dicēres: “Amābo te, eōdem ad me,
cum revertēris.” Semel satis est.
18 Puteolis se aiebat unum diem futurum esse, alterum
ad Baias. Habes hospitium, odiosum mihi, dixi, non
molestum. Ego paulisper hic, deinde in Tusculānum.

balnēum, i N bad, *här inomhus*
Mamurra Caesars beryktade gunstling
vultus, us M ansiktsuttryck
unguo, unxi, **unctum** 3 smörja
ac-cumbo, -cubui 3 lägga sig till bords
ēdo, ēdi, **esum** 3 äta
bibo, bibi 3 dricka
quaero, **quaesivi** 3 fråga, undra
libenter *adv.* med nöje
praeterea *adv.* dessutom
triclinium, i N matsal
libertus, i M frigiven
copiōse rikligen
ac-cipio, -cēpi, -ceptum 3
motta, förpläga, undfägna
homo *här* ’civiliserad människa’
visi sumus *plur. modestiae* jag har
setts/visat mig som ...

dicēres *imperf. konj; s.k. modest*
konj.: ’skulle kunna säga’
amābo te *fras* ”du är välkommen”
eōdem ad me *titta in* (eg. på
samma ställe till mig) *här igen*
re-vertor 3 vända tillbaka, *e-futurum*
Puteōli, ōrum M pl., nu *Pozzuoli*
aio 3 *ofullständigt verb* säga
Baias, ārum F plur. badort
hospitium, i N värdskap,
jfr hospes ’gäst’ ovan
odiōsus, a, um förhatlig
molestus, a, um tråkig
paulisper *adv.* en kort tid
Tusculānum (*praedium*) Ciceros
lantställe vid Tusculum
hic *adv.* här
deinde *adv.* därefter

Som ett postskriptum berättar Cicero om hur Caesar hedrade Publius Cornelius Dolabella (gift med Ciceros dotter Tullia) genom att låta sin livvakt i parad marschera förbi dennes lantgård.

Uppgift O

Studera avsnitten Futurum particip och Futurum infinitiv samt Konjunktiv i latinsk huvudsats och i latinsk bisats i Minigrammatiken, punkterna 12, 14 och 15! Lär in meningarna med latinsk konjunktiv!

VILLA LIVIAE vid PRIMA PORTA (12 km norr om Rom)

I Museo Nazionale Romano (Palazzo Massimo) finns väggmålningar, som har flyttats dit från utgrävda villor. Livia, Augustus hustru, har i sin sommarvilla vid Prima Porta haft helt fantastiska fresker. Hennes matsal, som var underjordisk till skydd mot sommarvärmen, var runt väggarna smyckad med träd, växter och frukter i naturtrogen stil för att ge gästerna en känsla av att de åt i det fria snarare än inomhus. Notera trädgårdsstaket ovan och fåglarna nedan. VILLA LIVIAE ska skiljas från DOMUS LIVIAE på Palatinen.

Växter/buskar/träd på väggmålningar i Villa Liviae

corbezzolo MJÖLON	viola selvatica ÄNGSVIOL	palma da datteri DADELPALM	pino domestico PINJE
cipresso comune CYPRESS	scolopendria comune STENSÖTA	crisantemo coronario KRANSKRAGE	rosa centifolia HUNDRABLADSRÖS
	papavero da oppio OPIEVALLMO	alloro LAGERTRÄD	
	oleandro NERIUM/ROSENLÄGER	bosso BUXBOM	camomilla fetida KAMOMILLKULLA
felce ORMBUNKE	melograno GRANATÄPPLE	iris IRIS	quercia EK

Trädgårdsrummet i Villa Liviae upptäcktes redan 1863 och systematiska utgrävningar av villan har pågått sedan 1982. Svenska Institutet i Rom har ansvar för vissa utgrävningar på området. Ovan visas en modern sammanställning på italienska av de 17 växter/buskar/träd som man funnit på trädgårdsmålningar i Villa Liviae.

Augustus, kejsare 27 f.Kr. - 14 e.Kr.

Innehåll

År 27 f. Kr., alltså fyra år efter sjöslaget vid Actium, återlämnade Octavianus de extraordinära befogenheter han haft som triumvir. Han fick då hedersnamnet Augustus. Han hävdade att han återställt republiken och styrde genom att vara den främste medborgaren, *princeps senatus*. Han var således den främste i senaten, den som alltid fick yttra sig först och vars åsikter därför styrde senatens beslut. Att han i realiteten var enväldig stod klart för alla. Han var emellertid bestämd motståndare till att han formellt skulle ha en monarks ställning. Han ville vidmakthålla illusionen att den gamla republiken åter trätt i funktion.

Augustus arbetade för fred och välbefinnande för sitt stora rike. Trots sin välvilja mot folket och sin artighet mot senaten såg Augustus mycket kritiskt på romarna, som under de senaste decennierna utvecklat både laglöshet och dålig moral. Han såg folkets räddning i en återgång till det gamla Roms sträva, enkla och fasta livsstil. Han satte in sin och statens hela kraft på att åstadkomma en återgång till de gamla sederna. Augustus var själv genom sitt enkla levnadssätt ett gott föredöme. Hans hus i Rom var inte stort och hade enkel inredning (*Domus Augusti et Liviae*).

Augustus gjorde propaganda för sitt samhällsprogram på olika sätt. Han lät sina idéer åskådliggöras av monumentala konstverk, som genom sin harmoniska skönhet ofta hade ett symboliskt, välgörande lugn. Roms monumentala byggnader vittnade i sin marmorprakt om rikets storhet och rikedom. Augustus lät bygga bl.a. *Marcellusteatern* (idag centralt belägen nära Piazza del Campidoglio), *Forum Augusti* med Mars Ultors tempel (nu vid Via dei Fori Imperiali) och *Ara pacis Augustae* (s. 29-30), minnesmärken som i bevarade delar fortfarande ingår i Roms stadsbild. Efter ett århundrade av krig gav Augustus äntligen en plågad värld fred.

Augustus strävan mot ett gammalromerskt levnads- och tänkesätt blev samtidigt också vägledande för många författare. Den förmögne *Maecenas* var en stor vän av konst i olika former och gav ofta ekonomiskt stöd åt konstnärer (därav lånordet 'mecenat'). Maecenas blev Augustus förtrogne i dessa hans strävanden och såg till att Augustus fick lära känna ett stort antal skaldar och andra konstnärer. Vissa av dem knöts personligen till

Augustus och arbetade i hans anda. En sådan skald var *Vergilius*. Vergilius beskrev i sitt diktverk *Aeneiden* den långa irrfärd som den trojanske hjälten Aeneas fick göra innan han kunde nå Latium och där efter många strider grunda Rom (ett avsnitt ur diktverket finns i Steg I). *Horatius*, en annan känd skald vid denna tid, skrev lyriska dikter. Här finns maningar till vännerna att begrunda att livet är kort, att det är klokt att njuta den flyende dagen och att leva sitt liv utan överdrifter (läs *Några råd till min Licinius*, s. 31). Han skrev även dikter på hexameter, t.ex. *Ars poetica* (läs s. 32). Under denna tid författade *Titus Livius* historieverket *Ab urbe condita* 'Från stadens grundläggning'. Han sökte dramatisera Roms historia och lyfta fram de personer som betytt mycket för Roms utveckling och som var lämpliga som förebilder (t.ex. *Horatius Cocles*, *Mucius Scaevola*, *Cloelia* och *Cincinnatus*, se Alf Henrikson *Antikens historier* II s. 35-36 och 40)

Augustus hustru Livia hade sin sommarvilla (*Villa Liviae*) vid Prima Porta 12 km norr om Rom. Den är numera utgrävd och dess väggar pryddes inuti med mycket välbevarade målningar av träd, växter och frukter i naturtrogen stil. Dessa finns nu på museet *Palazzo Massimo* (se bilder s. 23-24).

Ur kejsar Augustus självbiografi

Innehåll

År 1555 fann man i nuvarande Ankara en inskrift på latin om Augustus livsverk, det s.k. *Monumentum Ancyranum*. Det visade sig vara en kopia av den inskrift som Augustus författat kort före sin död 14 e. Kr. Originalinskriften fanns uppsatt vid familjegraven men förstördes sedermera under oroligheterna i Rom. I inskriften redovisade Augustus i 35 avsnitt sitt livsverk så som han ville ha det uppfattat. Vi läser det första avsnittet i översättning:

”Nitton år gammal utrustade jag en armé på eget initiativ och på egen bekostnad, med hjälp av vilken jag återgav friheten till staten, som led under en partigrupps förtryck. Av denna anledning invalde senaten genom hedrande beslut mig i sin församling under Gaius Pansas och Aulus Hirtius konsulat och tilldelade mig där en plats likvärdig med de tidigare konsulernas, när det gällde att yttra sin mening, och man gav mig även befälsrätt. Senaten gav mig som *propraetor* i uppdrag att tillsammans med konsulerna se till att staten inte skulle lida någon skada. Dessutom valde folket mig samma år till konsul, då bägge konsulerna hade stupat i kriget, och till triumvir för att ordna statens förhållanden.”

Augustus redovisar bl.a. delar av sin byggnadsverksamhet i Rom och sin frikostighet mot folket. Vi läser på latin:

Forum Iulium et basilicam Iuliam, quae fuit inter aedem
Castōris Pollucísque et aedem Saturni, perfēci. Duo et
3 octoginta templa deōrum in urbe consul sextum refēci.
Consul septimum Viam Flaminiam ab urbe Ariminum
refēci. Martis Ultōris templum forumque Augustum feci.
6 Theātrum Marci Marcelli ad aedem Apollinis in solo a
privātis empto feci. - - -

(Facit)

9 Ter munus gladiatorium dedi meo nomine. Bis athle-
tārum spectaculum populo praebui meo nomine. Ludos
feci meo nomine quater, aliōrum magistratuum nomine
ter et vicies. Venatiōnes bestiārum Africanārum in Circo
12 aut in foro aut in amphitheātris populo dedi sexies et
vicies.

Forum Iulium Caesars forum
basilica, ae F basilika
quae rel. pron., *Minigram p. 3!*
aedes, is F tempel
se karts-kiss av Forum s. 45
Castor, Castōris Juppiters
Pollux, Pollūcis tvillingsöner
Saturnus, i M fornitalisk gud
per-ficio, -fēci, -fectum 3B
helt genomföra, fullborda
octoginta åttio
urbs, is F stad, *här* Rom
consul *predikativt* 'som konsul'
sextum *adv.* för sjätte gången
re-ficio, fēci, re-fectum 3B
reparera (re+facio)
septimum *adv.* för sjunde gången
Via Flaminia startar i Rom
vid *Piazza del Popolo*, går norrut
Ariminum, i N, *här riktnings-*
ack.: 'till Ariminum', i dag
Rimini vid Adriatiska havet

Mars, Martis Mars (stridsgud)
ultor, ōris M hämnare
Marcus Marcellus Augustus svärson
Apollo, Apollinis Apollon
solum, i N mark, jord
privātus, i M 'privatperson'
emo, emi, emptum 3 köpa
emptus, a, um köpt (*perf. part.*)
ter tre gånger, jfr *bis* två gånger
munus, ěris N gåva, *här* 'spel'
gladiatorius, a, um gladiator-
spectaculum, i N anblick, tävling
athlēta, ae M kämpe, idrottsman
praebeo, praebui, prae-
bītum 2 framrätta, ge
ludus, i M lek, teaterföreställning
quater fyra gånger
magistrātus, us M ämbetsman
vicies tjugo gånger
venatio, ōnis F jakt, jaktspel
bestiarum kamp med vilda djur
sexies sex gånger

Augustus berättar också om sin utrikespolitik

(Facit)

- Omnium provinciārum popūli Romāni fines auxi.
Pacāvi Gallias et Hispanias provincias et Germaniam, a
3 Gadibus ad ostium Albis fluminis. Classis mea per
Oceānum ab ostio Rheni ad solis orientis regiōnem
usque ad fines Cimbrōrum navigāvit, quo nullus
6 Romānus ante id tempus adiit. Meo iussu ducti sunt
duo exercitus fere eōdem tempore in Aethiopiam et in
Arabiam.
9 Ad me ex India legatiōnes saepe missae sunt, non
visae ante id tempus apud quemquam ducem
Romanorum.

finis, is M gräns

augeo, auxi, auctum 2 öka,
utsträcka

paco 1 tvinga till fred, *jfr pax*
Galliae, ārum F plur. Gallien
Hispaniae, ārum F plur. Spanien

provincia, ae F provins

Germania, ae F Germanien

Gades, ium (pl.) nuv. Cadiz

ostium, i N. mynning

Albis, is M Elbe

flumen, fluminis N flod

classis, is F flotta

Oceānus, i M Oceanen

Rhenus, i M Rhenfloden

orior, ortus sum dep. 4 gå upp
oriens, orientis uppgående (pres. part.)

usque ad ända till

- - -

**Cum scripsi haec, annum agēbam septuagesimum
sextum.**

(Utdrag ur Monumentum Ancyranum, lätt bearbetat)

Uppgift P

Nämn byggnadsverk i Rom som Augustus låtit slutföra eller bygga
och som ännu finns kvar i stadsbilden!

Cimbri, ōrum kimbrerna, på
Schleswigs och Jyllands kuster
quo *här* = 'dit'

tempus, tempōris N tid **adeo,**
adii, aditum, adire

bege sig

iussus, us M befallning, abl.

meo iussu på min befallning

duco, duxi, ductum 3 föra

fere *adv.* ungefär

idem samme, *Minigram p. 2!*

Aethiopia, ae F Etiopien

legatio, ōnis F beskickning

quisquam någon, *Minigram p. 3!*

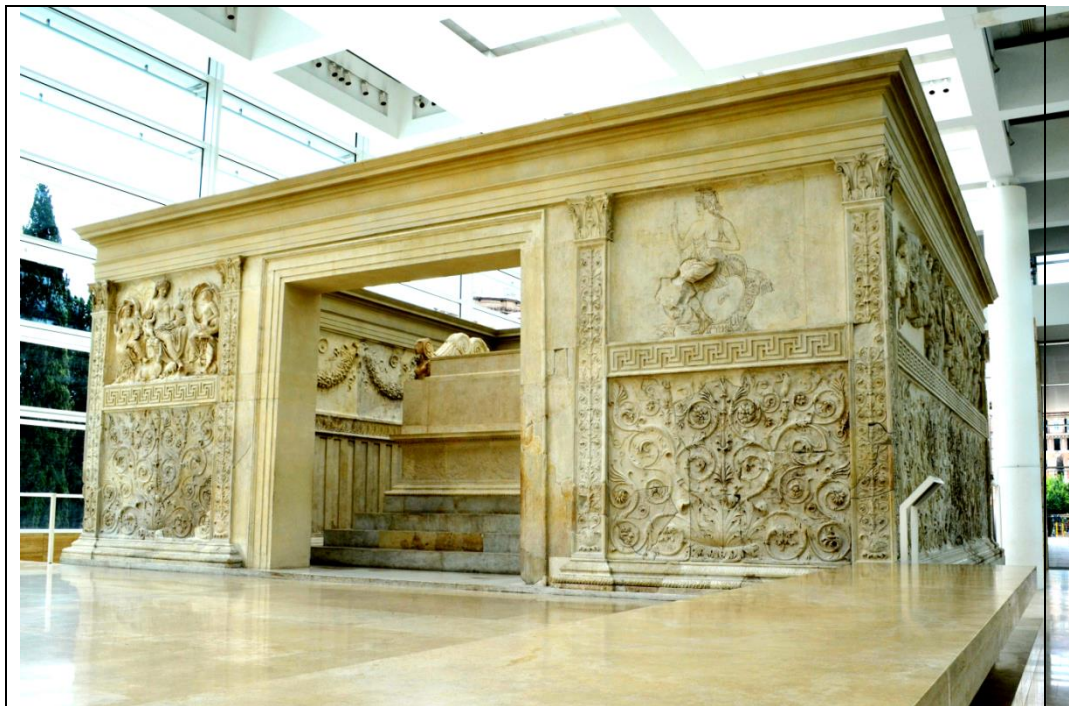
saepe ofta

mitto, misi, missum 3 sända

video, vidi, visum 2 se

dux, ducis M ledare

ARA PACIS

Fredsaltaret, nu inrymt i nybyggda lokaler i Rom, hyllar den fred som skapades av kejsar Augustus. Monumentet består av en fyrkantig inhägnad på ett lågt podium med altaret i mitten. Alla ytor är smyckade med växtbladsfriser och reliefer. Relieferna avbildar den festprocession som för fredens firande ägde rum år 13 f.Kr. med deltagande från bl.a. kejsarens familj.

Denna relief är placerad till vänster om ingången till det inre altarområdet. Den visar Moder Jord med barn, blomster, frukter och husdjur och syftar på det lyckliga tillståndet under Augustus regering.

I festprocessionen kan kejsarens familjemedlemmar urskiljas. Mannen i bildens mitt är Marcus Agrippa, make till Augustus dotter Julia och vid denna tid tronarvinge. Strax till höger Livia, Augustus hustru och moder till Tiberius (som senare blev kejsare).

Samma relief har på särskild plats i utställningslokalen rekonstruerats i färg på ett sådant sätt som man anser att den ursprungligen färglagts.

Horatius II:10 Några råd till min käre Licinius

Innehåll

Horatius (död år 8 f. Kr.) var av enkelt ursprung. Genom vänskapen med Maecenas tillhörde han den krets som skrev dikter om Augustus liv och verk. Men Horatius var alltid självständig nog att följa sina egna ideal: måtta och balans. Hans poesi blir ofta ett pärlband av tänkespråk, att ta vara på ögonblicket och att plocka varje dags gåva som en frukt från ett träd, att inte, när ödet slår som det alltid kommer att göra, förlamas i grämlase utan tyst falla tillbaka på de livsmöjligheter som finns kvar.

***Rectius vives, Licini, neque altum
semper urgendo neque, dum procellas
cautus horrescis, nimium premendo
litus iniquum.***

Bättre kurs, Licinius, väljer du, om du ej jämt dig håller på djupet ute eller, rädd för stormen, styr alltför nära farliga stranden.

***Auream quisquis mediocritatem
diliget, tutus caret obsoleti
sordibus tecti, caret invidenda
sobrius aula.***

Den som valt den gyllene medelvägen, undgår trygg att pröva den hemska kojans smuts, och klok han avstår från slottsgemak, som blott väcker avund.

***Saepius ventis agitur ingens
pinus, et celsae graviore casu
decidunt turres, feriuntque summos
fulgura montes.***

Oftare den väldiga pinjen skakas utav vinden, och med ett tyngre fall de höga tornen störtar. De högsta bergen träffas av blixten.

***Sperat infestis, metuit secundis
alteram sortem bene praeparatum
pectus. Informes hiemes reducit
Iuppiter*, idem***

Den som väl sig rustat med vishets pansar räds i medgång, hoppas i motgång lyckans växling. Om ock Juppiter* mulna vintrar ger, han dem också

***summovet. Non, si male nunc, et olim
sic erit; quondam cithara tacentem
suscitat Musam neque semper arcum
tendit Apollo*.***

skingrar. Trycker sorgen dig nu, ej alltid blir det så: med lyran Apollo* stundom livar tysta sångmön och spänner icke bågen beständigt.

***Rebus angustis animosus atque
fortis appare! Sapienter idem
contrahes vento nimium secundo
turgida vela.***

Visa dig i farorna stark och tapper! Men se också till att, om alltför kraftig medvind gynnar färden, du visligt revar svällande seglen!

[sapfiskt versmått]

Översättning Bengt E. Thomasson

** Guden Juppiter, gudarnas härskare, rådde även över väder och vind. Guden Apollo har i sitt väsen två sidor: som musikens gud kan han med lyrans hjälp glädja människor, men han kan också med sin båges pilar sända dem sjukdom och död.*

Horatius: *Ars poetica* Diktkonsten

Innehåll

År 20 f.Kr. lät Horatius publicera *Ars Poetica* 'Den poetiska konsten', ett diktverk riktat till två unga bröder Piso. Horatius hör till de skalder som är starkt medvetna om formens betydelse och hans 'litteraturbrev' ger en rad rekommendationer för dem som vill ägna sig åt diktkonsten. Diktverket rymmer litteraturhistoriska översikter, rekommendationer om komposition och vad man som skald i övrigt bör tänka på. Här följer ett avsnitt i Ivar Harries tolkning:

Börja ej, som en gång en poet i den episka cykeln:
'Väldige hjältar sjunger jag om och det största bland fälttåg ...'
Hur kan han hålla det löfte han rutit fram så heroiskt?
Bergen skria i barnsnöd. Vad månne väl födas? En råtta.

Parturiunt montes, nascetur ridiculus mus.

140 Nej, Homeros vet bättre. Han väsnas aldrig i otid:
'Sångmö, sjung om den man som fick länge i skiftande öden
irra omkring, sen han Troia förstört, den heliga staden...' ---
Vad hans berättelse ej kan ge glans åt, hoppar han över,
men lägger till försåtligt ur egen fatabur annat
så att ens spänning består och stegras ända till slutet.

Du som gör dramatik, lyss nu till mig och publiken!
Vill du ha huset fullsatt och vänligt stämt, tills ridån går
ner över sista akten, och sedan snälla applåder,
kom då ihåg att ge akt på hur människan ändras med åren,
låt din konst följa med hennes ständigt skiftande väsen!
Pojken som lärde sig nyss tala rent och sätta i marken
fötterna stadigt, har lust till lek med kamrater. Han ilsknar
160 till och blir snäll i en blink: hans lynne skiftar med timmen.
Ynglingen utan skägg, som äntligen sluppit ur skolan,
fröjdas åt hästar och hundar och idrottsplatsernas solsken,
är som ett vax i lasternas hand, mot förmaningar stenhård,
trög att skaffa sig nyttiga ting, slösaktig med pengar,
svävar i skyn och är kär, och överger strax vad han älskar.
Andra strävanden fylla hans år, sedan mandomen mognat:
rikedom söker han då och vänskap, är rädd om sin heder,
fattar ej gärna beslut som han fruktar han snart skulle ångra.
Gubben är prisgiven åt en myckenhet lyten. Kanhända
170 samlar stackarn en skatt som han sedan ej nämnes att bruka
eller han låter sitt gods av ängslan och slapphet förfaras.
Allt skjutes upp, han ser framtiden an, vågar aldrig ett krafttag,

krånglar och jämrar sig: det var andra tider den gången
han var ung: nu ser han blott flärd och fördärv hos de unga.---

- Konsten att skriva väl har till källa och ursprung att *veta*.
310 Däri har Sokrates rätt; läs noga hans lärjungars skrifter!
Lär dig att *se* varje sak - och orden foga sig villigt.
Känner du till, vad en man är skyldig fäderneslandet,
hur man vördar sin fader och älskar bröder och vänner,
vad en senator gör, vad en domares ämbete är, hur
fältherren organiserar armén - då kan du förvisso
ge dina karaktärer en övertygande prägel.
Se till de mönster som livet och sederna ger dig, och bilda
efter dessa din konst: då får du repliken att leva.
Ofta nog kan en pjäs med mening och människokunskap
320 fast den ej söker effekt med skönhetsmedel och konstgrepp
fånga publikens gunst och stå längre kvar på programmet
än skönklingande tomhet och innehållslösa tirader. ---

- Antingen vilja poeterna gagna eller behaga
eller på en gång roa och undervisa i livskonst.
Vad du än föreskriver, så fatta dig kort: det koncisa
fattar en läraktig själ och håller det trofast i minnet.
Överflödiga ord äro spillda på mättade hjärtan.
Vad som diktas för ro skull, skall ändå likna det sanna:
uppenbar orimlighet kan ej sagans konst göra trolig:
340 låt ej i trollets buk de uppätta småbarnen leva!
Gråhårsmän avvisa barskt, vad de kalla dikt utan kärna:
lärorikt snusförnuft sätter ungdomens känslor i uppror:
allas röster får den som kan blanda nytta och nöje
omne tulit punctum qui miscuit utile dulci
till en dryck som är njutnings- och näringsmedel tillika.
Han förtjänar en slant åt förläggarna, hans rykte går vida
ut i världen, hans namn skall gäcka förgängelsens makter.

- Sedan - visst finns det fel, som granskaren villigt förlåter.
Strängen ger sällan från sig exakt den ton som du anslog,
just när du önskat en dov, slår den över gällt i diskanten:
350 pilen träffar ej alltid det byte bågen tog korn på.
När i en dikt det mesta är glansfullt, tar jag ej anstöt
av någon skönhetsfläck, som ett förbiseende vållat

eller som oundvikligen följer av mänsklig begränsning.
 Men - det är med poeter som skrivarslavar: om samma
 fel kommer ständigt igen, trots rättelser, givs ej pardon mer.
 Musikern visslas ut, om han jämt spelar falskt samma tongång.
 Den som envist tar om sina slarvfel, blir Choerilus* like:
 är han en enda gång bra, blir man muntert förvånad. Och tvärtom,
visst blir jag ond när han sover ibland, den gode Homeros,
indignor quandoque bonus dormitat Homerus,
 360 men i ett verk* som hans var det mänskligt att stundom bli sömnig.

Dikt är som målade tavlor. En del skall man granska på närhåll
 för att bli gripen helt, medan andra verka på avstånd.
 En kräver dämpad belysning, en annan i klaraste dager
 träder för domaren fram och fruktar icke hans skarpblick.
 Somliga göra effekt blott första gången man ser dem,
 andra måste du vänja dig vid. De bli bättre och bättre.

Du som är äldst av er två! Jag vet att den bäste av fäder
 leder med kloka råd din egen begåvning. Lägg ändå
 detta på minnet: det finns bestämda yrken, där också
 medelmåttan försvarar sin plats - t.ex. juristens,
 juriskonsulten X. kan som talare icke förliknas
 vid Messalla, är icke så lärd som Cascentius Aulus -
 han har sitt värde ändå: men en medelmåttig poet är
 styggelse både för gudar och människor och bokhandelsdiskar:
 endast det bästa är gott, det näst bästa är sämre än intet.
 Den som ej tränat sig upp i form, brukar hålla sig stilla
 380 när det är tävling på idrottsplatsen i bollspel och diskus,
 annars bleve han mål för publikens rättvisa löje.
 Vers skriver däremot den som ej lärt sig ett grand. Varför inte?
 Du kommer aldrig i ord eller handling att trotsa Minerva*.
 Det är ditt fasta beslut. Men skulle du råka att skriva dikter,
 så anförtro dem för guds skull åt Maecius* domslut
 och din faders och mitt, och låt verket till nionde året
 vila i frid i ditt skrivbord. Så länge det ej är offentligt
 kan det förintas. Men utfluet ord kommer aldrig tillbaka!

* *Choerilus*, känd som en urusel poet, lovprisade Alexander den stores
 bragder - *Homeros verk Iliaden och Odysseen* omfattade drygt 25 000
 versrader - '*trotsa Minerva*' = författa mot naturlig fallenhet - *Maecius*:
 prisdomare vid diktuppläsningar.

Ostia vid Tiberns mynning

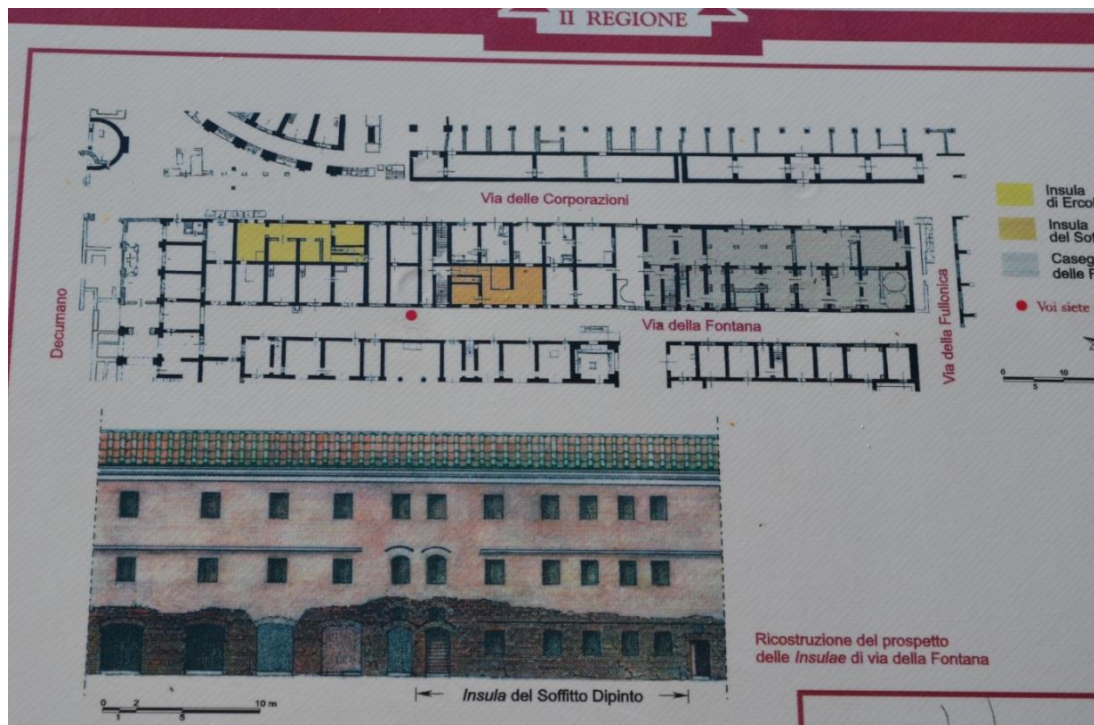
Ostia Antica, det antika Roms hamnstad, ligger ungefär 18 kilometer sydväst om Rom. Ostia låg under antiken vid Tiberns utlopp (jfr *ostium*, i N mynning), medan ruinerna i dag befinner sig ungefär fem kilometer från kusten. Ursprungligen fungerade Ostia som bas för den romerska flottan. Som fästning vid havet fick staden tidigt den geometriska stadsplan som kännetecknar de romerska fästningsstäderna. Under de tre första århundradena e. Kr. växte Ostias betydelse för handeln till sjöss.

Ostia anses ha haft drygt 50 000 invånare under sin glansperiod omkring 200 e. Kr. Genom hamnen infördes nästan all spannmål som Rom behövde, vidare timmer från Gallien, bly, silver och järn från Spanien, elfenben och vilda djur från Afrika, parfymer och metallvaror från Mellanöstern samt olja och vin från Grekland. Staden övergavs dock när Rom förföll och inte längre kunde utgöra grund för en så stor import. Dessutom slammade flodmynningen till slut igen och Ostia begravdes i sand.

Sedan slutet av 1800-talet har stora delar av Ostia frilagts genom arkeologiska utgrävningar. Hittills har man grävt ut ca 2/3 av den ursprungliga staden. Härigenom kan vi få en detaljerad bild av hur den antika staden såg ut och hur dess invånare levde. I motsats till förhållandena i Pompeji och Herculaneum, som begravdes vid Vesuvius utbrott år 79 e. Kr., kan vi här studera hur en stad med hyreshus i flera våningar (*insulae*) utvecklats under sen kejsartid.

Efter att ha gått genom Ostias portbyggnad *Porta Romana* i öster befinner sig besökaren på stadens långa huvudgata *Decumanus Maximus*. Som ett romerskt härläger delas denna gata längre fram vinkelrätt av den andra huvudgatan *Cardo* och med detta kors som grund är de andra gatorna anlagda. Längs *Decumanus Maximus* ligger viktiga offentliga byggnader, t. ex. en teater, tempel, barer, termer, latriner samt vatten- och avloppssystem. Teatern med sina 2 700 åskådarplatser uppfördes av Agrippa, Augustus svärson och medhjälpare. Vid huvudgatans slut längst bort i väster ligger än i dag *Porta Marina*.

OSTIA

Ostia. Efter gjorda utgrävningar av ett antal kvarter av staden har man på området satt upp en skiss av hur ett hus i tre våningar kan ha sett ut.

Ostia. Bilden visar vad som idag är kvar av det hus som skisserats på bilden ovan. Observera trappan i den borte uppgången.

Interiör av taverna i Ostia.

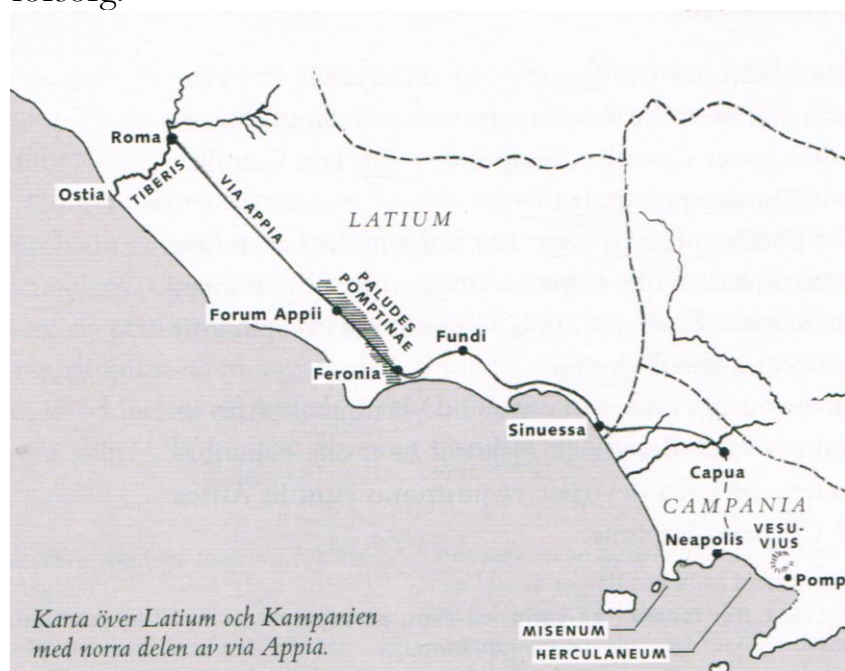
Teatern i Ostia.

Resenär under antiken

Innehåll

Den gamla härvägen via Appia förband Rom med Kampaniens huvudstad Capua (strax norr om Neapel) och utsträcktes senare till Brundisium (nuv. Brindisi) på Italiens östkust, som var överfartsorten till Grekland. I mellersta Italien gick via Appia genom en ogästvänlig och besvärlig sumptrakt, de pontinska träsken, som man först i senare tid lyckats torrlägga. Här lät kejsar Augustus gräva en kanal, *fossa Augusti*, på vilken de resande kunde färdas i båtar dragna av mulåsnor som gick på stranden.

Genom litteraturen vet vi att det kunde gå livligt till på de romerska vägarna, när soldater, köpmän, kolonister, hantverkare och turister trängdes med varandra eller med lastfordon av olika slag (jfr *carrus*, i M., sv. 'kärra, kaross', eng. 'car'). Den tidens resvagnar var ofta tvåhjuliga och försedda med ett slags paraply till skydd mot regn och sol. Längre användes liknande i sydliga länder. Dessutom fanns det stora resvagnar, i vilka man kunde både äta och sova. Vid vägarna fanns hållstationer, där man kunde byta dragare och vila ut. Antikens värdshus hade inte särskilt högt anseende. Där tog för det mesta bara enkelt folk in. Den mer förmögne privatmannen fick privatlogi, *hospitium*, hos någon gästvän, *hospes*, och ämbetsmän på tjänsteresa fick inkvartering genom statens försorg.

Uppgift Q: Före studiet av detta avsnitt: lär in exemplen i Minigram. punkt 16 **Ortsuttryck utan preposition**, punkten 23 B **Gerundivum** [jfr ... *iter erat faciendum* och ... *omnibus erat descendendum*], punkten 12 **Futurum particip + en böjningsform av esse** och punkterna 19- 21 **Latinskt particip som förenat particip och Fristående ablativ**.

En kanalfärd på Fossa Augusti

Innehåll

(Facit)

På sin väg från Capua till Rom har resenärerna kommit till Sinuessam.

- Quintus et Marcus postēro die iter per Sinuessam
fecērunt, ubi primum vidērunt mare Tyrrhēnum; denīque
3 Fundos venērunt, ubi noctem peregrērunt.
Cum Fundis discessissent, vespēri Feroniam
pervenērunt, unde per fossam navigabilem lintre iter erat
6 faciendum. Oppīdum erat nautis et cauponibus plenum.
Quanta convicia erant inter viatōres nautasque! “Huc
appelle lintrem! Propius, propius, ne in aquam
9 decidāmus! Quid? trecentos insertūrus es? Lintrem
demerges, imprōbe! Ohe, iam satis est!” Sic tota hora
abiit. Ubi tandem viatōres conscendērunt, mula
12 secundum ripam repēre coepit muliōne cantante.

postēro die följande dag
iter, itinēris N väg, resa
iter facere göra en resa, fara
primum *adv.* för första gången
Tyrrhēnus, a, um etruskisk
denīque *adv.* till slut
Fundis, ōrum M stad i Latium
per-āgo, -ēgi -actum 3 driva
igenom, fullborda, tillbringa
dis-cēdo, -cessi, -cessum 3
gå åtskils, bege sig bort
vespēri om aftonen
per-venio, -vēni, -ventum 4
komma fram, anlända
fossa, ae F grav, *här* kanal
navigabilis, e segelbar, farbar
linter, tris F båt, *lintre* är abl.
oppīdum, i N stad
caupo, ōnis krögare
plenus, a, um full, *m. abl.* av
conviciū, i N skrik, ordväxling
quanta convicia hur stora gräl

viātor, ōris M resenär, vägfarare
appelle lintrem huc lägg till
med båten här (*huc* eg. hit)
prope *adv.* nära, propius *comp.*
de-cīdo, 3 (de+cado) falla ned
quid vad, *inleder en fråga*
trecenti, ae, a tre hundra
in-sēro, in-serui, in-sertum
3 infoga; här 'stuva in'
de-mergo 3 doppa ned, sänka
imprōbe *vok av adj.* M skojare
ohe (interjektion) stopp!
ubi *m. perf. ind.* så snart som
tandem (*adv.*) slutligen, äntligen
con-scendo, -scendi, -scensum
3(con+scando) bestiga, gå ombord
mula, ae F mulåsna
secundum *prep. m. ack.* längs
ripa, ae F flodstrand, kanalkant
coepi *endast perf.* jag började
repo 3 krypa, 'långsamt dra båten'
mulio, ōnis M mulåsnedrivare

Sed mali culices palustresque ranae viatoribus
 somnum ademērunt. Tandem mulio, vino fessus,
 15 dormīre voluit. Mulam emīsit, ut pascēret, et
 retinacūla ad saxum religāvit supinusque stertit. Iam
 dies adērat, cum viatōres expergiscebantur et
 18 sentiēbant lintrem non procedēre. Statim cerebrōsus
 quidam prosiluit ac mulionis tergum fuste dolāvit.
 Viatores quarta demum hora ad Forum Appii expositi
 21 sunt.

Quintus et Marcus equis conscensis Romam via
 Appia profecti sunt. Utrimque clarōrum civium
 24 tumūli, monumenta, statuae erant. Ad portam
 Capēnam omnibus erat descendendum ab equis et
 raedis. Per vias enim urbis equis raedisque vehi die
 non licēbat.

malus, a, um ond, *här* 'ettrig'
 culex, culicis M mygga
 paluster, tris, tre träsk-
 rana, ae F groda
 somnus, i M sömn
 ad-īmo, -ēmi, -emptum 3
 borttaga, *m. dat.* beröva ngn ngt
 fessus, a, um trött
 e-mitto, e-mīsi, e-misum 3
 skicka ut, släppa iväg
 pasco 3 utfordra, beta
 retinacūlum, i N (drag)lina
 saxum, i N sten
 réligo 1 binda fast
 supīnus, a, um liggande på rygg
 sterto, -, - 3 snarka
 ex-pergiscor, dep. 3 vakna
 sentio, sensi, sensum 4
 känna, märka, *följs av ack.m.inf.*
 pro-cēdo, -cessi 3 gå framåt
 cerebrōsus, a, um hetlevrad
 pro-silio, -silui - 4 hoppa fram

fustis, is M käpp
 dolo 1 prygl
 tergum, i N rygg, '*därbak*'
 demum *adv.* äntligen, 'först'
 ex-pōno, -posui, -positum 3
 sätta ut, landsätta
 conscendo 3 bestiga:
 equis conscensis (*fristående*
abl.) ... 'steg till häst och'...
 proficiscor, profectus sum
deponens 3 bege sig iväg
 utrimque på båda sidor
 clarus, a, um berömd
 tumūlus, i M kulle, gravkulle
 porta Capēna stadsport på
 stadsmurens södra sida
 de-scendo, -scendi, -scen-
 sum 3 stiga av, stiga ned, *ab* från
 raeda, ae F (fyrhjulig) vagn
 vehor *deponens* 3 färdas
 equis raedisque 'till häst och
 i vagn'

Kejsare efter Augustus

Innehåll

Efter Augustus följde den julisk-claudiska kejsarätten med Tiberius, Caligula, Claudius och Nero. *Tiberius* (14-37 e. Kr.) var i flera avseenden en bra kejsare. Han lämnade dock gärna Rom för sin villa på Capri och överlät styret till andra, bl.a. Sejanus vid kejsarens livgarde. *Caligula* (37-41) sägs ha varit en besinningslös despot. Hans morbror *Claudius* (41-54) lät bygga en hel del under sin regeringstid, bl.a. akvedukter och en stor del av Ostias hamnanläggning. Vidare erövrades Britannien. Claudius ansågs av sin samtid efterbliven men var egentligen en lärd och skarpsinnig person. Han blev förgiftad av sin fjärde hustru Agrippina, som också såg till att tronen gick till hennes son i ett tidigare äktenskap, *Nero* (54-68). Under dennes regeringstid brann Rom. Nero var den förste som påbörjade organiserade förföljelser av de kristna. Med Neros död upphörde Augustus släkt att styra riket.

Efter en kort period av anarki kom den flaviska kejsarätten på tronen, med Vespasianus, Titus och Domitianus. *Vespasianus* (69-79) lät uppföra bl. a. *Amphitheatrum Flavium* för gladiatorspel, senare kallad *Colosseum*. Hans son *Titus* (79-81) slutförde kriget mot judarna och lät förstöra Jerusalem. På Forum står *Titusbågen*, med detaljrika reliefer av triumfen (se s. 43). Den uppfördes av brodern *Domitianus* (81-96). Denne har i byggnadshänseende gått till eftervärlden genom sina stora palats på Palatinen (se s. 50 f.).

Nerva (96-98) adopterade rikets främste general Trajanus från Spanien, den förste på tronen som kom från en provins. Under *Trajanus* kejsartid (98-117) fick romarriket sin största utsträckning, från Spanien i väster till Armenien i öster, från Egypten i söder till Britannien i norr. *Trajanus forum* med *Trajanuskolonnen*, som är 38 meter hög och har en bildfris på ungefär 200 meter, vittnar om hans krig i Dacien, nuvarande Rumänien. Rom hade på hans tid ca en miljon invånare. Efter Trajanus följde som adopterad kejsare *Hadrianus* (117-138). Under hans regeringstid påbörjades byggandet av *Hadrianus mausoleum* (*Castel Sant' Angelo*). Hadrianus lät vidare bygga det *Pantheon* som i dag finns kvar, och anlade i Tivoli utanför Rom sin märkliga palats- och trädgårdsanläggning, *Villa Adriana*, en kvadratkilometer stor och nu på Unescos världsarvslista. Där lät kejsaren återskapa miljöer som han fattat tycke för under sina långa resor i riket (se s. 55).

Colosseum - Amphitheatrum Flavium - byggdes på beställning av kejsar Vespasianus och invigdes år 80 e.Kr. av kejsar Titus. Teatern kunde genom 80 arkadförsedda ingångar ta emot ca 55 000 åskådare. Trots vanskötsel och stöld av stenmaterial från byggnaden under årens lopp imponerar teatern fortfarande.

Titusbågen vid Forum Romanum. Inskriften lyder
 SENATUS POPULUSQUE ROMANUS
 DIVO TITO, DIVI VESPASIANI F(ilio), VESPASIANO AUGUSTO

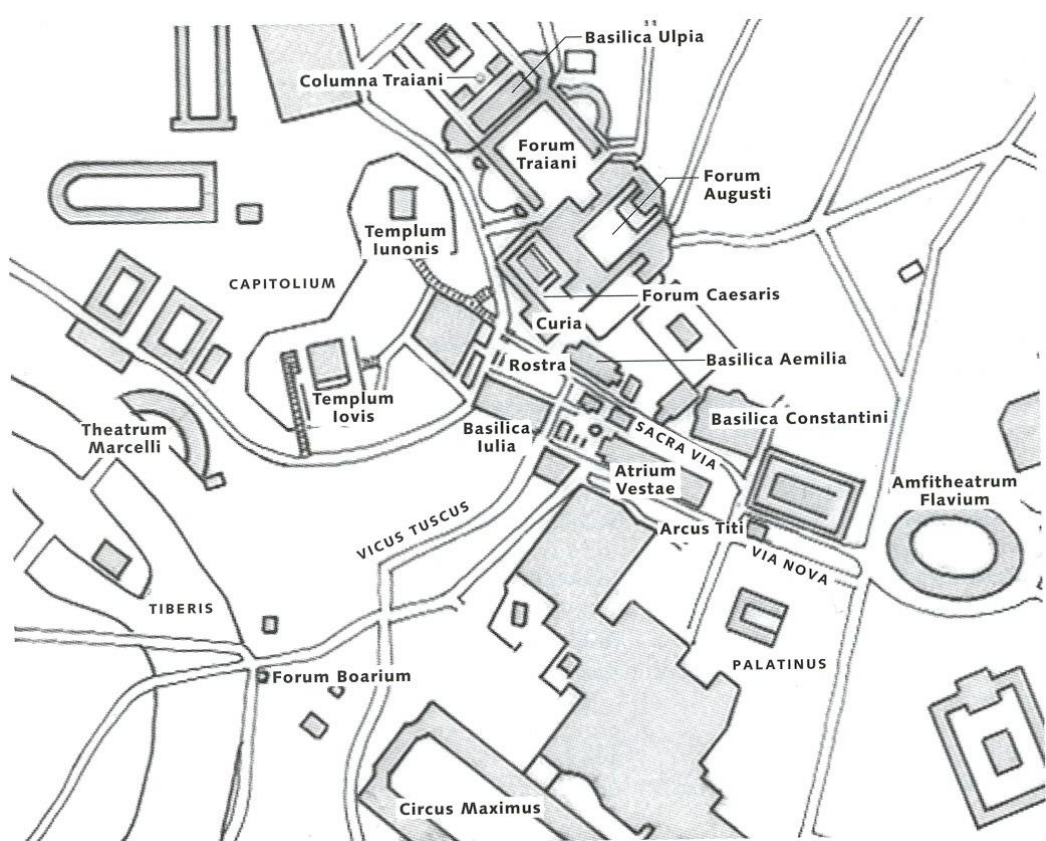
Relieferna inne i Titusbågens valv föreställer på den ena sidan Titus som under triumfen kör sin stridsvagn.

På den andra sidan finns romerska legionärer som bär krigsbytena från erövringen av Jerusalem, bl.a. den sjuarmade ljusstaken, och härolder som håller minnestavlor med namnen på de besegrade folken och städerna.

Centrala delar av Rom under kejsartiden

Det var under Julius Caesars, kejsar Augustus och efterföljande kejsares tid som det Forum Romanum skapades som vi i dag kan se delar av. *Sacra Via* var den stora triumfgatan. Här drog triumftågen - det är festtåg på statens bekostnad som beviljats segerrika fältherrar - fram på sin väg upp till *Capitolium*. Triumftåget gick längs Palatinens södra och östra sidor och vid *Colosseum* (*Amphitheatrum Flavium*) gjorde det en tvär sväng i riktning mot Forum för att fortsätta på *Sacra Via* där nu *Titusbågen* (*Arcus Titi*, s. 42) och *Septimius Severus triumfbåge* finns och sluta vid Capitoliums *Juppitertempel* (*Templum Iovis*). På Forums kortsida mot Capitolium reste sig *Saturnustemplet* från republikens äldsta tid.

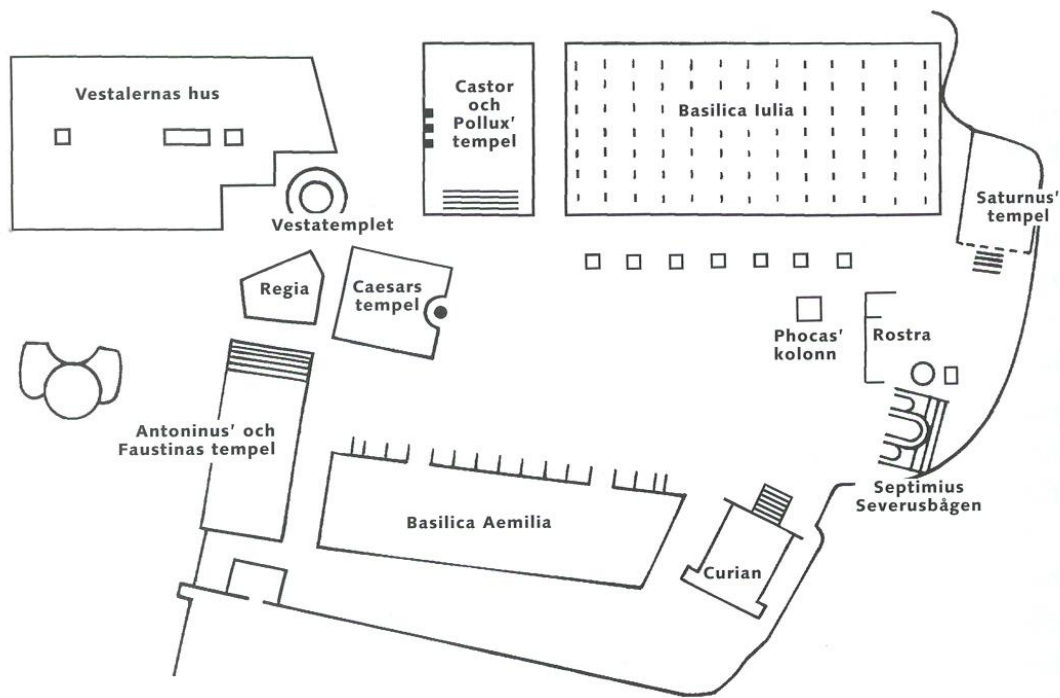

Roms centrum under kejsartiden

Vid Forum hade Roms äldsta folkförsamling sin mötesplats och där sammanträdde också senaten i sin samlingslokal, *kurian*. Kurians murar saknar i dag forntidens marmor och stuckbeklädnad. Bronsdörrarna är exakta kopior av de antika, som sedan 1600-talet finns i Laterankyrkan. Nära kurian stod *Rostra*,

talartribunen. Efter en sjöseger på 300 talet f. Kr. prydde romarna podiets framsida med skeppssrammar av brons (*rostrum*, i N ramm).

Bland de stora offentliga byggnader som kantade Forum under kejsartiden måste främst *basilikorna* nämnas. I dessa förekom handel med varor i större partier och fastställdes priser för transporter till sjöss och till lands. Byggnadstypen var karakteristisk: ett högt mittskepp med lägre sidoskepp. Den går igen i de flesta av västerlandets kristna kyrkor. På Forums sydsida lät Caesar och Augustus uppföra den hundra meter långa *Basilica Iulia*. Av den kvarstår i dag själva stengolvvet med flera rader av kolonnbaser. Öster om Basilica Iulia reste sig *Castor och Pollux tempel* (s. 46-47) och det cirkelrunda Vestatemplet (*templum Vestae*) och Vestalernas hus (*atrium Vestalium/Vestae*).

Plan över en del av Forum Romanum

När romarriket upphört som politisk stat år 476 e.Kr. fick byggnaderna kring Forum förfalla. De plundrades på sina skatter och övrigt värdefullt material både av tidiga barbarinvasioner och av renässansens senare byggherrar. Under 1800- och 1900-talen har omfattande utgrävningar gjorts. De triumfbågar och rester av magnifika byggnader som man då funnit är påtagliga vittnesbörd om den makt och styrka som romarriket en gång haft.

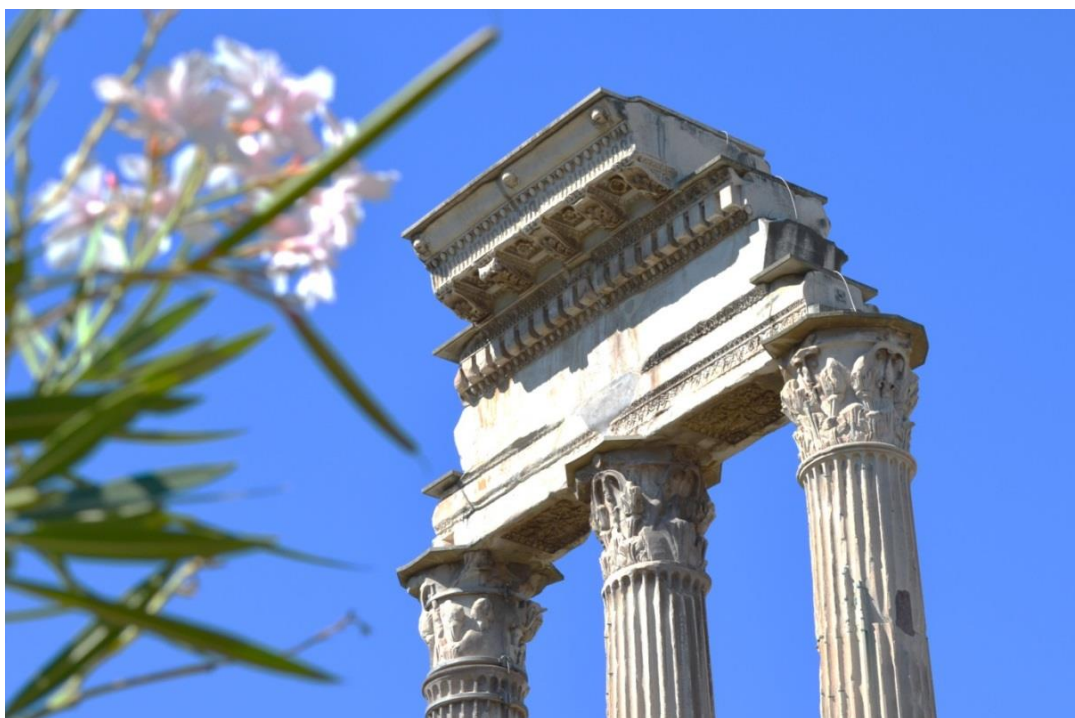
FORUM ROMANUM

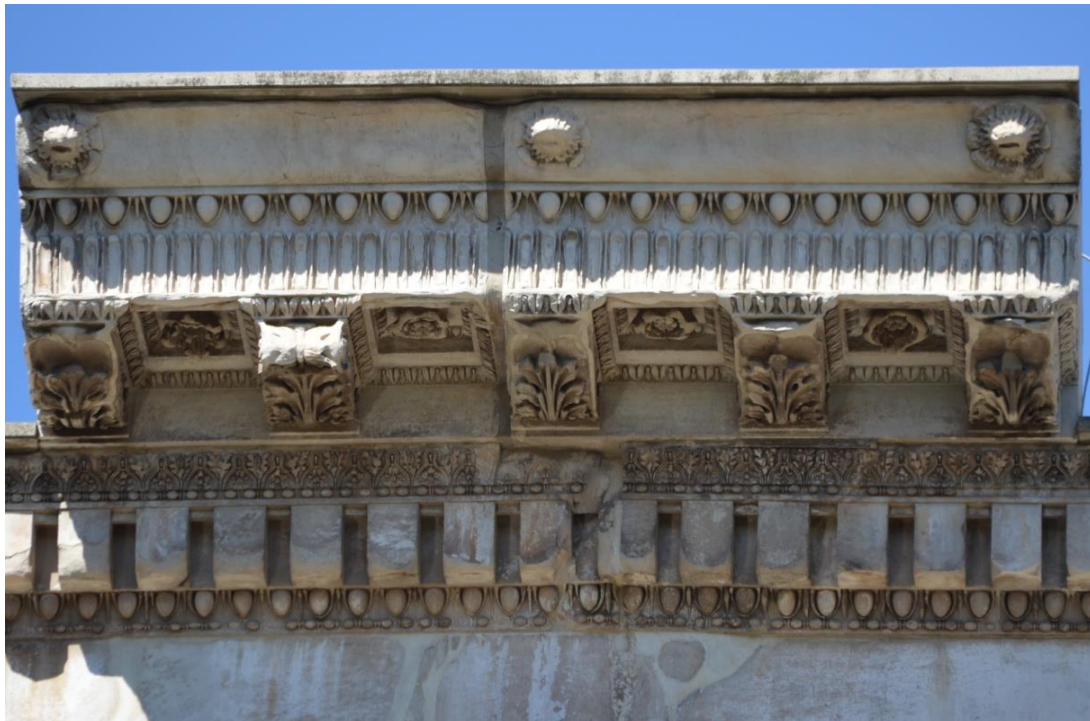
Till vänster tre kolonner av Castor och Polluxtemplet. I förgrunden syns trappsteg till Basilica Iulia som hade en centralt belägen hall. Efter byggmaterialplundringar återstår bara delar av trappan, stenläggningen och bitar av kolonnerna.

På Forum Romanum kan man idag besöka trädgården till Vestalerna hus, där de prästinnor bodde som vårdade den heliga elden i Vestatemplet, ett litet rundtempel i närheten. Läs om vestalerna i Alf Henrikson II, s. 26

Korintiska kolonner från Castor och Pollux tempel på Forum Romanum. Sägner berättar om en romersk diktator som lovade att bygga ett tempel till tvillingarnas ära, om romarna vann seger i en strid mot fördrivna etrusker-kungar. Romarna vann också seger.

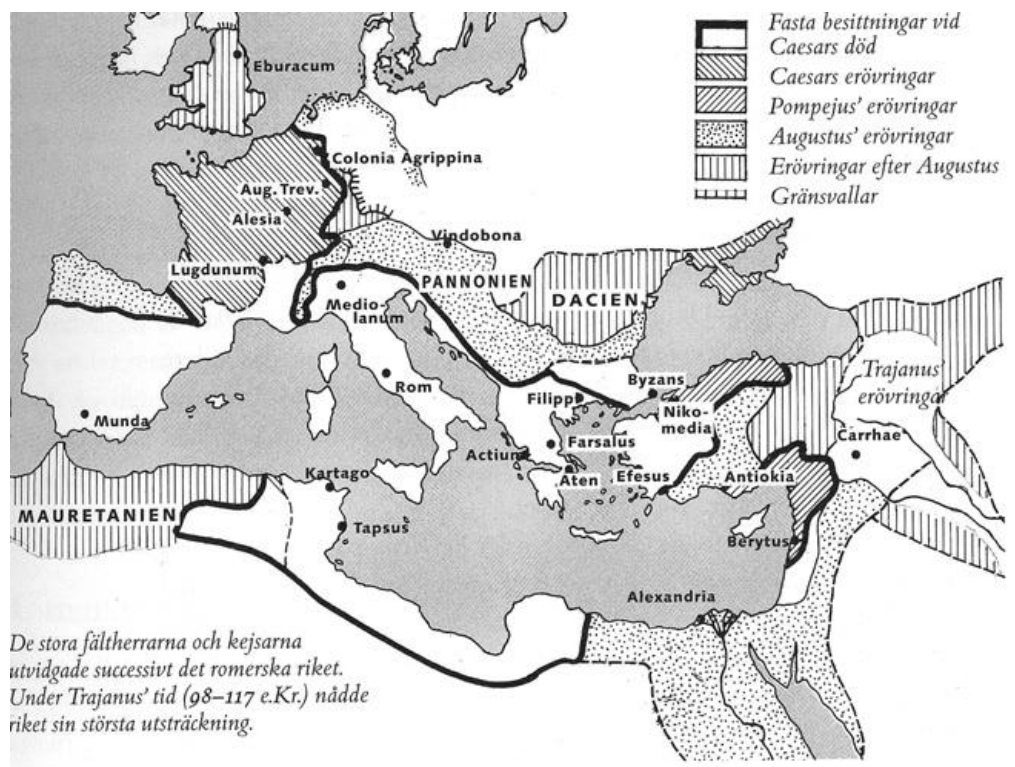

Castor och Pollux tempel är en av Forum Romanums vackraste ruiner. Här framsidan av de korintiska kolonnerna med utsmyckningarna högst upp på nära håll.

Vid en vandring på Palatinen kan man besöka Neros *Domus aurea* och under den fortsatta promenaden häpna över dimensionerna hos det som varit kejsar *Domitianus palats*. Söder om Palatinen låg också den väldiga bana för hästkapplöpningar som bar namnet *Circus Maximus* (s. 51).

Det vackra renässanstorg som vi idag ser på Capitolium är en skapelse av Michelangelo men färdigbyggdes först efter hans död. Senatorspalatset, som är blickfång när du gått uppför trappan med de flankerande statyerna av Castor och Pollux, är idag säte för Roms borgmästare. De två sidopalatsen rymmer de Capitolinska museerna, nämligen *Palazzo Nuovo* (med bl.a. bysten av Augustus i Kejsarsalen) och *Palazzo dei Conservatori* (med bl.a. Marcus Aurelius till häst, Varginnan, Konstantins huvud från kolossalstatyn m.m.).

Vid vår tideräknings början, då nya landområden erövrades och fogades till det romerska imperiet, kände romarna ett starkt behov att grunda kolonier. Dessa byggdes på ett sådant sätt att de alla liknade den stora förebilden, Rom. I Rom fanns ett råd kallat senaten vars medlemmar sammanträdde i kurian - i hundratals småstäder i riket sammanträdde en rådsförsamling i sin egen kuria. Rom hade sitt Forum Romanum, varje liten stad fick sitt forum. Rom hade teatrar, amfiteatrar, hästkapplöpningsbanor, badinrättningar - varje liten stad i det stora riket fick samma typ av byggnader. Det gällde framför allt sådana som skulle förströ folket: amfiteatern (*Colosseum*), rännarbanan (*Circus Maximus*), teatern eller de termer som var allaktivitetshus.

Martialis, epigrammets mästare

Innehåll

Martialis bodde i Rom när kejsarna Titus (79-81 e.Kr) och Domitianus (81-96 e.Kr) regerade. Han levde där ett fritt bohemliv, som gav honom tillfälle att komma i kontakt med personer av de mest skilda slag. Han valde som uttrycksmedel den kortaste poetiska formen, epigrammet. Epigram betyder egentligen inskrift, t.ex. gravinskrift. I Martialis' författarskap blir epigrammet en form för satirisk skildring av olika människotyper och deras svagheter. Med några få ord tecknar han bilder av girigbukar, snobbar, advokater, läkare, skollärare, skaldar och köpmän. Hans raljerande skämt gällde inte några bestämda personer utan människors fel och brister. Det är skälet till att han använder fiktiva namn när han kritiserar och verkliga namn då han berömmar.

Det lilla formatet, som Martialis valt för sin poesi, förutsatte stor konstfärdighet. Det knappa utrymmet krävde raffinerat detaljarbete och slagfärdighet. Versmåttet för flertalet dikter är elegiskt distikon, ett verspar bestående av en daktylisk hexameter (sexfotad vers) och en s.k. pentameter, den senare med enstavig takt i tredje och sjätte versfoten (dvs. $2\frac{1}{2}$ versfot + $2\frac{1}{2}$ versfot = 5, vilket förklarar namnet pentameter, femfotad vers). Bernhard Elis Malmströms 'Angelica' är ett sentida exempel på detta versmått:

*Sä'g mig, du do'ftande vi'nd, som da'nsar i frö'jd över fä'ltet,
så'g du min li'lja? O, sä'g! | | Så'g du min ro'dnande ro's?*

Ur Martialis epigramböcker

Paula och Priscus (IX:5)

Nubere vis Prisco. Non miror, Paula. Sapisti.

Ducere te non vult | | Priscus. Et ille sapit.

nubo, nupsi, nuptum 3 gifta sig (om kvinnor), <i>dat.</i> med någon volo jag vill, vis du vill, vult han/hon vill - miror, miratus sum, mirari <i>deponens</i> 1 undra, förundra sig - sapio, sapii 3B vara klok, göra en klok bedömning; <i>sapisti</i> sammandragen form av <i>sapiisti</i> (perfekt indikativ) - duco, duxi, ductum 3 föra; (<i>uxorem</i>) <i>ducere</i> <i>aliquem</i> gifta sig med någon (om män) - et = även
--

Paula, du gifta dig vill med Priscus: stor är din kloket.

Han vill ej bli din man: | | Priscus är klok, också han. (H. Strömberg)

PALATINEN

Längs södra delen av Palatinen i Rom kan du promenera genom palatsen från kejsarna Augustus och Domitianus tid (1:a århundradet e.Kr.). Vårt ord 'palats' kommer av namnet på Palatinen.

Från Palatinens kejsarpalats kan du genom valven åt söder skönja platsen där Circus Maximus en gång funnits.

Denna inhägnad på Palatinen är en del av det kejserliga palatset. Området har sannolikt använts av kejsarna som privat trädgård.

I förgrunden låg den långsträckt Circus Maximus som användes för kappkörningar. I bakgrunden syns delar av kejsar Domitianus palats och Septimius Severus termer på Palatinen. Bilden är tagen från Via del Circo Massimo i söder.

Fördelen med mitt lantställe, käre Linus (II:38)

Martialis hade en vingård vid Nomentum två mil nordost om Rom.

Quid mihi reddat ager, quaeris, Line, Nomentanus?

Hoc mihi reddit ager: || te, Line, non video.

quaero, quaesivi, quaesitum 3 fråga - Martialis vitsar på verbet **reddo, reddidi, redditum** 3, som utöver grundbetydelsen 'ge tillbaka' kan betyda både 'avkasta' och 'ge en förmån' **quid . . . reddat** 'vad avkastar'; *quid* inleder en indirekt frågesats vars konj. inte ska återges vid översätt. - **Line** vokativ av *Linus* - **hoc** detta

Vad min lantgård mig ger i Nomentum, undrar du, Linus.

Detta mig gården ger: || att jag dig, Linus, ej ser. (H. Strömberg)

Gåva och gengåva (VII:3)

Martialis vill uppenbarligen inte byta böcker med Pontilianus.

Cur non mitto meos tibi, Pontiliāne, libellos?

Ne mihi tu mittas, || Pontiliāne, tuos.

Pontiliānus var tydligen en av de många dussinpoeter, från vilkas alster Martialis ville förskonas - **cur** varför - **mitto, misi, missum** 3 sända - **libellus, i** M bok, skrift, jfr *liber, libri* - **ne . . . mittas** 'för att du inte ska sända'; *ne* (för att . . . inte) inleder avsiktsbisats vars konjunktiv (presens konjunktiv bildas i 3:e konjugationen med ett suffix *-a-*) ska återges med 'ska'

Varför ger jag dig ej mina skrifter, Pontilianus?

Blott av rädsla att då || dina i gengåva få. (H. Strömberg)

Tucca, jag ger dig inte min diktsamling (VII:77)

Exigis, ut nostros donem tibi, Tucca, libellos.

Non faciam: nam vis || vendēre, non legēre.

exigo, exēgi, exactum 3A driva ut, kräva - **ut** + presens konjunktiv: objektssats efter viljeverbet *exigis* = 'du begär att jag ska ...' **nostros** = meos - **donem** presens konjunktiv på *-e-* av *donare* ge **libellus, i** M bok - **faciam** futurum av *facio* 3B göra = 'ska göra' **vis** presens indikativ av *velle* vilja, se *Minigrammatik* p. 13! - **vendo, vendidi, venditum** 3A sälja - **lego, lēgi, lectum** 3A läsa

Tucca, du tigger och ber att få mina verk, men förgäves:

råkar en bok i ditt våld, blir den ej läst utan såld. (H. Strömberg)

En upphovsrättsfråga (I:38)

Under kejsarstyret hade den romerska aristokratin ingen möjlighet till en politisk karriär. Författaräran blev i stället så mycket mer eftertraktad. En succé vid en recitationsafton, då man läste upp sina egna dikter, kunde ge glans och ära åt det egna namnet. Begäret efter ett författarnamn kunde ibland fresta till stöld eller köp av andras dikter.

Quem recitas, meus est, o Fidentine, libellus.

Sed male cum recitas, | | incipit esse tuus.

Ordna: *libellus, quem recitas, est meus* - **quem** relativt pron. 'som' (sing. ack. mask. 3 dekl.) - **recito** 1 recitera, läsa upp - **Fidentine** vokativ - **cum** (tidskonjunktion) då - **male** (adv. till *malus, a, um*) illa - **incipio, incēpi, inceptum** 3B börja

Boken, som du läser upp, Fidentinus, är min, men du läser illa: på detta sätt | | får du föfarrätt. (H. Strömberg)

Läkarna – ett skrå som man skämtade om (I:47)

I Rom under kejsartiden skulle man om möjligt undvika att bli sjuk. Någon regelrätt sjukvård fanns inte. Myndigheterna kontrollerade sällan de skaror av mer eller mindre kunniga läkare, kvacksalvare, undergörare och bedragare som fanns.

Nuper erat medicus, nunc est vespillo Diaulus;

quod vespillo facit, | | fecerat et medicus.

nuper nyligen - **Diaulus** subjekt till *erat* och *est* - **vespillo, ōnis** M) likbärare - **quod** det som - **facio, feci, factum** 3B göra; på rad 2 är *vespillo* och *medicus* predikativt attribut ('såsom'...) **et** (= etiam) även

När Diaulus, som förr var läkare, likbären gripit, har han blott titel bytt: yrket är långtifrån nytt. (H. Strömberg)

Notera även Martialisepigrammet som återgetts i STEG I:

Nōn āmo tē, Sābīdi, nec possum dīcēre quāre.

Hoc tantum possum | | dīcēre: nōn āmo te.

Uppgift R

Vilket eller vilka av Martialis epigram i detta urval uppskattar du mest? Varför?

TRAIANUS MARKNADER

Traianus marknader innehöll närmare 150 affärer och kontor. Här såldes allt från silke och kryddor som importerats från Mellanöstern till fisk, blommor och frukt. Affärerna byggdes med arkadförsedda ingångar, med sidokarmar och överstycken som skapade rektangulära portaler och fönster. Traianus marknader erinrar i mycket om vår tids köpcentra. Från en av marknadsterrasserna högt upp får du en fin utsikt över delar av Traianus Forum (bilden nedan).

VILLA ADRIANA

Kejsar Hadrianus (117-138 e.Kr.) lät bygga ett sommarpalats utanför Rom. Det fylldes av fullskaliga reproduktioner av kejsarens favoritbyggnader i Grekland och Egypten. Vid entrén till området finns för dagens besökare en modell som ger en uppfattning om hur komplexet såg ut under sin storhetstid.

Villa Adriana. En imponerande byggnad där är den s.k. Havsteatern, som är en rund bassäng med en ö i mitten och som omges av kolonner. Ön var sannolikt Hadrianus privata avdelning, dit han drog sig tillbaka från kejsardömet bekymmer för att ägna sig åt sina intressen: måleri och arkitektur.

Konstantin den store. Romarrikets delning 395 e.Kr.

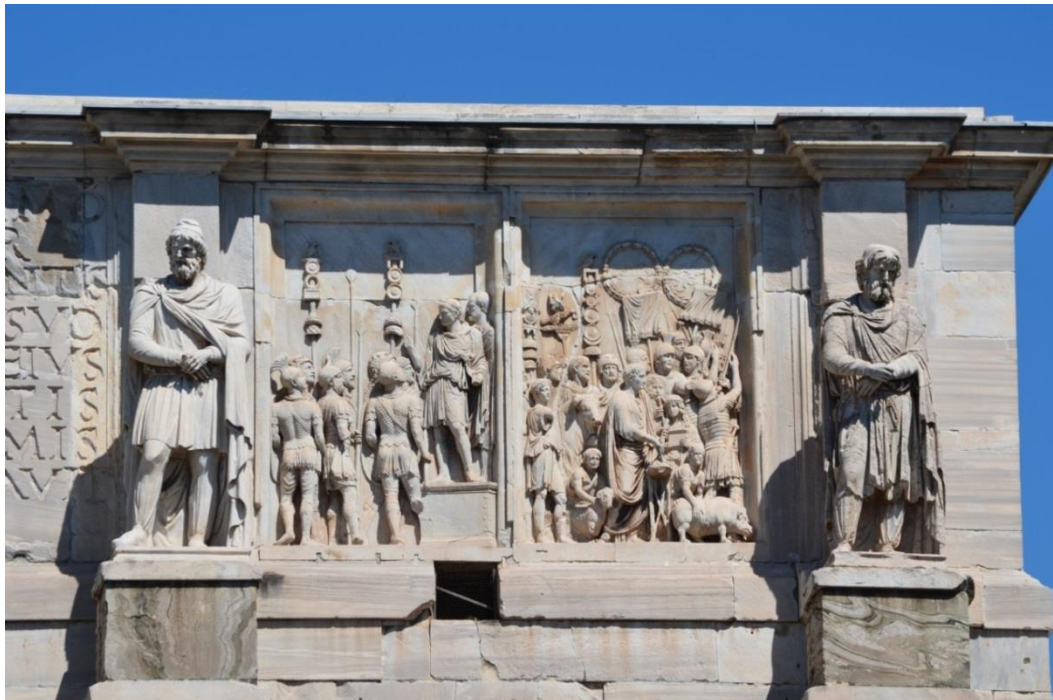
Under det tredje århundradet angreps romarriket av bl.a. germanska folk. Kejsar *Aurelianus* (270-275 e. Kr.) lät för att skydda Rom uppföra den drygt 19 kilometer långa och nästan åtta meter höga stadsmuren, som ännu i stora delar är bevarad. Den hade 381 torn och 18 portar. *Diocletianus* (285-305) utvecklade statsförvaltningen genom att inrätta bl.a. fyrhärskardöme. I de fyra riksdelarna skulle finnas sammanlagt fyra s.k. tetrarker, två överkejsare som kallades *Augustus* och två underkejsare som kallades *Caesar*. Han lät vidare i Rom bygga en av kejsartidens största *termer*.

Konstantin (306-337 e. Kr.) avbröt de organiserade förföljelserna mot de kristna och fortsatte Diocletianus arbete med att bygga upp en fungerande statsförvaltning. Senaten lät till hans ära uppföra den 25 meter höga *Konstantins triumfbåge* nära Colosseum. Triumfbågen är välbevarad och dess element och utsmyckningar blev under renässansen och barocken mönster för fasader och fontäner. Av Konstantins mycket stora *basilika* vid Forum Romanum återstår norra sidoskeppets vägg med tre valv (se s. 57-58). I slutet av sin regering flyttade Konstantin sitt residens från Rom till Bysans, som fick namnet Konstantinopel.

År 395 e.Kr. delades romarriket slutligen i ett *Västrom* och ett *Östrom*. Det bysantinska riket i öster kom att bestå i ytterligare 1000 år till turkarnas erövring av Konstantinopel år 1453, medan det västromerska riket genom vandalers och goters anlopp gick sin undergång till mötes redan år 476.

Biskopen i Rom antog titeln *papa*. Han eftersträvade att bli kristenhetens överhuvud. I mitten på 700-talet blev det en öppen brytning mellan påven (papa) och den östromerske kejsaren. I denna orostid sökte påvarna stöd hos kungarna i det frankiska riket. Efter att ha besegrat longobarderna som behärskat Nord- och Mellanitalien överlämnade de frankiska kungarna vissa delar av Mellanitalien jämte staden Rom till påven. Genom detta lades grunden till Kyrkostaten. På juldagen år 800 kröntes påven i Rom den frankiske kungen Karl den store till kejsare i den dåvarande Peterskyrkan. Denna kröning sågs av många som ett återupprättande av det romerska kejsardömet.

KONSTANTIN DEN STORE 306 - 337 e.Kr

Konstantins triumfbåge byggdes för att erinra om Konstantins seger över sin medkejsare Maxentius år 312 e.Kr. Denna bild återger bågens översta högra hörn sett från söder. Många av bågens reliefer och statyer har dessvärre tagits från andra monument.

Konstantins och Maxentius basilika var en gång Forums största byggnad med tre stora, kasettförsedda tunnvalv på en golvyta 100x65 meter. Byggnadens höjd var 35 meter. Lokalen användes för juridisk administration och för handel. I basilikan fanns bl.a. en 12 meter hög staty av kejsaren.

I Palazzo dei Conservatori på Capitolium finner du på gården delar av den 12 meter höga kolossalstatyn av Konstantin, som stod i hans basilika på Forum.

Kolossalstatyns vänstra fot.

Avslutande uppgifter för STEG IV

Innehåll

(Facit)

- 1 Översätt de understrukna orden: a) corporeal punishment b) fraternal love c) a floral pattern d) a nocturnal bird e) a rural district f) a vigorous defence g) a luminous star h) a vulnerable man i) a cordial greeting! Ange samtidigt vilka de bakomliggande latinska orden är!
- 2 Översätt a) *Amici Romam venturi sunt.* b) *Mater mihi narravit, quid factura esset.*
- 3 Översätt a) *Amicis adiuvantibus Sextus vitam servavit.* b) *Libro lecto Petra gratias auctori egit.*
- 4 Böj *portus magnus* 'en stor hamn' i alla kasus sing. och plur.!
- 5 Vad betyder *In portu parva insula est* och *In porta magna tres homines stant.*
- 6 Identifiera i fråga om numerus och kasus (deus gud, dies dag) följande böjningsformer: a) *dei* och *die* b) *deis* och *dies*!
- 7 Vilka var de flaviska kejsarna? Under vilka år regerade respektive kejsare? Nämn byggnadsverk, som de har låtit uppföra!
- 8 Läs igenom i översättning Catullusdikterna LI 'Denne är för mig som en gudars like' och CVII 'Vem är mer lycklig än jag' (sid. 13-14). Hur upplever du dessa drygt 2 000 år gamla dikter?
- 9 Vilka av Horatius synpunkter i urvalet från *Ars poetica* (sid. 32) tycker Du har relevans även idag?
- 10 Återge med egna ord de råd, som enligt din uppfattning Horatius ger till vännen Licinius i odet II:10 (sid. 31).
- 11 I denna kursbok finns ett antal färgbilder av kulturminnesmärken i Rom och på andra orter. Repetera vad bilderna föreställer så att du kan namnge minnesmärkena utan att se på underliggande text!

MINIGRAMMATIK

Innehåll

1 Substantiv och adjektiv

1:a och 2:a deklinationerna

stammar på -a, resp. -o

	Genitiv -ae i 1:a deklinationen Fem. planta <i>planta</i> parva <i>liten</i>		Genitiv -i i 2:a deklinationen Mask. Neutr. murus <i>mur</i> longus <i>lång</i> vinum <i>vin</i> bonum <i>gott</i>	
Sing.				
Nom.	plant-a	parv-a	mur-us long-us	vin-um bon-um
Gen.	plant-ae	parv-ae		-i
Dat.	plant-ae	parv-ae		-ō
Ack.	plant-am	parv-am		-um
Abl.	plant-ā	parv-ā		-ō
Plur.				
Nom.	plant-ae	parv-ae	mur-i long-i	vin-a bon-a
Gen.	plant-ārum	parv-ārum		-ōrum
Dat./Abl.	plant-is	parv-is		-is
Ack.	plant-as	parv-as	mur-os long-os	vin-a bon-a

Mask. puer 'pojke', gen. pūēri osv.

Mask. liber 'bok', gen. libri osv.

3:e deklinationen

stammar på konsonant: doctor *M*/pleb-s *F* och tempus *N*,

stammar på -i: mare (<mari) *N* + adjektiv i positiv: brevis, breve

	Substantiv: genitiv -is i 3:e deklinationen (konsonantstam resp. i-stam) Mask. Fem. Neutr. nom. doctor, is <i>lärare</i> nom. tempus, ōris <i>tid</i> nom. pleb-s, is <i>folk</i> nom. mare, maris <i>hav</i>		Adjektiv: genitiv -is i 3:e dekl. (adj. i positiv) Mask. Fem. Neutr. brevis <i>kort</i> breve	
Sing.				
Nom.	doctor/pleb-s	tempus/mar-e	brev-is	brev-e
Gen.	doctōr-is	témpör-is	brev-is	
Dat.	doctōr-i	témpör-i	brev -i	
Ack.	doctōr-em	tempus/mar-e (=nom.)	brev-em	brev-e
Abl.	doctōr-e	témpör-e/mar-i*	brev-i*	
Plur.				
Nom.	doctōr-es	témpör-a/mar-ia	brev-es	brev-ia
Gen.	doctōr-um	témpör-um/mar-ium	brev-ium	
Dat./Abl.	doctōr-ibus	tempór-ibus	brev-ibus	
Ack.	doctōr-es	témpör-a/mar-ia	brev-es	brev-ia

Anm. Neutrala subst. och adj. har samma form i nom. o. ack. och slutar i dessa kasus i plur. på -a

Normaländelser för konsonantstammar är i **singularis** abl. **-e** och i **pluralis** gen. **-um** och i **pluralis neutr.** nom. och ack. **-a**, t.ex. *doctore*, *tépore*; *doctōrum*, *tépōrum* resp. *tépōra*.

I-stammar som *mare*, *is* N (*hav*, *mare* < *mari*) och **adjektiv i positiv** har i motsvarande kasusformer **-i**, **-ium** och **-ia**: *mari*, *marium* resp. *maria*. Ord av typerna *civis*, gen. *civis* (likstavigt subst.) och *dens*, gen. *dentis* (subst. med böjningsstam på två eller flera konsonanter) har i plur. ändelsen **-ium** (ursprungligen i-stammar).

4:e deklinationen (stammar på -u):

Sing.: nom. *fructūs* *frukt*, gen. *fructūs*, dat. *fructui*, ack. *fructum*, abl. *fructū*

Plur.: nom. *fructūs* *frukter*, gen. *fructuum*, dat./abl. *fructibus*, ack. *fructūs*

5:e deklinationen (stammar på -e):

Sing. nom. *diē-s* *dag*, gen. *diē-i*, dat. *diē-i*, ack. *diē-m*, abl. *diē*

Plur. nom. *diē-s* *dagar*, gen. *diē-rum*, dat./abl. *diē-bus*, ack. *diē-s*

Adjektivens positiv

longus, *a*, *um* 'lång' och *brevis*, *breve* 'kort', se böjning föregående sida

Adjektivens komparativ

bildas genom tillägg av ett morfem **-ior** (mask. och fem.) och **-ius** (neutr.) till positivens böjningsstam (*long-* 'lång', *brev-* 'kort'). Komparativer ('längre', 'kortare' vid jämförelse, annars 'ganska lång', 'ganska kort') böjs såsom 3:e deklinationens konsonantstammar, eftersom komparativmärket **-ior** slutar på konsonant (-e i abl. sing.).

<i>Sing.</i>	Mask.	Fem.	Neutr	<i>Plur.</i>	Mask.	Fem.	Neutr.
Nom.	<i>longior</i>	<i>longior</i>	<i>lóngius</i>	<i>longiōres</i>	<i>longiōres</i>	<i>longiōra</i>	
Gen.		<i>longiōris</i>			<i>longiōrum</i>		
Dat.		<i>longiōri</i>			<i>longiōribus</i>		
Ack.	<i>longiōrem</i>	<i>longiōrem</i>	<i>lóngius</i>	<i>longiōres</i>	<i>longiōres</i>	<i>longiōra</i>	
Abl.		<i>longiōre</i>			<i>longiōribus</i>		

Adjektivens superlativ

bildas genom tillägg av **-issimus**, *a*, *um* till positivens böjningsstam. Denna superlativbildning gäller i princip adjektiv som hör till 1:a, 2:a och 3:e deklinationerna: *longus*, *a*, *um* 'lång' > *longissimus*, *a*, *um* 'längst', *brevis*, *e* 'kort' > *brevissimus*, *a*, *um* 'kortast' vid jämförelse, annars 'mycket lång', 'mycket kort'). Nedan komparation av adjektiv med stamväxling:

	Mask/Fem	Neutr	
<i>bonus</i> , <i>a</i> , <i>um</i> god	<i>melior</i> , <i>melius</i> bättre	<i>optimus</i> , <i>a</i> , <i>um</i> bäst	
<i>malus</i> , <i>a</i> , <i>um</i> dålig	<i>peior</i> , <i>peius</i> sämre	<i>pessimus</i> , <i>a</i> , <i>um</i> sämst	
<i>magnus</i> , <i>a</i> , <i>um</i> stor	<i>maior</i> , <i>maius</i> större	<i>maximus</i> , <i>a</i> , <i>um</i> störst	
<i>parvus</i> , <i>a</i> , <i>um</i> liten	<i>minor</i> , <i>minus</i> mindre	<i>minimus</i> , <i>a</i> , <i>um</i> minst	
<i>multus</i> , <i>a</i> , <i>um</i> mycken	<i>plus</i> , gen. <i>pluris</i> mera	<i>plurimus</i> , <i>a</i> , <i>um</i> flest	

2 Demonstrativa pronomen ille, is, hic, ipse, iste, idem och pronominaladjektiv

Utmärkande för flertalet latinska pronomen är följande ändelser:

- a) i genitiv singularis i alla genus kasusmorfemet **-īus** (med betoning av **ī**)
- b) i dativ singularis **-ī**
- c) i nominativ och ackusativ singularis neutrum **-d** (*-od/-ud/-id/-d*)

A. **ille, illa, illud** 'denne, den där'. Bas är *ill-*. De romanska språkens artikelsystem har sitt ursprung i böjningsformer av detta pronomen.

Sing./Plur.	Mask.	Fem.	Neutr.	Mask.	Fem.	Neutr.
Nom.	ille	illa	illud	illi	illae	illa
Gen.	illīus	illīus	illīus	illōrum	illārum	illōrum
Dat.	illi	illi	illi	illis	illis	illis
Ack.	illum	illam	illud	illos	illas	illa
Abl.	illo	illa	illo	illis	illis	illis

B. **is, ea, id** 'den, denne'; används som tredje persons personliga pronomen: 'han, hon, den, det, de'

Sing./Plur.	Mask.	Fem.	Neutr.	Mask.	Fem.	Neutr.
Nom.	is	ea	id	eī/iī	eae	ea
Gen.	eius*	eius	eius	eōrum	eārum	eōrum
Dat.	eī*	eī	eī	eīs/iīs	eīs/iīs	eīs/iīs
Ack.	eum	eam	id	eos	eas	ea
Abl.	eo	ea	eo	eīs/iīs	eīs/iīs	eīs/iīs

*ejjus *resp.* tvåstavigt *Jfr uttrycket id est (förkortas i.e.) 'det är' = 'det vill säga'*

C. **hic, haec, hoc** 'denne, den här' (jfr *ille* = den där). I vissa kasus finns *c*, en rest av ett utpekande, dvs. demonstrativt, morfem *ce*. Observera att *m* i kasusmorfem assimileras till *n* framför *c*: hunc, hanc!

Sing./Plur.	Mask.	Fem.	Neutr.	Mask.	Fem.	Neutr.
Nom.	hic	haec	hoc	hi	hae	haec
Gen.	huius*	huius	huius	horum	harum	horum
Dat.	huic*	huic	huic	his	his	his
Ack.	hunc**	hanc**	hoc	hos	has	haec
Abl.	hoc	hac	hoc	his	his	his

*huijus *resp.* hujk ** *urspr.* humc *resp.* hanc

D. **ipse, ipsa, ipsum** 'själv' böjs som *ille* (bas morfem *ips*) utom i neutrum nominativ och akkusativ: *ipsum*.

E. **iste, ista, istud** 'denne', 'den där' böjs som *ille*.

F. **idem, eadem, idem** 'densamme', böjs som *is* följt av **-dem**, med vissa ljudmodifikationer: eudem < eumdem och eandem < eamdem. Jfr uttrycket **Semper idem** 'Alltid densamme'

G. **Pronominaladjektiv**: Pronomenändelserna **-ius** i genitiv singularis och **-i** i dativ singularis finns också hos ett antal andra ord, s.k. pronominaladjektiv, t. ex. **unus, a, um** en (genitiv *unius*, dativ *uni*), **nullus, a, um** ingen (*nullius, nulli*), **solus, a, um** ensam (*solus, soli*), **alter, ĕra, ĕrum** en annan (*alterius, áltĕri*), **totus, a, um** hel (*totius, toti*), **utérque, útráque, utrúmque** (*utriúsque, utríque*) vardera, båda.

3 Relativt, frågande och obestämt pronomen

Det relativa pronominet *qui, quae, quod* 'som, vilken' innehåller bas morfemet *qu*, som i genitiv och dativ singularis blir *cu*. Observera latinska pronomens kasusändelser **-ius** i gen. och **-i** i dat. singularis!

Sing./Plur.	Mask.	Fem.	Neutr.	Mask.	Fem.	Neutr.
Nom.	qui	quae	quod	qui	quae	quae
Gen.	cuius*	cuius	cuius	quorum	quarum	quorum
Dat.	cui*	cui	cui	quibus	quibus	quibus
Ack.	quem	quam	quod	quos	quas	quae
Abl.	quo	qua	quo	quibus	quibus	quibus

*cujus resp. cuj

Relativpronominets kasus bestäms av dess egen ställning som subjekt, objekt, prepositionsstyrt pronomen osv. i relativsatsen:

a) Marco est canis, (<i>Marco</i> är en possessiv dativ)	För Marcus finns en hund, dvs. Marcus har en hund,
b) qui in area cubat	som ligger på gårdsplanen
c) cuius oculi magni sunt	vars ögon är stora
d) cui cibum cottídie dat	åt vilken han dagligen ger mat
e) quem Camilla quoque amat	som även Camilla tycker om
f) de quo semper narrat	om vilken han alltid berättar

Övning: Byt ut i exemplet ovan *canis* 'hund' mot *canes* 'hundar'! Vilka konsekvenser får det för verben *est* och *cubat* samt pronominet i resp. relativsats?

Observera! Latinets relativa pronomen saknar ofta korrelat: *qui* = *is qui* den som, *quod* = *id quod* det som etc., jfr *Qui dormit, non peccat*.

Qui(s) med framförstållt **ali-** eller vidhängd partikel **-quam**, **-dam** eller **-que** böjs som *qui*, *quae*, *quod*:

qui(s), quae, quid/quod*	Frågande	'vem, vilken, vad'
aliqui(s), aliqua, aliquid/aliquod*	Obestämt	'någon'
quisquam M&F, quidquam	Obestämt	'någon'
quidam, quaedam, quiddam/quoddam*	Obestämt	'en (viss)'
quisque, quaeque, quidque/quodque*	Obestämt	'var och en, varje'

*det senare alternativet i förening med substantiv

4 Prepositioner

Prepositioner styr i latinet ackusativ eller ablativ:

Ackusativ följer efter *ad* 'till', *ante* 'före', *circa* 'omkring', *contra* 'mot, mittemot', *inter* 'mellan', *per* 'genom', *post* 'efter', t.ex. *ante meridiem* 'före middagen', *post festum* 'efter festen'.

Ablativ följer efter *ab/a* 'från, av', *cum* (tillsammans) 'med', *de* 'från, av', *ex/e* 'från', *pro* 'framför', *sine* 'utan', t.ex. *ab urbe ire* 'gå från staden', *cum amico esse* 'vara tillsammans med en vän', *de colle descendere* 'gå ned från en kulle'.

Ackusativ och **ablativ** följer efter t.ex. *in*. Ackusativ betecknar riktning, ablativ befintlighet: *in memoriam* 'till minnet', *periculum in mora* 'fara i dröjsmål'

5 Verb och deras tema

Tema på latinska verb omfattar fyra former: **1** presens indikativ, **2** perfekt indikativ, **3** perfekt particip i neutrum singularis (till utseendet identiskt med latinskt supinum), **4** presens infinitiv:

noto, notā-v-i, notā-t-um, notā-re 1 notera (*perfektstam med -v-*)

térreo, terr-u-i, terr-īt-um, terrē-re 2 skrämma (*perfektstam med -u-*)

rego, rex-i (<g-s), rec-tum, rég-ě-re 3A styra (*perfektstam med -s-*)

cápío, cēp-i, cap-tum, cápě-re 3B taga (*perfektstam med avljud*)

aúdio, audī-v-i, audī-t-um, audī-re 4 höra (*perfektstam med -v-*)

Tema på verb med **-v-** i perfektstam och **-t-** i participstam anges i lexikon så här: *basio 1* och *servio 4*. I övriga fall skrivs de aktuella temaformerna ut i lexikon. Konjugationssiffran anger hur infinitiven ser ut.

6 Tempus efter första temaformen (presensstam)

Verbformerna i tabellen är begränsade till 1:a och 3:e pers. sing. samt 3:e pers. plur.
Övriga former bildas med hjälp av personändelserna **-s** 'du', **-mus** 'vi' och **-tis** 'ni'.

PRES.	-āre	-ēre	(ĩ>) ě-re		-īre
INF.	(1:a konj.)	(2:a konj.)	(3:e konj.)		(4:e konj.)
Lexikon- form: 'jag'	not-o 'noterar'	stud-eo 'studerar'	reg-o 'styr'	capī-o 'tar'	sérv-io 'tjänar'
PRES.	noto	studeo	rego	capīo	servio
IND.	notat notant	studet student	reg-i-t reg-u-nt	capīt cápīunt	servit sérviunt
PRES.	notem	studeam	regam	capīam	serviam
KONJ.	notet	studeat	regat	capīat	serviat
-e/-a-	notent	studeant	regant	capīant	serviant
IMPERF.	notābam	studēbam	regēbam	capīēbam	serviēbam
IND.	notābat	studēbat	regēbat	capīēbat	serviēbat
-(e)ba-	notābant	studēbant	regēbant	capīēbant	serviēbant
IMPERF.	notārem	studērem	regērem	capērem	servīrem
KONJ.	notāret	studēret	regēret	capēret	servīret
-re-	notārent	studērent	regērent	capērent	servīrent
FUT.	notābo	studēbo	regam	capīam	serviam
SIMPLEX	notābit	studēbit	reget	capīet	serviet
b + a/e	notābunt	studēbunt	regent	capīent	servient
PRES.	notāre	studēre	régere	cápere	servīre
INF. AKT.					
PRES.	notans,	studens,	regens,	capīens,	serviens,
PART.	notantis	studentis	regentis	capīentis	servientis

Esse 'vara'. Posse 'kunna'

Pres. ind.	Pres. konj.	Imperf. ind.	Imperf. konj.	Fut. simplex	Pres. ind.
sum	sim	eram	essem	ero	possum
es	sis	eras	esses	eris	potes
est	sit	erat	esset	erit	potest
sumus	simus	erāmus	essēmus	erīmus	possūmus
estis	sitis	erātis	essētis	erītis	potestis
sunt	sint	erant	essent	erunt	possunt

Pres. konj. **possim**. Imperf. ind. **poteram**. Imperf. konj. **possem**. Fut. simpl. **potero**.

7 Personändelser i passivum (presensstam)

-or resp. -r = 'jag', -ris = 'du', -tur = 'han/hon/den/det',
-mur = 'vi', -mini = 'ni', -ntur = 'de'

8 Presens infinitiv i passivum

observā-ri 1 '(att) iakttas', vidē-ri 2 '(att) synas', reg-i 3A '(att) styrras', cap-i 3B '(att) tagas', servī-ri 4 '(att) betjänas'.

9 Tempus efter andra temaformen (perfektstam)

Exempel på perfektstammar: notāv-i, terru-i, rex-i, cep-i, servīv-i:

Perf. ind.	Perf. konj.	Pluskv. ind.	Pluskv. konj.	Fut. exaktum*
notāv-i	notāv-ērim	notāv-ēram	notav-íssem	notāv-ēro
notav-ísti	notāv-ēris	notāv-ēras	notav-ísses	notāv-ēris
notāv-it	notāv-ērit	notāv-ērat	notav-íisset	notāv-ērit
notāv-īmus	notav-érīmus	notav-erāmus	notav-íssēmus	notav-érīmus
notav-ístis	notav-érītis	notav-erātis	notav-íssētis	notav-érītis
notav-ērunt	notāv-ērint	notāv-ērant	notav-íssent	notāv-ērint

Perfekt infinitiv aktivum: notavisse 'att ha noterat' *se s. 104

10 Tredje temaformen (perfekt participstam)

10.1 Perfekt particip

Perfekt particip bildas genom att till verbstammen läggs **-t-** (i enstaka fall *-it-*) eller **-s-** (vid verbstammar på *-d* eller *-t*). Till perfektparticipstammen läggs sedan ändelserna *-us*, *-a*, *-um*.

Av verb som *observāre* 1 'iaktta', *vidēre* 2 'se', *míttēre* 3A 'sända', *cápēre* 3B 'taga' och *finīre* 4 'avsluta' heter perf. part. *observātus*, *a*, *um* 'iakttagen', *visus*, *a*, *um* 'sedd', *missus*, *a*, *um* 'sänd', *captus*, *a*, *um* 'tagen' och *finītus*, *a*, *um* 'avslutad'. Perfekt particip uttrycker **föregående handling** och är en **passiv form**.

10.2 Perfekt infinitiv passivum

Om *esse* läggs till ett perfekt particip som *missus*, *-a*, *-um* 'sänd', blir innebörden: 'att vara sänd' = 'att ha sänts', dvs. perfekt infinitiv passivum (*missus*, *-a*, *-um esse*).

10.3 Perfekt passivum

Om **sum** läggs till ett perfekt particip som **missus, -a, -um** 'sänd', blir innebörden 'jag är sänd' eller 'jag har sänts' eller 'jag sändes', dvs. tre innebörder. Den första innebörden är i latinet ovanlig, den sista vanligast. Latinskt perfekt passivum översätts därför mestadels med imperfekt: 'jag sändes' (*perfectum historicum*).

missus sum 'jag har sänts/sändes'	missi sumus 'vi har sänts/sändes'
missus es 'du har sänts/sändes'	missi estis 'ni har sänts/sändes'
missus est 'han har sänts/sändes'	missi sunt 'de har sänts/sändes'

10.4 Pluskvamperfekt passivum

Om perfekt participet **missus, -a, -um** kombineras med **eram**, blir innebörden 'jag var sänd' = 'jag hade sänts', dvs. pluskvamperfektum passivum (*missus eram* etc.).

11 Tema på deponens (falskt passivum)

omfattar tre former: **1** presens passivum **admīror** 'jag beundrar', **2** perfekt passivum (bildas med hjälp av perfekt particip + form av *esse*) **admirātus sum** 'jag har beundrat' (*perf. logicum*), 'jag beundrade' (*perf. historicum*), **3** presens infinitiv passivum **admirārī** 'att beundra'

12 Futurum particip. Futurum infinitiv

Om man till perfektparticipstammen **observa-t-** lägger **-ūrus, ūra, ūrum**, får du ett *futurum particip*: **observatūrus, a, um** 'skolande iaktta', 'som ämnar iaktta'. Futurum particip böjs som ett adjektiv efter 1:a och 2:a deklinationerna.

Futurum particip och en böjningsform av *esse* blir ett annat sätt att uttrycka futurum: **observatūrus sum** 'jag (är skolande iaktta=) ska iaktta', s.k aktiv omskrivande konjugation.

Epistulam scriptūrus sum.

Jag ska/ämnar skriva ett brev.

Epistulas scriptūri eramus.

Vi skulle/ämnade skriva brev.

Anmärkning: Futurum particip av **sum, fui, esse** heter **futūrus, a, um** 'kommande'.

Kombinationen av *futurum particip* och infinitiven *esse* ger *futurum infinitiv*: **observatūrus, a, um esse** 'att ämna/skola iaktta'.

Dixit se observatūrum esse canes.

Han sade sig skola/att han skulle iaktta hundarna.

13 Några oregelbundna verb

volo, vólui, velle 'vilja'

nolo (<ne-volo), **nólui, nolle** 'inte vilja'

malo (<magis volo), **málui, malle** 'hellre vilja'

presens indikativ

volo jag vill	nolo jag vill inte	malo jag vill hellre
vis	non vis	mavis
vult	non vult	mavult
volūmus	nolūmus	malūmus
vultis	non vultis	mavultis
volunt	nolunt	malunt

presens konjunktiv

velim etc.	nolim etc.	malim etc.
-------------------	-------------------	-------------------

imperfekt indikativ

volēbam etc.	nolēbam etc.	malēbam etc.
---------------------	---------------------	---------------------

imperfekt konjunktiv

vellem etc.	nollem etc.	mallem etc.
--------------------	--------------------	--------------------

Futurum simplex

volam, voles etc.	nolam, noles etc.	malam, males etc.
--------------------------	--------------------------	--------------------------

eo, ii, itum, ire 'gå' (stammens i blir e framför hård vokal: a, o, u)

presens indikativ

eo jag går

is

it

imus

itis

eunt

presens konjunktiv

eam

eas

eat

eāmus

eātis

eant

futurum

ibo jag ska gå

ibis

ibit

ibīmus

ibitis

ibunt

imperfekt indikativ: ibam, ibas, ibat, imperfekt konjunktiv irem, ires, iret etc

fero, tūli, lātum, ferre 'bära'

presens indikativ: fero, fers, fert, ferīmus, fertis, ferunt (ej alltid

stödvokal före personändelsen)

fio, factus sum, fiēri 'göras', 'bliva', 'ske' (har passiv böjning bl.a. i perfektssystemet)

3:e pers. sing.: *presens indikativ fit, presens konjunktiv fiat, imperfekt indikativ fiēbat, imperfekt konjunktiv fiēret, futurum =fiet*

sum, fui, esse 'vara' och **possum, potui, posse** 'kunna'

14 Konjunktiv i latinsk huvudsats

För att bilda **presens konjunktiv** av 2:a, 3:e och 4:e verbkonjugationerna använder latinet konjunktivmärket **-a-**. I 1:a verbkonjugationen är det dock inte möjligt att använda konjunktivmärket **-a-**. I stället används **-e-** som konjunktivmärke (verbstammens **-a-** smälter då samman med konjunktivmärket).

Konjunktiv används i **latinsk huvudsats** för att uttrycka en uppmaning eller en önskan, en tvekan eller en osäkerhet. Den kan vid översättningen återges med t. ex. 'må/måtte', 'låt oss' (1:a person pluralis), 'bör', 'ska /skulle' eller 'skulle kunna':

<i>Bibāmus!</i>	Låt oss dricka! (konjunktiv uttrycker uppmaning)
<i>Utīnam (O att) Paula véniat!</i>	Måtte Paula komma! (konjunktiv uttrycker önskan)
<i>Quid agam?</i>	Vad skall jag göra? (konjunktiv uttrycker tvekan)
<i>Quis me reprehendat?</i>	Vem skulle väl (kunna) klandra mig? (konjunktiv uttrycker osäkerhet)

I latinet bildas imperfekt konjunktiv genom att till presensstammen läggs konjunktivmärket **-re-**. En minnesregel för bildande av imperfekt konjunktiv är att verbformen ser ut som en infinitiv med tillägg av personändelser.

Imperfekt konjunktiv på **-re-m, -re-s, -re-t, -rē-mus, -rē-tis, -re-nt** eller pluskvamperfekt konjunktiv på **-isse-m, -isse-s, -isse-t, -issē-mus, -issē-tis, -isse-nt** i en **latinsk huvudsats** ska vid översättning normalt återges med t.ex. 'måtte', 'skulle' eller vid pluskvamperfekt 'skulle ha'.

<i>Nemo illud crederet, si narraret.</i>	Ingen skulle tro det, om du berättade det. (konjunktiven uttrycker overklighet i nutid)
<i>Si valuissem, heri apud te cenavissem.</i>	Om jag hade varit frisk, skulle jag gärna ha ätit middag hos dig igår. (konjunktiven uttrycker overklighet i förfluten tid)

15 Konjunktiv i latinsk bisats

I bisatser inledda med *cum* 'när, eftersom' eller annan konjunktion har latinet ofta konjunktiv, som inte återges utan översätts med svensk indikativ. Ett exempel på detta är **följdbisatser** inledda med *ut* 'så att' eller 'att':

Nemo tam stultus est, ut hoc credat. Ingen är så dum, att han tror detta.

I **objektsbisats efter viljeverb** (bisatsen inleds med *ut* att, *ne* att inte) ska dock latinsk konjunktiv (presens eller imperfekt) vid översättning återges med '**ska/skulle**':

Dux impērat ut incolae hoc faciānt. Ledaren ger order om att invånarna ska göra detta.

Dux imperāvit ut incolae hoc faciērent. Ledaren gav order om att invånarna skulle göra detta.

Latinsk konjunktiv (presens eller imperfekt) i **avsiktsbisats** (som inleds med *ut* för att, *ne* för att inte) ska vid översättning likaledes återges med '**ska/skulle**' eller **infinitivuttryck**:

Curro, ne sero veniam Jag springer för att jag inte ska (för att inte) komma för sent.

Currēbam, ne sero venīrem. Jag sprang för att jag inte skulle (för att inte) komma för sent.

16 Ortsuttryck utan preposition

Riktning till en ort anges med **ackusativ**:

Romam festīno. Jag skyndar till Rom. *Athenas festīno.* Jag skyndar till Athen. *Carthagīnem festīno.* Jag skyndar till Kartago.

Riktning från en ort anges med **ablativ** (ablativus separativus):

Romā festināmus. Vi skyndar från Rom. *Athenis festināmus.* Vi skyndar från Athen.

Befintlighet på en ort anges med

genitiv (genitivus locativus), om ortnamnet tillhör 1:a eller 2:a dekl.: *Romae sum.* Jag är i Rom. *Corinthis sumus.* Vi är i Korint.

ablativ (ablativus locativus), om ortnamnet tillhör 3:e dekl. eller är plurale tantum: *Carthagīne sum.* Jag är i Kartago. *Athenis sumus.* Vi är i Athen.

17 Latinets infinitiver i aktivum och passivum

Presens infinitiv aktivum

- 1:a konj. **observā-re** 'att iaktta'
 2:a konj. **terrē-re** 'att skrämma'
 3:e konj. **mitt-ēre** 'att sända'
 4:e konj. **finī-re** 'att avsluta'

Presens infinitiv passivum

- observā-ri** 'att iakttas'
terrē-ri 'att skrämmas'
mitt-i 'att sändas'
finī-ri 'att avslutas'

Perfekt infinitiv aktivum

- 1:a konj. **observa-v-isse** 'att ha iakttagit'
 2:a konj. **terr-u-isse** 'att ha skrämt'
 3:a konj. **mi-s-isse** 'att ha sänt'
 4:a konj. **fini-v-isse** 'att ha avslutat'

Perfekt infinitiv passivum

- observā-t-us, a, um esse** 'att ha iakttagits'
térr-ī-t-us, a, um esse 'att ha skrämts'
mis-s-us, a, um esse 'att ha sänts'
finī-t-us, a, um esse 'att ha avslutats'

*Futurum infinitiv aktivum**

- 1:a konj. **observa-tūrus, a, um esse** 'att skola iaktta'
 2:a konj. **terr-i-tūrus, a, um esse** 'att skola skrämma'
 3:a konj. **mis-sūrus, a, um esse** 'att skola sända'
 4:a konj. **fini-tūrus, a, um esse** 'att skola avsluta'

*Futurum passivum infinitiv mycket ovanlig

18 Ackusativ med infinitiv

Satsförkortningen ackusativ med infinitiv förekommer även i svenskan: 'Jag hör dig sjunga', som är en förkortning av 'Jag hör att du sjunger'. Ackusativ med infinitiv möter i latinet 1) efter sägeverb, 2) efter förnimmelseverb, 3) efter känslöverb och 4) efter vissa viljeverb.

Satsförkortningen ackusativ med infinitiv förekommer oftare i latinet än i svenskan och går inte alltid att översätta med svensk ackusativ med infinitiv. Man får då återge den med en svensk att-sats, varvid den latinska ackusativen blir subjekt och den latinska infinitiven predikat. Tempus i den svenska att-satsen beror av a) det styrande verbets tempus (*pres. el. imperf./perf.*), b) infinitivens tempus.

Puto *me recte agere.*

Jag anser att jag handlar rätt.

Putāvi *me recte agere*

Jag ansåg att jag handlade rätt.

Puto *me recte egisse.*

Jag anser att jag har handlat rätt.

Putāvi *me recte egisse.*

Jag ansåg att jag hade handlat rätt.

Spero *me recte actūrum esse.*

Jag hoppas att jag ska handla rätt.

Sperāvi *me recte actūrum esse.*

Jag hoppades att jag skulle handla rätt.

Infinitiverna kan också vara passiva:

Dicunt <i>epistūlas</i> Romam <i>mitti</i> .	De säger att breven sänds till Rom.
Dixērunt <i>epistūlas</i> Romam <i>mitti</i> .	De sade att breven sändes till Rom.
Dicunt <i>epistūlas</i> Romam <i>missas esse</i> .	De säger att breven har sänts till Rom.
Dixērunt <i>epistūlas</i> Romam <i>missas esse</i> .	De sade att breven hade sänts till Rom.

Anmärkning:

Efter viljeverb översätts latinsk presens infinitiv antingen med infinitivuttryck eller med att-sats och det modala hjälpverbet 'ska/skulle': *Iubet te venīre*. Han befäller dig att komma/att du ska komma. *Iussit te venīre*. Han befälde dig att komma/att du skulle komma.

19 Latinskt presens particip som förenat particip

I latinet bildas presens particip genom att suffixet *-nt* läggs till presensstammen (i 3:e och 4:e konj. *-ent*). Till detta suffix (*e*)*nt* läggs i nominativ singularis *-s* och genom assimilation faller sedan *t* före *s* (jfr *sapiens* ur *sapien*-s*, i genitiv *sapien*-is**, dativ *sapien*-i**). Presens particip böjs som adjektiv efter 3:e deklinationen (i satsförkortningen fristående ablativ har presens particip dock inte *-i* utan *-e* i ablativ singularis).

Presens particip som förenat particip finns i svenskan: 'Visslande gick Marcus vägen fram'. Det svenska participet låter sig lätt utvecklas till en bisats: 'Medan Marcus visslade, gick han vägen fram'.

Ett presens particip är en verbform i aktivum och betecknar en samtidig handling. Ett presens particip på latin kan återges på olika sätt:

- a) Participkonstruktionen behålls.
- b) Presensparticipet återges med en relativ bisats eller en konjunktionsbisats, inledd med 'medan', 'då' men också 'eftersom', 'om' eller 'fastän'.

Här ett tillämpningsexempel från fabeln om Vargen och lammet:
Lupus causam iurgii quaerens dixit:

lupus , i M varg	a) Sökande orsak till gräl sade vargen:
iurgium , i N gräl	b) Vargen, som sökte orsak till gräl,
quaero , quaesīvi ,	sade: /Eftersom vargen sökte orsak till
quaesītum 3 söka	gräl, sade den:

20 Latinskt perfekt particip som förenat particip

Perfekt particip som attributivt particip finns även i svenskan: 'Gripen av polisen sökte mannen smita'. Ett svenskt perfekt particip låter sig utvecklas till en sats: '*Sedan mannen hade gripits av polisen, sökte han smita.*' Perfekt particip är **en passiv verbform** och betecknar **en föregående handling**. Ett latinskt perfekt particip kan översättas på olika sätt:

- Participkonstruktionen behålls.
- Perfektparticipet återges med en relativ bisats eller en konjunktionsbisats, vanligen inledd med 'sedan' men också 'eftersom', 'om' eller 'fastän'.
- Participkonstruktionen återges med ett svenskt prepositionsuttryck.
- Man kan också vid översättningen till svenska upplösa den latinska satsförkortningen till en egen sats och samordna denna med den latinska huvudsatsens predikat.

Här tillämpningsexempel från fabeln om Vargen och lammet:

Agnus verbis perterritus respondit:

agnus, i M lamm verbum, i N ord perterreo, perterrui, perterritum 2 förskräcka respondeo, respondi, responsum 2 svara	a) Förskräckt av orden svarade lammet: b) Lammet, som hade förskräckts av orden, svarade: /Eftersom lammet hade förskräckts av orden, svarade det: d) Lammet förskräcktes av orden och svarade:
--	---

Lupus agnum correptum laceravit.

corripio, corripui, correptum 3 gripa lácero 1 sönderslita	a) Vargen slet sönder det gripna lammet. b) Vargen slet sönder lammet, som hade gripits./Sedan lammet gripits (av vargen) slet vargen sönder det. c) Efter gripandet av lammet slet vargen sönder det. d) Vargen grep lammet och slet sönder det.
---	--

21 Fristående ablativ (ablativus absolutus)

Latinets satsförkortning fristående ablativ (ablativus absolutus) har sin svenska motsvarighet i vissa fristående satsförkortningar:

<i>Frakten inräknad</i> , kostar boken 300 kr.	Sedan frakten räknats in, kostar boken 300 kr.
Hon gjorde detta, <i>mig ovetande</i> .	Hon gjorde detta utan att jag visste om det.

En fristående ablativ i latinet består mestadels av ett **substantiv** (eller pronomen) **och** ett presens eller perfekt **particip** (eller adjektiv eller substantiv med underförstådd form av *esse* 'vara'), **båda i ablativ**.

En fristående ablativ kan upplösas och återges med en svensk bisats. Det latinska substantivet (eller pronominet) i ablativ kommer då att bli subjekt och det latinska participet i ablativ att bli predikat i den svenska bisatsen. Den svenska bisatsen inleds ofta med **medan** när predikatsdelen är ett **latinskt presens particip** (detta particip uttrycker samtidig handling) eller med **sedan** när predikatsdelen är ett **latinskt perfekt particip** (detta particip uttrycker föregående handling och är en passiv form, om verbet inte är ett deponens).

En ablativus absolutus kan också återges med ett svenskt prepositionsuttryck. Man kan vidare vid översättningen upplösa den latinska satsförkortningen och i svenskan återge den med en samordnad sats (*det andra exemplet nedan*):

Marco rogante <i>hoc feci.</i>	(‘Då Marcus bad’=) På Marcus bön gjorde jag detta.
Galli Romanis proelio victis <i>ad urbem properavērunt.</i>	Gallerna besegrade romarna i striden och skyndade mot staden.
Epistūla lecta <i>Marcus laetus fuit.</i>	(‘Sedan brevet lästs’=) Sedan Marcus läst brevet, blev han glad.
Cicerōne consūle * etc.	(‘Då Cicero var konsul’=) ‘Under Ciceros konsulat’...
Patre īncio * etc.	(‘Då fadern var ovetande’) ‘Utan faderns vetskap’ ...

* med underförstådd form av 'vara'

22 Gerundium

På latin kan en infinitiv stå som subjekt (*Navigare necesse est*) och objekt (*Navigare amo*) men inte stå i genitiv, dativ, ablativ eller i akkusativ efter preposition. I sådana situationer ersätts infinitiven av *gerundium*, ett verbalsubstantiv i neutrum bildat genom att *-nd* läggs till verbstammen (i 3:e och 4:e konjugationen inskjuts ett *e* före *nd*). Det böjs som en neutral *o*-stam.

Ars scribendi (<i>gen.</i>)	Konsten att skriva = Skrivandet-s konst
Docendo (<i>abl.</i>) discimus.	Genom att undervisa lär vi (oss själva).
Gutta cavat lapidem non vi sed saepe cadendo (<i>abl.</i>).	Droppen urholkar stenen inte genom sin kraft utan genom att ofta falla.
Ars legendi (<i>gen.</i>) libros	Konsten att läsa böcker

23 Gerundivum

Gerundivum bildas genom att *-nd* läggs till verbstammen (i 3:e och 4:e konjugationen inskjuts ett *e* före *nd*). Gerundivum är en adjektivisk form med böjningsändelserna *-us*, *-a*, *-um*. Det har som regel betydelsen av *ett passivt futurum particip som uttrycker nödvändighet*. Latinska gerundivformer möter i svenska lånord: *examinand* = 'en som bör provas, *legend* = 'något som bör läsas'.

A. Gerundivum som *adjektivattribut* har betydelsen 'som bör göras':

liber legendus	en bok som bör läsas, en läsvärd bok
Amanda	hon som bör älskas, den 'älskansvärda'
dividendum	det som bör delas, dvs. dividend

B. Gerundivum som *predikatsfyllnad vid esse* har också betydelsen 'som bör (ska/måste) göras', s.k. passiv omskrivande konjugation.

Epistula scribenda est.	Brevet bör skrivas.
Epistula mihi (agentens dativ) scribenda erat.	Brevet borde skrivas av mig = Jag borde skriva brevet.
Hoc observandum est.	Detta bör observeras.
Pacta sunt servanda.	Överenskommelser bör hållas.
Praeterea censeo Carthaginem esse delendam.	För övrigt anser jag att Kartago bör förstöras. (Cato d. ä)

C. Ibland står gerundivum som adjektivattribut till ett substantiv:

Libris legendis discimus.	Genom att läsa böcker lär vi oss.
----------------------------------	-----------------------------------

Sidan 8 Caesars beskrivning av Britanniens form och yta

(Tillbaka)

Ön är av naturen formad som en tringel, vars ena sida är (vänd) mot Gallien. Det ena hörnet av denna sida (som är) vid Cantium (Kent) vetter mot öster, det andra längre ned belägna hörnet mot söder. Denna sida sträcker sig/har en längd av circa 500 romerska mil.

Den andra sidan vetter mot Spanien och väster; på denna sida är Hibernia (Irland), hälften så stor som Britannien, såsom det anses. Halvvägs mellan dessa öar är en ö, som kallas Mona (Man). Dessutom anses åtskilliga mindre öar vara belägna i närheten. Om dessa öar säger många att där är natt vid vintersolståndet under 30 dagar utan avbrott*. Denna sidas längd är, såsom britannerna berättar, 700 romerska mil.

Den tredje sidan är mot norr; och mitt emot denna del är inget land beläget men denna sidas (ena) hörn vetter huvudsakligen mot Germanien. Denna sida anses vara 800 romerska mil på längden.

Av invånarna är de som bebor Cantium (Kent) de mest civiliserade; de skiljer sig inte mycket från det levnadssätt som utmärker Galliens folk. Människor som bor i det inre landet sår inte säd utan lever av mjölk och kött och är klädda i djurhudar. I strid målar alla britanner sig med vejde, vilket åstadkommer en blå färg; genom detta är de till sitt utseende mer skräckinjagande; de har varje del av kroppen rakad utom huvudet och överläppen.

*När det gäller land norr om polcirkeln går solen vid vintersolståndet inte över horisonten under ca tre veckor. Kanske har någon hört berättas om detta redan för tvåtusen år sedan. Då fanns det människor i Lappland, och boplatser vid Östersjön, dit också långväga sjöfarande kan ha hittat vägen.

Sidan 10 Uppgifter K

(Tillbaka)

K1 Caesar anger (500 + 700 + 800=) 2 000 *milia passuum* romerska mil. När det gäller omkrets för ”triangeln” Britannien blir det totalt närmare 3 000 svenska kilometer eller 300 svenska mil.

K2 *oriens, orientis* öster; *occidens, occidentis* väster; *merídies, meridiēi* söder; *septentriones, um* (plur.) norr

K3 Sex latinska ord finns i franskan: *orient* öster, *occident* väster, *midi* söder, *septentrional* nordlig, *austral* sydlig, *boréal* nordlig. Fyra latinska ord finns i engelskan: *the Orient* Österlandet, *the Occident* Västerlandet, *austral* sydlig, *boreal* nordlig, jfr också svenskans Australien och Kung Bore.

Sidan 18 Uppgift M

(Tillbaka)

M1 Exempel på stilistiska figurer i början av det första talet mot Catilina:

De första tre meningarna består av tre retoriska frågor, som hålls samman av de stilistiska figurerna parallellism, allitterationen *qu-* och homofonins *nostra – audacia*.

Det följande avsnittet består av en enda retorisk fråga i sex led. Varje led inleds med *nihil*. Med denna anafor vill Cicero framkalla stark förväntan och spänning, som når sin klimax när åhörarna får veta frågans sista ord: *moverunt*. Detta avsnitt utmärks av stark emfas, anafor och klimax. Den retoriska frågan blir särskilt verkningsfull i förening med anafor.

Sidan 19 Ett brev till hustrun Terentia

(Tillbaka)

Tullius sänder en hälsning till sin Terentia

Vi tror att vi ska komma till gården vid Tusculum antingen den sjunde eller dagen därpå. Se till att allt är i sin ordning (kanske kommer nämligen åtskilliga att vara med oss och, som jag tror, kommer vi att stanna där ganska så länge); om det inte finns ett badkar i badrummet, se till att det blir ett/att ett sådant anskaffas, liksom annat som är nödvändigt för livsuppehälle och välbefinnande.

Farväl. Den förste oktober

Cicero hälsar Atticus

Det var mig en nog så besvärlig gäst! Men han var det på ett angenämt sätt. Då han den andra Saturnaliedagen på kvällen kommit till Philippus, fylldes lantstället med soldater så till den milda grad att matsalen knappt hade en ledig plats, där Caesar själv skulle dinera. Det var ju 2 000 man. Jag blev verkligen bekymrad över vad som skulle ske följande dag; men Barba Cassius kom mig till hjälp, han erbjöd vaktposter. Läger på fältet, villan gjordes försvarsbar.

På den tredje Saturnaliedagen befann sig vår Caesar hos Philippus till sjunde timmen och släppte inte in någon. Jag förmodar räkenskaper tillsammans med Balbus. Därefter promenerade Caesar på stranden ...

Efter den åttonde timmen till bad inomhus. Därefter lyssnade han på något om Mamurra; han ändrade inte ett ansiktsuttryck. Han smörjdes in, han lade sig till bords. Han åt och drack utan ängslan och, om du undrar, gärna. Dessutom undfägnades rikligen i tre matsalar hans frigivna och hans slavar. Vad mer? Jag visade mig som en civiliserad människa! Han är dock inte den, till vilken man skulle kunna säga: 'Du är välkommen, titta in här igen, då du kommer tillbaka'. En gång är tillräckligt.

Han sade att han skulle vara en dag i Puteoli, en andra i Baiae. Här har du värdskapet, förhatligt för mig, det har jag sagt, men inte tråkigt. Jag är här en kort tid till, därefter till mitt Tusculanska ställe.

Sidan 27 Augustus redovisar delar av sin byggnads- verksamhet i Rom och sin frikostighet mot folket

(Tillbaka)

Jag lät fullborda Caesars Forum samt Basilica Iulia, som låg mellan Castors och Pollux tempel och Saturnustemplet. Som konsul för sjätte gången lät jag reparera 82 gudatemplet i Rom. Som konsul för sjunde gången lät jag reparera Via Flaminia från Rom till Ariminum (vid Adriatiska havet; se *Minigrammatik punkt 16*). Jag lät bygga ett tempel åt Mars Hämnaren (Augustus hämnd på Antonius åsyftas) och ett Augustusforum. På mark som köpts av enskilda personer lät jag vid Apollotemplet bygga en teater tillägnad Marcus Marcellus.

Tre gånger gav jag gladiatorspel i mitt namn. Två gånger anordnade jag för folket tävling i idrotter i mitt namn. Teaterföreställningar anordnade jag fyra gånger i mitt namn, i andra ämbetsmäns namn 23 gånger. Kamp med vilda djur från Afrika anordnade jag 26 gånger på Cirkus, på forum eller amfi-teatrar.

Sidan 28 Augustus berättar också om sin utrikespolitik

(Tillbaka)

Jag utsträckte gränserna för det romerska folkets alla provinser. Jag tvingade till fred provinserna Gallien, Spanien och Germanien, det är från Gades till floden Elbes mynning. Min flotta seglade på Oceanen från Rhenflodens mynning till den uppgående solens trakt ända till Cimbrernas område, dit ingen romare före denna tid begett sig. På min befallning fördes två arméer vid ungefär samma tidpunkt till Etiopien och till Arabien.

Till mig sändes ofta beskickningar från Indien, inte sedda före denna tidpunkt hos någon av romarnas ledare.

När jag skrev detta var jag 76 år gammal.

På sin väg från Capua till Rom har resenärerna kommit till Sinuessa.

Följande dag for Quintus och Marcus genom Sinuessa, där de för första gången såg Thyrrenska havet; slutligen kom de till Fundi, där de tillbringade natten.

När de begett sig från Fundi, kom de om aftonen fram till Feronia, varifrån resan måste göras med båt på en farbar kanal. Staden var full av sjömän (båtfolk) och krögare. Hur stora gräl var det (inte) mellan resenärerna och sjömännen (båtfolket)! ”Lägg till med båten här! Närmare, närmare, för att vi inte ska falla i vattnet! Vad! Ska du stuva in trehundra? Du kommer att sänka båten, din skojar! Stopp! Nu är det tillräckligt!” Så förgick en hel timme. Så snart som resenärerna äntligen kommit ombord, började en mulåsna långsamt dra båten allt under det att mulåsnedrivaren sjöng.

Men ettriga myggor och träskgrodor berövade resenärerna sömnen. Till slut ville mulåsnedrivaren, trött (som han var) av vinet, ta sig en tupplur. Han släppte iväg mulåsnan för att den skulle beta och band fast draglinorna vid en sten och satte igång, liggande på rygg, att snarka. Redan var det dag då resenärerna vaknade och märkte att båten inte rörde sig framåt. Strax hoppade en hetlevrad person fram och gav med en käpp mulåsnedrivaren prygel därbak. Resenärerna landsattes vid Forum Appii först vid fjärde timmen.

Quintus och Marcus steg till häst och begav sig mot Rom på Via Appia. På båda sidor (om vägen) fanns berömda mäns gravkullar, minnesmärken och statyer. Vid Porta Capena måste alla stiga av sina hästar och vagnar. Ty det var inte tillåtet att dagtid färdas på stadens gator till häst och i vagn.

- a) corporeal *kroppslig*, corpus, cōrporis N kropp
 - b) fraternal *broderlig, broders-*, frater, fratris M broder
 - c) floral *blommig, blom-*, flos, floris M blomma
 - d) nocturnal *nattlig, natt-*, nox, noctis F natt
 - e) rural *lantlig, lant-*, rus, ruris N landsbygd
 - f) vigorous *kraftfull*, vigor, vigōris M kraft, friskhet
 - g) luminous *lysande*, lumen, lūminis N ljus
 - h) vulnerable *sårbar*, vulnus, vūlneris N sår
 - i) cordial *hjärtlig*, cor, cordis N hjärta
- 2 Översättning: a) 'Vännerna ämnar komma till Rom'.
b) 'Mor berättade för mig vad hon skulle göra'.
- 3 Översättning: a) 'Med vännernas hjälp räddade Sextus sitt liv'.
b) 'Sedan Petra läst boken framförde hon (ett) tack till författaren'.
- 4 Böjning av *portus magnus* 'en stor hamn' i alla kasus sing. och plur.:

	Sing.	Plur.
Nom.	<i>portus magnus</i>	<i>portus magni</i>
Gen.	<i>portus magni</i>	<i>portuum magnorum</i>
Dat.	<i>portui magno</i>	<i>portibus magnis</i>
Ack.	<i>portum magnum</i>	<i>portus magnos</i>
Abl.	<i>portu magno</i>	<i>portibus magnis</i>
- 5 *In portu parva insula est* betyder 'I hamnen finns en liten ö'.
In porta magna tres homines stant betyder 'I den stora porten står tre människor'.
- 6 Identifiering i fråga om numerus och kasus (*deus* gud, *dies* dag) av:
 - a) *dei* = sing. gen. och plur. nom. av *deus*
die = sing. abl av *dies*
 - b) *deis* = plur. dat. och abl. av *deus*
dies = sing. nom. och plur. nom. och ack. av *dies*
- 7 De flaviska kejsarna:
Vespasianus 69-79 e.Kr.
Titus 79-81 e.Kr.
Domitianus 81-96 e.Kr.
De tre kejsarna har i olika grad haft ansvar för tillkomsten av t.ex. Colosseum, Titusbågen och det stora palatset på Palatinen.

8-11 avser frågor som utgår från den studerandes egna bedömningar.

Alfabetisk ordlista

latin – svenska

Innehåll

A

a (framför konsonant), **ab** (framför vokal),
abs (endast framför t, c) *prep. m. abl.* från, av
áb-eo, áb-ii, áb-ítum, ab-ire (oregelb.) gå
bort

ab-sens, sentis frånvarande, jfr eng. absent
ab-solvo, ab-solvi, ab-solūtum 3 frikänna,
förlåta, jfr absolution

ab-sórbeo, ab-sórbui, - 2 uppsluka

ab-sum, á-fui, ab-esse (oregelb.) vara borta

absurdus, a, um orimlig

ac (konjunktion, = *atque*) och

ac-cēdo, ac-cessi, ac-cessum 3 (ad+cedo
3) gå (till)

ac-cepto 1 (ad + capto 1) gå med på,
jfr acceptera

ác-cīdo, ác-cīdi, - 3 (ad + cado 3) hända,
inträffa, jfr eng. accident

ac-cípio, ac-cēpi, ac-ceptum 3B (ad +
capio 3 B) mottaga

ac-curro, ac-curri, ac-cursum 3 (ad +
curro 3) springa till mötes, skynda till

acer, acris, acre skarp, duktig

Achaía, ae F Grekland (ch = k-ljud)

actum, i N handling (perf. part.)

acústicus, a, um hörande samman med
hörseln, hörsel-

acūtus, a, um skarp

ad (*prep. m. ack.*) till, vid

ad-dūco, ad-duxi, ad-ductum 3 tillföra,
föra fram

ád-eo, ád-ii, ád-ítum, ad-ire (oregelb.)
gå till, besöka

ád-eo (adv.) så, till den grad

ad-hortor, ad-hortātus sum, ad-hortāri
deponens 1 uppmana

ad-huc (adv.) ännu, hittills

ád-īmo, ad-ēmi, ad-emptum 3 borttaga;
adimere alicui aliquid beröva någon något

ád-iūvo 1 hjälpa

ad-mīror, ad-mirātus sum, ad-mirāri
deponens 1 beundra, jfr eng. admire

ad-móneo, ad-mónui, ad-mónitum 2

påminna (*ack. m. inf.*), förmana (ut, ne)

adolescens, entis ung, även *adulescens, entis*

ad-sum, ád-fui (áf-fui), ad-esse vara

närvarande, (om tid) vara inne, nalkas

ad-vénio, ad-vēni, ad-ventum 4

anlända, komma till, jfr advent

ad-versārius, i m fiende

aedes, is F tempel, i pl. hus

aedificium, i N hus, hem, byggnad, jfr fra.
édifice

aedífico 1 (aedes + facio 3B) bygga

Aenéas, ae M (grek.) trojansk hjälte

aequālis, e jämnårig, styr dativ (= med),
jfr ekvation, eng. equal

aeque (adv. till *aequus* jämn, skälig) lika

aequus, a, um jämn, skälig

aes, aeris N koppar

aestas, -ātis F sommar

aetas, -ātis F ålder, tid (evary)

aetérnitas, -ātis F evighet

aeternus, a, um evig

áf-fēro, át-tūli, al-lātum (oregelb.;
ad+fero) bära med, medföra

af-fício, af-fēci, af-fectum, afferre 3B (ad +
facio 3B) förse, behandla, *afficere aliquem*
cladibus tillfoga någon nederlag

af-firmo 1 (ad + firmo 1) försäkra,
eng. affirm

ager, agri M åker, fält

agnus, i M lamm

āgo, ēgi, actum 3 handla, (be)driva, göra,
(om tid) tillbringa

agricōla, ae M bonde

aio 3 (ofullst.) säga

albus, a, um vit

álēa, ae F tärning

álībi på annat ställe

aliēnus, a, um främmande, en annans

alimentum, i N näring, proviant

aliquamdiu (adv.) en stund, rätt länge

álīquot (oböjl.) några
alius, a, ud en annan, pl. andra; *alius* ...
alius en ... den andre
alter, altēra, altērum den ene ... den andre
 (av två), jfr alternativ, fra. autre
altus, a, um hög, djup, jfr altan
amábīlis, e älskvärd, älsklig
ámǔlo 1 vandra, gå, promenera,
 jfr ambulera, ambulans
amīcus, i M vän
a-mitto, a-mīsi, a-misum 3 förlora
amo 1 älska
amoenus, a, um (natur)skön, vacker
amor, amōris M kärlek
amphitheātrum, i N amfiteater
 (eg. dubbelteater som bildar en ellips)
amplius, a, um (adv.) vidare, längre;
 (vid räkneord) mer än
anemōne F, grek. nom. (grek. ἄνεμος
 vind) 'vindblomma'; kallas i ty. Wind-
 röschen, i eng. ibland windflower
ángēlus, i M ängel
ánīma, ae F själ
**anim-ad-vertō, anim-ad-verti, anim-ad-
 versum** 3 (animum+ad+vertō 3
 eg. vända sinnet till) märka, observera
ánīmal, ālis N djur
animālis, e djur-
ánīmus, i M sinne, själ
anniversārius, a, um årlig (*annus, i* M år)
án-nōto 1 (ad + noto 1) anteckna
annus, i M år, jfr fra. année
1. ante (adv.) tidigare, förut
2. ante (prep. m. ack.) före, framför
ante-cēdo, ante-cessi, ante-cessum 3 gå
 före
ánūlus, i M (signet)ring
apērio, apēruī, apertum 4 öppna, jfr fra.
 apéritif och ouvrir
aper, apri M vildsvin
apertus, a, um öppen
Apollo, Apóllinis Apollon
ap-páreo, ap-páruī, - 2 visa sig
áp-páro 1 (ad + paro 1) anordna,
 iordningställa, jfr apparat
appello 1 kalla, jfr fra. appeller
ap-pōno, ap-pósui, ap-pósītum 3 (ad +
 pono) sätta fram, servera

ap-porto 1 (ad + porto 1) bära fram,
 medföra
ap-prehendo, ap-prehendi, ap-prehensum
 3 (ad + prehendo 3) gripa tag i, fatta
áp-prōbo 1 godkänna
ap-propinquo 1 (ad + propinquus) närma
 sig, följs av dat.
apricus, a, um solig
aptus, a, um lämplig, passande
apud (prep. m. ack.) hos, vid
aqua, ae F vatten, jfr fra. eau, sv. akvarium,
 akvavit (<aqua vitae)
áquīla, ae F örn
ara, ae F altare
arbor, árbōris F träd
archiepiscopus, i M (grek.) ärkebiskop
arcus, us M båge, jfr arkad
árdeo, arsi, arsum 2 brinna
ardor, -ōris M hetta
argéntēus, a, um (*argentum, i* silver) av
 silver
argentum, i N silver, jfr Argentina, fra.
 argent
árguo, árgui, - 3 bevisa, anklaga
arma, ōrum N (plurale tantum) redskap,
 vapen, jfr armé
armātus, a, um beväpnad
ar-rípīo, ar-rípui, ar-reptum 3B (ad + rapio
 3B) gripa tag i
ars, artis F konst, jfr eng. art
ártífex, fīcis M (artem + facere) konstnär
arx, arcis F borg
a-scendo, a-scendi, a-scensum 3 (ad +
 scando 3) gå upp i, bestiga
ásīnus, i M åsna
Asia, ae F Mindre Asien
asper, áspēra, áspērum sträv, svår, hård
a-spício, a-spexi, a-spectum 3B (ad +
 specio) se, blicka mot
as-sócio 1 (ad + socius) ansluta, förena
as-sum, áf-fui, ad-esse (ad + sum) vara
 tillstädes, vara inne, nalkas
astrum, i N stjärna
at (konjunktion) men
athlēta, ae M kämpe, idrottsman
atque (konjunktion, = *ac*) och
atrium, i N sal, förmak, förgård
atrócīter (adv. till *atrox*) grymt

atrox, atrōcis grym
atrophía, ae F (grek.) näringsbrist
attentus, a, um uppmärksam, jfr eng. attention
at-tribūo, at-tribui, at-tribūtum 3 tilldela, ge, jfr attribut
auctōritas, ātis F myndighet, inflytande, råd, rekommendation, anseende, auktoritet
audax, ācis djärv
augeo, auxi, auctum 2 öka, utsträcka
augustus, a, um vördnadsvärd, augusteisk, kejsarlig
aúrēus, a, um (aurum, i guld) av guld
aurum, i N guld
auspiciūm, i N förebud
aut (konjunktion) eller, *aut ... aut* antingen ... eller
autem (konjunktion) men, däremot, och
autumnus, i M höst
auxiliūm, i N hjälp, jfr auxiliary verbs; *auxiliūm ferre* lämna hjälp
avārus, a, um girig
ave (imperativ) var hälsad
avis, avis F fågel
avúncūlus, i m. morbror, jfr onkel, eng. uncle, fr. oncle

B

bácūlum, i N käpp, stav, äv. **bacūlus, i** M
bacillus, i M (diminutiv) liten stav, jfr bacill
bál(i)neum, i N bad
basílica, ae F offentlig byggnad, basilika
basio 1 kyssa
beātus, a, um lycklig, salig, helig (senlat.)
bellum, i N krig, jfr rebell
bellus, a, um vacker
bēnē (adv. till *bonus*) väl, bra, rätt, jfr eng. benefit, benevolent
bēnē-dīco, bene-dixi, bene-dictum 3 välsigna
bēnēdictus, a, um välsignad, jfr Bengt
benignus, a, um välvillig, vänlig, nådig
bestia, ae F vilddjur
bibliothēca, ae F (grek.) bibliotek; eg. 'bokupplag'
bībo, bībi, - 3 dricka, fra. boire
bonus, a, um god

boreālis, e nordlig
botānicus, i M botanist
bracchium, i N arm
brēvi (adv.) inom kort, snart
brēvis, e kort, jfr brev, eng. abbreviate
Britannia, ae F Britannien
Burānus, a, um från Benedictbeuern

C

cādo, cēcīdi, - 3 falla, stupa
caecus, a, um blind
caedes, is F mord
caedo, cecīdi, caesum 3 fälla, döda
caelum, i N himmel, obs. pl. *caeli, orum*
cālāmus, i M penna
calceamentum, i N sko
cálīga, ae F stövel
campāna, ae F klocka
Campania, ae F Kampanien, landskape söder om Latium
campānūla, ae, F (diminutiv av *campāna*) liten klocka
campus, i M fält, slätt, jfr kampera, fra. champ
cancer, cri M kräfta
candelābrum, i N (sjuarmad) ljusstake
cándīdus, a, um vit
canīnus, a, um (canis, is) hund-; *víola canina* ängsviol, *rosa canina* nypon
canis, is M F hund, jfr Kanarieöarna
cāno, cēcīni, cantum 3 sjunga, jfr kantor
canto 1 (frekventativt verb av perf. part. stammen till *cano* 3) sjunga
capax, ācis (*capio* 3B rymma) rymlig
cāpio, cēpi, captum 3B taga, rymma
Capitolīnus, a, um kapitolinsk, adj. till Capitolium
cāpsūla, ae F liten behållare, kapsel
captus, a, um (perf. part. av *capio* 3B) tagen, erövrad
caput, cápītis N huvud, topp
cāritas, ātis F (*carus* kär) kärlek, givmildhet
caro, carnis F kött, jfr inkarnation, fra. chair, sp. chili con carne; *caro omnis* 'allt skapat'
carus, a, um kär, dyrbar
casa, ae F koja, stuga, gård
cāsēus, i F ost, jfr ty. Käse, eng. cheese
Castor, Cástōris Castor, Iupiters son

cāsus, us M fall, olycka, jfr eng. case, fra. cas	codex, códicis M bok
catēna, ae F kedja	coepi, coepisse (finns endast i perfekt stammens former) jag har börjat, började
Cato, ōnis M egennamn	cógīto 1 tänka
caupo, ōnis M krögare, handlande, värdshusvärd, jfr köpa, ty. kaufen	cog-nosco, cog-nōvi, cóg-nītum 3 lära känna
1. causa, ae F orsak, anledning	cogo, coēgi, coáctum 3 samla, tvinga
2. causa (m. gen.) för ... skull, <i>honoris causa</i> för hederns skull	collēga, ae M kollega
cáveo, cāvi, cautum 2 akta sig	cól-ligo, col-lēgi, col-lectum 3 (con+lego 3) plocka samman, samla, jfr kollekt
cavum, i N hål	collis, is M kulle
célēber, célēbris, célēbre berömd	cól-lōco 1 (con + loco 1) placera, jfr locus, i
celer, célēris, célēre snabb	col-lóquium, i N samtal
celo 1 dölja	cól-lōquor, col-locūtus sum, cól-lōqui <i>deponens</i> 3 samtala
cena, ae F middag, måltid, fest	collum, i N hals; <i>cadere super collum alicuius</i> falla om någons hals, omfamna någon
ceno 1 äta (middag)	colo, colui, cultum 3 odla, dyrka
cénseo, censui, censum 2 anse, värdera	color, ōris M färg, jfr fra. couleur, kolorera
cerebrōsus, a, um (<i>cerebrum, i</i> hjärna) hetlevrad, hetsig	columna, ae F kolonn, jfr kolumn
cérēbrum, i N hjärna, jfr cerebral	cóm-ēdo, com-ēdi, com-ēsum 3 äta (tillsammans)
certe (adv. till <i>certus</i>) säkert, helt visst	comes, cómitis M följeslagare, greve, jfr eng. count, fra. comte
certo 1 tävla	comitium, ii N Comitium; <i>comitia tributa</i> pl. komitier, församling av folket i tribus, folkförsamling
certus, a, um säker	cómmōdum, i N fördel
cétērus, a, um övrig	com-móveo, com-mōvi, com-mōtum (con+moveo 2) 2 röra, sätta igång, jfr motor, motion
chorda, ae F sträng	commūnis, e gemensam
chorus, i M (grek.) kör, dans	cóm-pāro 1 (ut)rusta
cibus, i M livsmedel, mat, måltid	com-pélo, cóm-pūli, com-pulsum 3 driva (tillsammans)
cinis, cínēris M aska, stoft (efter avliden)	cóm-pleo, com-plēvi, com-plētum 2 fylla, uppfylla, jfr komplement
circensis, e (cirkus) hörande till cirkus <i>circenses</i> = <i>ludi circenses</i> skådespel	com-prehendo, com-prehendi, com-prehensum 3 fatta, gripa, jfr fra. comprendre
circum (prep. m. ack.) omkring	con-cēdo, con-cessi, con-cessum 3 medge, bevilja, jfr koncession
circúm-do, circúm-dēdi, circúm-dātum 1 omgiva, omringa, belägra	con-córdia, ae F endräkt, jfr <i>cor, cordis</i> N hjärta, eng. cordial
circum-fúlgeo, circum-fulsi, - 2 kringstråla	condício, ōnis F villkor, avtal
circum-sisto, circúm-stēti, - 3 ställa sig omkring, omringa	condítio, ōnis F, se <i>condicio</i>
cito (adv.) snabbt, fort	confessio, ōnis F bekännelse
civilis, e (<i>civis</i> medborgare) medborgerlig, inbördes- (<i>bellum civile</i>), jfr civil	
civis, is M F medborgare	
cívitas, ātis F samhälle, stat, stad, jfr eng. city	
clades, is F nederlag	
clamo 1 ropa, jfr exclamation, exclaim	
clárītas, tātis F klarhet	
clarus, a, um berömd	
classis, is F flotta	
clavícūla, ae F nyckelben	
clavis, is F nyckel	
clérīcus, i M. präst, klerk	

con-ficio, con-fēci, con-fectum 3B (facio 3B) tillverka, fullborda, avsluta, jfr konfektion
con-fugio, con-fūgi, con-fūgitum 3B fly, jfr centrifug
con-iūro 1 sammansvära
cón-iunx, cóniūgis F hustru
con-iuratio, ōnis F sammansvärjning
conor, conātus sum, conāri deponens 1 försöka
con-scendo, con-scendi, con-scensum 3 (con + scando 3) bestiga, gå ombord
con-sentio, con-sensi, con-sensum 4 samtycka
con-sīdo, con-sēdi, con-sessum 3 slå sig ned
consilio 1 råda, jfr lat. *consilium*, i råd, fra. conseil, jfr konselj
consilium, i N råd, plan
con-sisto, cón-stīti, - 3 stanna, göra halt
con-spīro 1 bilda en komplott, jfr konspiration
con-spício, con-spexi, con-spectum 3B se, upptäcka, jfr eng. conspicuous
con-stítuo, con-stítui, con-stitūtum 3 ställa samman, bringa i ordning, reglera, besluta, jfr konstitution
consuetūdo, dñis F vana
consul, ūlis M konsul
consulātus, us M konsulsämbete
consulto 1 rådfråga
con-sūmo, con-sumpsi, con-sumptum 3 förtära, äta upp
con-tendo, con-tendi, con-tentum 3 anstränga sig, sträva, försöka
con-tíneo, con-tínui, con-tentum 2 innehålla, rymma, hålla kvar, jfr sv. kontinent, eng. contain
con-tíngo, cón-tīgi, con-tactum 3 (con + tango 3) röra
contra (prep. m. ack.) mot
convallária, ae (*vallis, is* F dal) 'dalväxande växt', substantiverat adj. i fem.
con-vénio, con-vēni, con-ventum 4 komma samman, samlas
con-vertō, con-verti, con-versum 3 vända
convīva, ae M gäst

coquus, i M. kock
cor, cordis N hjärta, jfr fra. cordial
coram (prep. m. abl.) inför
corōna, ae F krans
corōno 1 bekransa
corpus, córpōris N kropp
cor-rípīo, cor-rípui, cor-reptum 3B (con + rapio 3B) gripa tag i
cor-rumpo, cor-rūpi, cor-ruptum 3 fördärva, förstöra
cór-rūo, cór-rūi, - 3 (con+ruo 3) störta samman, jfr korruption
cottidie dagligen
cras i morgon
creatūra, ae F (creo 1 skapa) skapelse
credo, crédīdi, crēdītum 3 tro, följs av dat.
cremo 1 bränna, jfr krematorium
creo 1 skapa, välja
cresco, crēvi, crētum 3 växa (upp)
crudēlis, e grym, jfr eng. cruel
crux, crucis F kors, korsfästelse
cubicūlum, i N sovrum, litet rum
cúlex, ícis M mygga
culpa, ae F skuld; *culpa* abl. = av skuld
1. cum (prep. m. abl.) tillsammans med
2. cum (tidskonjunktion) när
cunctor, cunctātus sum, cunctāri deponens 1 dröja
cunctus, a, um all, hel; *cuncti, ae, a* samtliga, alla
cúpīdus, a, um ivrig
cúpīo, cupīvi, cupītum 3B önska
Cupīdo, ídīnis M kärleksguden Amor
cuprum, i N koppar
cur varför
cura, ae F bekymmer, omsorg; *curam alicuius rei gerere* ha omsorg om ngt
curiōsus, a, um nyfiken, märkvärdig
curo 1 se till; *curare ne* (objektssats) se till att inte
currícūlum, i N lopp
curro, cucúrri, cursum 3 springa
currus, us M vagn
custódio 4 vakta, bevaka
custos, ōdis M väktare
cygnus, i M svan

D

dápifer, dapíferi M kypare

de (prep. m. abl.) från, om, av, jfr fra. de

débeo, débui, débĭtum 2 böra, vara skyldig

débitor, ōris M gäldenär

débĭtum, i N skuld

decem tio

de-cerno, de-crēvi, de-crētum 3 besluta,
jfr dekret

de-cessus, us M död, jfr de-cedo 3 gå bort
dēcet det anstår

dé-cĭdo, dé-cĭdi, - 3 (de + cado 3) falla ned

decies tio gånger

decōrus, a, um skön, smyckad, prydlig, jfr
dekorera

decor, ōris M smycke, prydnad, jfr dekor

decrētum, i N beslut

de-cresco, de-crēvi, de-crētum 3 avtaga, jfr
crescendo

de-dūco, de-duxi, de-ductum 3 föra bort,
ledsaga, förlägga

defendo, defendi, defensum 3 försvara,
skydda

de-ficio, de-fēci, de-fectum 3B svika, fattas

defunctus, a, um avliden, död

deinde därefter

delectātio, ōnis F nöje, jfr delecto 1

delecto 1 förnöja, roa, glädja

déleo, delēvi, delētum 2 förstöra

de-mergo, de-mersi, de-mersum 3 doppa
ned, sänka

de-mitto, de-mĭsi, de-misum 3 sänka ned
dénique (adv.) till slut

dens, dentis M tand

densus, a, um tät, jfr kon-densera

de-pōno, de-pōsui, de-pōsitum 3 lägga
ned, av eller bort

de-scendo, de-scendi, de-scensum 3 (de +
scando 3) stiga av, stiga ned

de-scribo, de-scripsi, de-scriptum 3
avskriva, beskriva, även skattskriva, jfr
deskriptiv, eng. describe

desertus, a, um öde, jfr eng. desert

desiderium, i N önskan, önskning

dé-sĭno, dé-sĭi, de-sĭtum 3 upphöra.

de-sisto, dé-stĭti, - 3 avstå

desperātio, ōnis F (de+spes 'bort med
hoppet') misströstan, förtvivlan

destinātus, a, um beslutsam, obeveklig

dé-tĕgo, de-texi, de-tectum 3 upptäcka

detrimentum, i N skada

deus, i M gud

deversorium, i N värdshus

dévōro 1 sluka

dexter, ra, rum höger, *ad dextram (manum)*
på höger hand, till höger

di-mitto, di-mĭsi, di-misum 3 efterskänka,

dimittere alicui aliquid förlåta någon något

diábōlus, i M (grek.) djävulen, jfr sv. djävul
fra. diable, eng. devil, ty. Teufel,

dico, dixi, dictum 3 säga

dĭctĭto 1 läsa upp, diktera

Dido, Didōnis F drottning i Kartago

dies, diēi M el. F dag

diffĭcilis, e (dis + facilis) svår

dif-fūgio, dif-fūgi, - 3B (dis + fugio 3B) fly
åt olika håll, skingras

dignĭtas, ātis F värdighet, heder

dignus, a, um värdig

dilāto 1 (*latus* bred) utvidga

dĭ-lĭgo, di-lexi, di-lectum 3 hålla av, älska

diligenter (adv. till *diligens, entis*) noggrant

dĭmĭco 1 kämpa, strida

dis-cĕdo, dis-cessi, dis-cessum 3 gå åtskils,
bege sig bort

discĭpŭlus, i M elev, jfr disco lära sig

disco, dĭdĭci, - 3 lära sig

dis-cutio, dis-cussi, dis-cussum 3 skaka
åtskils, granska, jfr diskutera

dis-plĭceo, dis-plĭcui, - 2 (*placeo* 2 behaga)
misshaga

dis-sĭmŭlo 1 dölja, förneka, förstålla sig
diu länge

diversorium, i N, se deversorium

diversus, a, um olik

dives, dĭvĭtis rik

divitiae, ārum F (plurale tantum) rikedomar
(*dives, divitis* rik)

dĭvĭdo, divĭsi, divĭsum 3 dela

div-ĭnus, a, um gudomlig

divĭsor, ōris M (för)delare, jfr divisor

divus, a, um gudomlig

do, dedi, dātum 1 ge, anförtro, jfr dator,
datum (jfr "Givet å Stockholms slott ...")

dóceo, docui, doctum 2 undervisa, lära ut

doctrĭna, ae F undervisning

doctus, a, um lärd (doctor eg. = lärare)
doleo 2 känna smärta (*dolor, oris* M smärta)
dolor, ōris M smärta, sorg, plåga
dolorōsus, a, um smärtfylld
domésticus, a, um (domus, us F hus)
 hörande till hemmet
dómīna, ae F fru
dómīnus, i M herre
domicilium, i N hus, bostad, hemvist (*domus, us* F hus)
dominium, i N äganderätt, makt, välde
domus, us F hus, böjs i vissa kasus efter 2:a dekl.; *domi* (lokativ) hemma, *domum* (riktningsack.) hem, *domo* (separativ abl.) hemifrån
donec (temporal konjunktion) tills, till dess, så länge som
donum, i N gåva
dormio 4 sova, fra. dormir
dúbīto tveka, tvivla
dubius, a, um tveksam
duco, duxi, ductum 3 föra, leda, draga, anse, jfr akvedukt, reduktion, *uxorem aliquam ducere* ta någon till hustru
dulcis, e ljuv, söt, angenäm
dum (tidskonjunktion) medan, så länge som
duodēnum, i N tolvfingertarm
dux, ducis M anförare, ledare, vägvisare, hertig, eng duke, fra. duc
E
e (endast framför konsonantljud), **ex** (prep. m. abl.) från, av, enligt
ecce (interjektion) se!
ecclēsia, ae f. kyrka, församling
e-dīco, e-dixi, e-dictum 3 kungöra
e-dictum i, N påbud, jfr edikt
educātio, ōnis F uppfostran
égeo, egui, - 2 sakna, lida brist
élēgans, antis elegant, förnämlig
electus, a, um vald
elephantus, i M elefant
elevātus, a, um upphöjd (*elevo* lätta)
élōquens, entis vältalig
eloquentia, ae F vältalighet
émīnens, entis uppskjutande, framskjutande, jfr eminent
e-mitto, e-mīsi, e-misum 3 skicka ut, släppa iväg

emo, ēmi, emptum 3 köpa
enim (konjunktion som står som det andra ordet i satsen) ty, ju, nämligen
eo, īi, ītum, īre (oregelb.) gå
epíscōpus, i M (grek.) biskop
epístūla, ae F brev, jfr epistel
eques, équitis M ryttare, riddare
equus, i M häst
ergo alltså, därför
erro 1 irra, göra misstag
error, ōris M irrfärd, misstag, jfr eng. error
et (samordnande konjunktion) och; någon gång = *etiam* även: et tu, Brute!
etiam även, ja t. o. m.
etiámnunc ännu, fortfarande
etiámsi (koncessiv konjunktion) även om
Etrúria, ae F Etrurien, landskapet norr om Latium
evangelīzo 1 förkunna
évidens, entis tydlig, jfr eng. evident
ex (prep. m. abl., jfr *e*) från, ur, av; *ex tempore* efter tiden, omständigheterna, = utan förberedelse
exanimātus, a, um (*anima* själ) livlös
excelsus, a, um hög; *in excelsis* i det höga, höjden
ex-cēptio, ōnis F undantag
ex-cerpo, ex-cerpsi, ex-cerptum 3 plocka ut, göra utdrag ur en text, jfr excerpter
ex-cípío, ex-cēpi, ex-ceptum 3B fånga upp, undantaga, jfr eng. except
ex-clāmo 1 utropa
ex-curro, ex-(cu)curri, ex-cursum 3 springa ut, skjuta ut
éx-eo, éx-īi, éx-ītum, ex-īre (oregelb.) gå ut
exemplum, i N exempel
exércitus, us M här, armé, jfr exercis
ex-péllo, éx-pūli, ex-pulsum 3 driva bort
expensum, i N utgift
ex-pergíscor, ex-perréctus sum, ex-pergísci deponens 3 vakna
ex-pōno, ex-pósui, ex-pósitum 3 sätta ut, landsätta
ex-pulsus, a, um fördriven
exsilium, i N landsflykt
ex-sísto, ex-stīti, - 3 visa sig
ex-spectātio, ōnis F väntan, jfr eng. expect
ex-specto 1 vänta på

ex-stinguo, ex-stinxi, ex-stinctum 3
utsläcka, göra slut på
éx-strũo, ex-strúxi, ex-structum 3 , bygga
upp, uppföra, jfr konstruera,
konstruktiv, konstruktion
extendo, ex-tendi, ex-tentum (ex-tensum)
3 utsträcka, utvidga, öka
ex-tensus, a, um utsträckt
éxterus, ěra, ěrum yttre, utländsk,
jfr exteriör
extra (prep. m. ack.) utanför, utom

F

faber, fabri M fabrikant, hantverkare
fábũla, ae F historia, saga, skådespel
fac (imperativ av facio) ... **ne** se till...att...inte
fácĩlis, e lätt
fácio, fēci, factum 3B göra
factum, i N det gjorda, handling, verk
fallo, fefelli, - (falsus, a, um) 3 bedraga, svika
falso (adv.) falskt
falsus, a, um falsk
fāma, ae F rykte
fames, is F hunger, hungersnöd
fatigātus, a, um trött, jfr fr. fatigué,
eng. fatigue
faustus, a, um gynnsam
favor, ōris M gunst, ynnest, sympati,
gynnande, jfr favör
felix, felĩcis lycklig, framgångsrik
fere nästan, ungefär
feriae, ārum F (plurale tantum) ferier
fěro, tũli, lātum, ferre (oregelb.) bära,
uthärda, tåla
ferrum, i N järn
fessus, a, um trött
festĩno 1 skynda
festum, i N fest
fidēlis, e trogen, trofast
fides, fidei F tro, trohet
figũra, ae F form, gestalt
filius, i M son
filia, ae F dotter, jfr filial
filum, i N tråd, ödestråd
finio 4 (finis slut) sluta, göra slut på, begränsa
finis, is M gräns, slut, jfr final
fio, factus sum, fiěri (oregelb.) göras, bliva,
ske

firmamentum, i N fäste
firmus, a, um fast, stadig, stark
flavus, a, um gul
Flavius, a, um flavisk, jfr den flaviska
kejsarätten
flóreo, flóruĩ, - 2 blomstra, jfr florera
flos, floris F blomma, jfr fra. fleur, flora,
floskler (= 'blomstrande' språk utan
innehåll, tomma fraser)
fluctuo 1 gunga
flumen, ĩnis N flod, å
fluo, fluxi, - 3 flyta
focus, i M eldstad, härd
foedus, a, um ful
fons, fontis M källa, springbrunn, jfr fontän
foris, is F dörr
forma, ae F form, utseende
formōsus, a, um formskön, vacker
fortasse (adv.) kanske
fortis, e tapper, stark, modig
fortũna, ae F slump, öde, förmögenhet, jfr
eng. fortune
Forum Appii: stad vid via Appia, anlagd 312
f.Kr. och uppkallad efter Appius Claudius
forum, i N torg
fossa, ae F grav, kanal
fractũra, ae F brott
frater, tris F broder
fraus, fraudis F bedrägeri
frequens, entis ständig, talrikt församlad,
rikt försedd med (abl.), jfr frekvent
frons, frontis F framsida, panna, front
frumentum, i N spannmål
frustra (adv.) förgäves
fuga, ae F flykt
fũgio, fũgi, fũgĩtum 3B fly, jfr fugitive
fũgo 1 fördriva
fundamentum, i N grund, källargrund,
fundament
fustis, is M knölpåk
futũrus, a, um (futurum particip till *sum*)
kommande

G

Gallia, ae M Gallien, ung. nuv. Frankrike
Gallia Cisalpĩna Gallien hitom Alperna (från
Rom räknat), nuvarande norra Italien
gallus, i M tupp

gaúdeo, gavīsus sum (halvdeponens) 2
glädja sig, känna glädje, vara glad
gaudium, i N glädje
gémīnus, i M tvilling
génétrix, trīcis F (stam)moder (-trix, -trīcis
suffix för femininum)
gener, génēri M svärson
gens, tis F släkt, ätt, folkstam
genus, génēris N börd, kön, slag
geográphicus, a, um geografisk (ph uttalas
som f)
gero, gessi, gestum 3 utföra, uträtta
gigno, génui, génitum 3 alstra
gladiātor, ōris M fäktare, gladiator
gladiatōrius, a, um gladiator-, tillhörig en
gladiator
gladius, i M svärd
gloria, ae F ära, jfr fra. gloire
Graecus, a, um grekisk
grandis, e stor, jfr fra. grand
1. gratia, ae F tack, tacksamhet, nåd; *gratias*
agere alicui framföra tack till någon, tacka
någon; *gratis* (abl. pl.) mot tack, jfr sv. gratis
2. gratiā (m. gen.) för...skull, *exempli gratia*
(e.g.) till exempel
gratus, a, um angenäm, kärkommen;
tacksam
gravis, e adj. tung, allvarlig
grex, gregis M hjord
gubernātor, ōris M styrman, styresman
gustātio, ōnis F smörgåsbord, förrätt
gusto 1 smaka, äta en bit, äta mellanmål, fr.
goûter

H

háctēnus hittills
hábeo, hábui, hábitum 2 ha
haedus, i M get, killing
Hánnībal, Hanníbālis M egennamn
harúspex, úspicis M spåman
hepática, ae F sippa, av grek. ordet för lever
(hepat-), jfr hepatitis inom medicinen och
eng. liverwort, ty. Leberblume
herba, ae F växt, gräs, jfr herbarium, fra.
herbe
heréditas, ātis F arv
heu (interjektion) ve, ack, med dativ
heus (interjektion) hör hit, hallå

hic (adv.) här
hic, haec, hoc denne, den här: G *huius*, D *huic*
hiems, hiēmis F vinter
hirundo, īnis F svala
Hispania, ae F Spanien
história, ae F historia, beskrivning; *naturalis*
historia naturall historia, naturkunskap
hódie (*hoc die* på denna dag) i dag
Holm(i)ensis, e stockholmsk, från
Stockholm
homo, īnis M människa
honeste (adv. till *honestus*) hedersamt
honestus, a, um hedervärd, aktad
honor, ōris M heder, ära, hedersbetygelse
honorātus, a, um hedrad, ärad
honoríficus, a, um (honor + facere) ärofull
hora, ae F timme
horror, ōris M skräck
hortus, i M trädgård, jfr hortikultur
hospes, hóspitis M gästvän, värd, gäst, jfr
hospital, hotell, fra. hôte
hostis, is M och F fiende
humor, ōris M fuktighet, vätska
huc hit
humānus, a, um mänsklig, jfr human
húmērus, i M skuldra
humus, i F mark, jord

I

iáceo, iácui, - 2 ligga
iácio, iēci, iactum 3B kasta
iacto 1 kasta
iactus, a, um (perf. part. till iacio 3B) kastad
iam redan, nu (vid negation) längre
íanītor, ōris M portvakt, jfr eng. *ianitor*
Ianicūlum, i N Janiculum kulle väster om
Tibern
íanūa, ae F dörr, port, jfr guden Janus och
månaden januari
ibi där
ideo därför
Idus, ūum F plur. (plurale tantum)
månadens mittdag. I mars, maj, juli o.
oktober inträffar denna mittdag den 15,
i övriga månader den 13
ígītur alltså
ignōtus, a, um okänd
ignis, is M eld, jfr eng. ignition

ille, illa, illud denne, den där: G illius, D illi
illuc dit
illustris, e märkvärdig, berömd
illustro 1 åskådliggöra
Illýria, ae F Illyrien, nuv. Dalmatien,
 Bosnien och Albanien
imāgo, -áginis F bild, jfr eng. imagine
immōlo 1 offra
impensa, ae F kostnad, bekostnad
imperātor, ōris fältherre, kejsare
imperium, i N makt, befälsrätt, välde
impēro 1 befalla; *imperare alicui aliquid* ålägga
 någon (att lämna) något
im-pleo, in-plēvi, im-plētum 2 (in+pleo)
 fylla i, göra fulltalig, fullborda
im-pōno, im-pōsui, im-pōsitum 3 (in +
 pono) sätta, ställa, lägga i el. på, följs av
 dat.
im-prōbus, a, um ohederlig, ond, elak; vok.
improbe (som skällsord) kanälje, skojare
im-prōvidus, a, um tanklös, obetänksam
in (prep. m. abl.) = i, på; (prep. m. ack.) till,
 in i
in-cendium, i N brand
in-cendo, incendi, incensum 3 upptända
in-certus, a, um osäker
in-cípio, in-cēpi, in-ceptum 3B (in+capio
 3B) eg. taga i, börja;
iter incipere börja en resa
in-clūdo, in-clūsi, in-clūsum 3 innesluta,
 omringa
ín-cōla, ae M invånare
ín-cōlo, in-cólui, - 3 bo
index, índicis M register
in-dūco, in-duxi, in-ductum 3 införa
ín-dūo, ín-dūi, in-dūtum 3 ikläda sig, taga
 på sig
in-fans, antis som inte kan tala, barn, jfr fra.
 enfant
ín-fēro, ín-tūli, il-lātum, in-férre (oregelb.)
 bära in, föra in: *bellum alicui inferre* börja
 krig mot någon
ínfērus, a, um belägen nederst, nedantill
 boende, den som är i underjorden
infērior komparativ = 'nedre', längre ner
infernum, i N dödsriket, helvetet
in-ficio, in-fēci, in-fectum 3B färga,
 förgifta, jfr infektera

in-firmus, a, um svag
infra (adv. o. prep. m. ack.) nedanför
ingens, éntis väldig
in-grédior, in-gressus sum, ín-grēdi
 deponens 3 gå, tåga in i, jfr ingrediens,
 ingress
in-hábīto 1 bebo
in-imīcus, i M (in + amicus) ovän, fiende, jfr
 enemy
initium, i N början
in-iuria, ae F oförrätt
in-numerábīlis, e otalig, oräknelig
in-ordinātus, a, um oordnad, förvirrad
in-scribo, in-scripsi, in-scriptum 3 skriva
 in, inrista, sätta som inskrift
ínsūla, ae F ö
intél-lēgo, intel-léxi, intel-lectum 3 förstå,
 jfr intelligens
intél-līgo, se intellego
inter (prep. m. ack.) mellan, bland, (om tid)
 under, jfr fra. entre
intérdum ibland
intérea (adv.) under tiden
inter-féctor, ōris M mördare
inter-fício, inter-fēci, inter-fectum 3B döda
intér-rōgo 1 fråga
intra (prep. m. ack.) innanför, inom
intro 1 träda in, beträda, gå in i
intró-ēo, intró-īi, intró-ītum, intro-īre
 (oregelb.) gå in
intró-ītus, us M ingång(stext)
intro-mitto, intro-mīsi, intro-misum 3
 släppa in
in-vādo, in-vāsi, in-vāsum 3 tåga in,
 anfalla
invénio, in-vēni, in-ventum 4 (åter)finna, jfr
 eng. invention
investīgo 1 spåra upp
invīto 1 inbjuda (som gäst), jfr invitera
invītus, a, um mot sin vilja, motvillig, ovillig
invidia, ae F avund(sjuka)
in-volvo, in-volvi, in-volūtum 3 rulla in
iocus, i M skämt
ipse, ipsa, ipsum själv, gen. *ipsius* dat. *ipsi*
ir-rídeo, ir-rīsi, ir-rīsum 2 (in+rideo 2) häna
ira, ae F vrede
irātus, a, um vred, vredgad
ír-rūo, ír-rūi, - 3 störta fram

is, ea, id han, hon, den, det, denne, gen. *eius*
 dat. *ei*
iste, ista, istud denne, den där, gen. *istius*
 dat. *isti*
ita så, på så sätt
itāque således, alltså, därför
iter, itinēris N väg, resa, *iter facere* resa, jfr
 eng. itinerary
iúbeo, iussi, iussum 2 befälla
iucundus, a, um angenäm, behaglig,
 underbar
iudex, ĭcis M (ius + dicere) domare
iúdico 1 döma
iúgulum, i N hals
iungo, iunxi, iunctum 3 förena, jfr eng.
 junction och sv. konjunktion =
 'föreningsord'.
Iunius (mensis) månaden juni, *iunius, a, um* är
 adjektiv: hörande till månaden juni
Iúp(p) ĭter, Iovis M Jup(p)iter
iurgium, i N gräl
iussus, us M befallning, *meo iussu* på min
 befallning
iúvēnis, e ung; *iuvenis, is* M yngling
iuventus, iuventūtis F ungdom
iuvo 1 hjälpa
iuxta (prep. m. ack.) bredvid

K

kal. = kalendae, arum F (plurale tantum) den
 första dagen (i månaden)
Kyrios grek. Herre; *Kyrie* vokativ. *Grek. adj.*
 κυριακόν 'det som tillhör Herren' har
 blivit sv. *kyrka*, eng. *church* och ty. *Kirche*

L

labellum, i N läpp, diminutiv till labrum
labōro 1 arbeta
labor, ōris M arbete, gärning
labor, lapsus sum, labi deponens 3 glida
laboriōsus, a, um (*labor, oris* arbete)
 arbetsam, strävsam
labrum, i N läpp
lácĕro 1 sönderslita
lacrĭma, ae F tår
lacrimōsus, a, um (*lacrima, ae* tår) sorglig
lacus, us M sjö, fra. lac, eng. lake
laetitia, ae F glädje

laetus, a, um glad
lapsus, us M glidande, misstag
latens, entis dold, dolsk, som inte är öppen
láteo, látui 2 vara fördolt
Latĭnus, a, um latinsk
latro, ōnis M rövare
1. lātus, a, um bred
2. lātus, látĕris N sida, jfr bilateral
laurea, ae F lager, lagerkrans
laureus, a, um lager-, av lager
laus, laudis F beröm, ära, lovsång
lavo 1 tvätta, pass. tvätta sig, bada, jfr
 lavemang, eng. lavatory
lectus, i M soffa, säng, bädd
legātus, i M underbefälhavare, sändebud
lego, lēgi, lectum 3 plocka, läsa (upp), jfr
 legend, eng. legible
lenis, e mild
lente (adv. till *lentus*) långsamt
lentus, a, um långsam
leo, leōnis M lejon
lex, legis F lag, jfr legal
libens, entis villig
libenter (adv. till *libens*) gärna
1. liber, libĕra, libĕrum fri
2. liber, libri M bok, jfr fr. livre, eng. library
liberālis, e frikostig, ädel, älskvärd
libĕro 1 befria
libet, libuit (opers.) det lyster, behagar
licet, licuit (opers.) det är tillåtet, *alicui* för
 någon
lignum, i N trä
limes, límĭtis, M gränslinje, jfr eng. limit
lingua, ae F tunga, språk
lĭttĕra, ae F bokstav, pl. brev, studier,
 litteratur, handlingar, jfr *litteratur, illitterat,*
eng. letter, fra. lettre
litus, lítōris N strand
locus, i M plats, plats, plur. *loca, orum* N
 (= platser i naturen, en trakt) eller *loci,*
orum M (+ ställen i böcker), jfr sv. lokal
longe (adv. till *longus*) långt borta
longínquus, a, um långt bort belägen
longus, a, um lång
loquor, locūtus sum, loqui deponens 3 tala,
 jfr eloquent
luceo, luxi, - 2 (*lux, lucis* F ljus) lysa
ludo, lusi, lusum 3 leka

lūdus, i M eg. spel, lek, offentligt skådespel, skola
luna, ae F måne, jfr fra. lune
lupus, i M varg
lux, lucis F ljus, *ante lucem* före gryningen
luxus, us M lyx, slösaktig prakt
luxuriōse (adv. till *luxuriosus*) lyxigt, 'i sus och dus'

M

máchīna, ae F maskin
maecēnas, maecenātis M mecenat
maestitia, ae F sorg, smärta
magis mer
magister, tri M, lärare, magister
magistra, ae F lärarinna
magistrātus, us M ämbetsman
magníficus, a, um, magnificentior, magnificentissimus (oregelb. komparation) ståtlig
magnitūdo, ūdinis, F storlek
magnópěre (adv.) i hög grad
magnus, a, um, maior, máximus stor
majālis, e (Maius maj) 'som blommor i maj'; *convallaria majalis* liljekonvalje
maior, maius större, jfr majoritet
male adv. dåligt
male-dīco, male-dixi, male-dictum 3 tala illa om, *maledicere alicui* tala illa om någon
mālum, i N äpple
mālus, a, um ond; *malum, i N* olycka
mamma, ae F bröst
mandātum, i N uppdrag, befallning
mandūco 1 äta, jfr fra. manger
mane om morgonen, tidigt
māneo, mansi, mansum 2 vara kvar, stanna, återstå
manus, us F hand
mare, maris N hav
margarīta, ae F pärla
marītus, i M make, äkta man, jfr fra. mari
marmórēus, a, um av marmor, marmor-
Martius, a, um tillhörig Mars: *campus Martius* Marsfältet
mater, matris F moder
mathemáticus, a, um matematisk
mausolēum, mausolēi N gravbyggnad, urspr. en gravvård över kung Mausōlos i Mindre Asien, nuv. Bodrum

máxime (adv.) maximalt, mycket högt
máximus, a, um, störst, äldst
médicus, i M läkare
medius, a, um mellerst, mitterst: *in medio atrio* i mellersta (delen av) atriet, mitt i atriet; *in medias res* mitt in i handlingen
mélior, melius bättre, jfr fra. meilleur
membrum, i N lem, medlem, jfr eng. member
memória, ae F minne, jfr eng. memory
mens, mentis F sinne, själ, jfr mental
mensa, ae F bord: *mensa prima* huvudrätten, *mensa secunda* efterrätten
mensis, is M månad; *mensis Sextilis* månaden Sextilis (den sjätte månaden) fick namnet Augusti
mercātor, ōris M köpman, jfr merkantil
mercennārius, i M daglönare
mérētrix, icis F älskarinna
mergo, mersi, mersum 3 doppa, dränka, eng. merge; i passivum sjunka
merīdies, meridiēi M middag (media + dies blir genom dissimulation *meria dies), jfr meridian
mérītum i N förtjänst
metallum, i N metall
metus, us M fruktan, *metu alicuius* av fruktan för någon
meus, a, um (possessivt pron.) min
mi vokativ av meus
miles, mīlitis soldat, riddare, jfr militär, militant
mínimus, a, um minst
minister, tri M tjänare
minor, minātus sum, mināri deponens 1 hota, följs av ack. m. inf.
miror, mirātus sum, mirāri deponens 1 undra (på)
mirus, a, um underlig, sällsam
miser, mísēra, mísērum eländig, olycklig, jfr miserabel, misär
misericórdia, ae F medlidande
mitto, mīsi, missum 3 sända, skicka
modo (adv.) blott., endast; *modo ... modo* än ...än; *non modo ... sed etiam* inte blott ... utan även
modus, i M mått, gräns, sätt
moenia, ium N (pl. tantum) befästningsverk, försvarsmur

molestus, a, um besvärlig
mólior, molitus sum, moliri deponens 4
 sätta i gång
Monēta, ae F mynt, också tillnamn för Juno,
 jfr eng. money
móneo, monui, mónitum 2 erinra,
 uppmäna, säga till, varna
mons, montis M berg, kulle, jfr fra. mont
monstro 1 visa, jfr demonstrera
monumentum, i N minnesmärke
mora, ae F dröjsmål, uppskov
morbus, i M sjukdom, jfr morbid
mórdeo, momordi, morsum 2 bita
mórior, mórtuus sum, mori deponens 3B
 dö
mors, mortis F död, jfr mortalitet
mórtuus, a, um (*mors, mortis* F död) död
mos, moris M sed
móveo, mōvi, mōtum 2 röra, jfr motion
mox snart
munio 4 befästa
mula, ae F mulåsa
mulier, muliēris F hustru, fru, kvinna
mulio, ōnis M mulåsnedrivare
multitūdo, ūdīnis F mängd
multus, a, um mången, plur. många
mundus, i M värld
munus, múnēris N gåva, tjänst
murus, i M mur
músculus, i M muskel
muto 1 ändra

N

nam (konjunktion) ty, nämligen
narro 1 berätta, följs av ack. m. inf.
nascor, natus sum, nasci deponens 3 födas
nato 1 simma
natūra, ae F naturen, jfr nascor
natus, a, um född, gammal
nauta, ae M sjöman, jfr nautisk
navālis, e (*navis* skepp) skepps-, sjö-
nāvigo 1 (*navis, is* F skepp) segla
navigābilis, e (*navigo* 1 segla) segelbar, farbar
nāvis, is F skepp; *navis longa* krigsfartyg
1. ne (negation vid konjunktiv i huvudsats) ej,
 icke; *ne ... quidem* inte ens
2. ne (konjunktion i avsiktsbisats eller
 objektsbisats) för att inte, resp. att inte

3. ne (enklitisk frågepartikel) om, huruvida (i
 indirekt frågesats), översätts ej i direkt
 frågesats; *ne ... an* om ... eller (i indirekt
 frågesats)

Neápōlis, is (i-stam) Neapel; *Neapoli* abl.
 loci, på grek. betyder namnet Nystad

Neapolitānus, a, um neapolitansk, belägen
 vid Neapel

nec (neque) och inte, men inte; *nec ... nec*
 (*neque ... neque*) varken ... eller

necesse est det är nödvändigt

necessārius, a, um nödvändig, behövlig

necēssitas, ātis F nödvändighet, nödtvång

neco 1 döda, mörda

negligentia, ae F likgiltighet

nego 1 förneka

negōtium, i N syssla, sak, affär, jfr eng.
 negotiation, negotiate

nēmo, gen. saknas, dat. *nēmīni* ingen

nemorōsus, a, um befintlig i lund; *anemone*
nemorosa vitsippa

nemus, némōris N lund

neque, se nec

né-queo, ne-quīvi, ne-quire inte kunna

né-scio 4 (ne + scio) inte veta, vara okunnig

neuter, tra, trum ingendera, ingen

nihil (pron.) eller **nil** ingenting, inte

någonting, intet, inte något, jfr nihilism

niger, nigra, nigrum svart, mörk

nīmis alltför, särdeles

nisi om inte, (efter negation) utom; *non...nisi*
 endast

níteo, nítui 2 glänsa

nix, nivis F snö

nóbīlis, e ryktbar, förnäm, subst. ädling, jfr
 nobel; *hepatica nobilis* blåsippa

nóceo, nocui, nocitum 2 skada

nōli, nōlite imperativ av *nolo*, används när
 imperativ negeras: *noli me tângere* rör mig
 inte

nōlo, nōlui, nōlle (non+volo) inte vilja

nōmen, nómīnis N namn; *nomine* (eg. med
 hänsyn till namnet) med namnet, jfr
 nominera

non inte

nondum (adv.) ännu icke

nosco, nōvi, nōtum 3 lära känna, erfara

noster, nostra, nostrum (poss. pron.) vår

nota, ae F märke
notārius, i M skrivare
notitia, ae F kännedom, bekantskap
noto 1 sätta märke på, anteckna
notus, a, um känd, bekant
nox, noctis F natt, jfr nocturne
nūbo, nupsi, nuptum 3 (om kvinna) gifta sig med, följs av dat.
nudus, a, um naken, bar
nullus, a, um ingen, jfr noll; G. *nullius* D *nulli*
num frågepartikel manne?, väl icke? *Num* antyder, att man väntar nekande svar (inte tror på sin förmodan)
númerō 1 räkna
númerus, i M antal
nummus, i M penning
numquam aldrig
nunc nu
nuper nyss
nux, nucis F nöt, jfr nuclear (power)

O

ob (prep. m. ack) på grund av, för ... skull
obdūro 1 hålla ut, vara hård, jfr *durus* hård
ób-ēo, ób-īi, ób-ītum, ob-īre dö
obscūrus, a, um mörk; *obscurum* mörkret
obseruo 1 iaktta, jfr observera
obses, óbsīdis M el. F gisslan
ob-sídeo, ob-sēdi, ob-sessum 2 belägra
ob-tíneo, ob-tínui, ob-tentum 2 vinna, få, jfr eng. obtain, fra. obtenir
ob-volvo, ob-volvi, ob-volūtum 3 inlinda, täcka, jfr involvera
occasio, ōnis F tillfälle
1. oc-cīdo, oc-cīdi, oc-cīsum 3 (ob + caedo 3 fälla) hugga ned, döda
2. óc-cīdo, óc-cīdi, - 3 (ob+cado falla 3) falla, stupa, (om solen) gå ned
occupātus, a, um upptagen, ständigt sysselsatt, eng. occupied, fr. occupé
óccūpo 1 besätta, intaga
océānus, i M hav
ócūlus, i M öga, jfr okulär
odiōsus, a, um förhatlig, vedervärdig
odium, i N hat
odor, ōris M lukt, odör
óf-fēro, ób-tūli, ob-lātum, of-fēre (oregelb.) erbjuda, bära fram

of-fertorium, i N sång under det att man bär fram brödet och vinet
officium, i N tjänst, plikt, syssla, uppdrag
óleo, ólui, - 2 lukta
olim fordom, en gång, sedan lång tid tillbaka
olus, ólēris N grönsak, ört
omen, ómīnis N förebud
omnis, e varje, hel, all
omnium (vid superlativ) allra
onerārius, a, um last- (*onus, óneris* N last, börda); *navis oneraria* lastfartyg
onus, ónēris N börda
oportet, oportuit 2 (opers.) det är tillbörligt
óppīdum, i N (landsorts)stad
óp-primo, op-pressi, op-pressum 3 trycka ned, förtrycka
opto 1 önska
opulentus, a, um rik
opus, ópēris N arbete, verk, bokverk, byggnadsverk
orātor, ōris M talare
orātio, ōnis F tal; *orationem habere* hålla tal
orbis, orbis M cirkel, krets, värld
ordo, órdīnis M ordning, rad, skara
Oriens, entis (= 'den uppgående' solen) Orienten, dvs. Syrien och Egypten
orientālis, e österländsk; *papaver orientale* eldvallmo
órior, ortus sum, orīri deponens 4 gå upp
ornātus, a, um prydd
orno 1 utrusta, förse, pryda
oro 1 bedja (eg. tala)
os, oris N mun
os, ossis N (skelettets) ben
ostendo, ostendi, ostentum 3 visa, jfr ostentativt
ostiārius, i M portvakt (*ostium, i* N ingång)
ostium, i N mynning (*os, oris* N mun)
otium, i N ledighet, fritid, ledig tid
ovis, is F får, lamm
ovum, i F ägg, jfr oval, ovarium

P

paco 1 (*pax, pacis* F fred) tvinga till fred
pactum, i N överenskommelse, jfr pakt
paedagōgus, i M ledsagare, slav som följde sin herres barn till skolan eller idrottsplatsen

paene (adv.) nästan
paenínsŭla, ae F (paene = nästan ö) halvö
palam (adv.) öppet
Palatínus, a, um palatinsk, adj. till Palatium, jfr sv. palats
pállidus, a, um blek
palus, ūdis F träsk, sumpmark
paluster, tris, tre (*palus, paludis F* träsk) träsk-
panis, is M bröd, jfr panera, fra. pain (riche)
pannus, i M tygstycke
papāver, ěris N vallmo, *papaver somniferum*
 opievallmo
par, paris lik, jämlik, likställd
parātus, a, um beredd, redo
parco, peperci, - 3 skona, följs av dat.
parens, entis M och **F** fader, moder, jfr eng. fr. parents
pareo, parui lyda
pário, pépĕri, partum 3B föda, skapa
paro 1 göra i ordning, utrusta, förbereda, jfr preparera
pars, partis F del; pl. även roll, uppgift
párvŭlus, a, um (diminitivum till *parvus*) liten; substantiverat mask. liten pojke, i pl. = barn, jfr parvel
parvus, a, um liten
pastor, ōris M herde, kyrkoherde
pater, patris M fader, jfr fra. père
pátior, passus sum, páti deponens 3 lida, utstå, jfr patient; perf. part. *passus* = efter att ha utstått...
patria, ae F fädernesland
patrōnus, i M förespråkare
paulum (adv. till *paulus*) en liten stund
pauper, paúpĕris fattig
pavo, ōnis M påfågel
pax, pacis F fred, frid, jfr pacifist, eng. peace
peccātum, i N synd
pecco 1 synda
pecunia, ae F pengar
péndeo, pependi, - 2 hänga, bero
per (prep. m. ack.) genom, över, under
pér-āgo, per-ēgi, per-actum 3 driva igenom, fullborda, tillbringa
per-cípío, per-cēpi, per-ceptum 3B förstå, jfr perception
per-do, pér-dīdi, pér-dītum 3 förgöra, förlora
péregre (adv.) utomlands
pér-ĕo, pér-ĭi, pér-ītum, per-ĭre (oregelb.) dö, gå under, förgås, jfr eng. perish
perennis, e (per+ annus) varaktig, evig, jfr perenn
per-fício, per-fĕci, per-fectum 3B helt genomföra, fullborda
pergo, per-rexi, per-rectum 3 fortsätta
perícŭlum, i N fara, jfr fra. peril
per-māneo, per-mansi, per-mansum 2 förbli, bestå
perpétuus, a, um ständigt, oavbruten
per-térreo, per-tĕrui, per-tĕrrītum 2 förskräcka
pértīnax, ācis envis, ihållande
pēs, pedis M fot (även som måttsord), jfr pedal, eng. pedestrian
peto, petīvi, petītum 3 uppsöka, anfalla, begära, jfr petition, petita
petra, ae F klippa
philósōphus, i M filosof, lärd man
pictor, ōris M (pingo 3) målare
pictŭra, ae F (pingo 3) tavla, eng. picture
pietas, ātis F fromhet, barmhärthet
pingo, pinxi, pictum 3 måla, jfr eng. picture
piper, pípĕris N peppar
piscīna, ae F eg. fiskdamm (*piscis, is M* fisk), bassäng
piscis, is M fisk
pius, a, um from, trofast, barmhärtig
pláceo, plácui, plácītum 2 behagar, följs av dat.
plácīdus, a, um lugn, stilla
plaga, ae plåga, slag, sår, hugg
planta, ae F planta, växt
plebs, plebis F (det lägre) folket, plebejerna
plēnus, a, um full, fylld, med abl. el. gen. = av el. med ngt, jfr fra. plein; *plenum* fullt (bevistat sammanträde), *in pleno* i sin helhet
plerŭmque (adv.) mestadels
1. Plinius, Gaius Caecilius Plinius Secundus, kallad Plinius den yngre, författare (ca 61 - 113 e. Kr.)
2. Plinius, Gaius Plinius Secundus, kallad Plinius den äldre, romersk naturforskare (23-79 e. Kr.)
ploro 1 gråta, jfr fra. pleurer

plumbum, i N bly, jfr plomb
plures, a flera (komparativ till *multus*)
plus (adv.) mer (komparativ till *multum*)
plúrīmus, a, um flest (superlativ till *multus*);
plurimi, ae, a de flesta, en stor mängd
pócūlum, i N bågare
poena, ae F straff
pomum, i N frukt, i synnerhet äpplen och päron
pōno, pōsui, pōsitum 3 sätta, ställa, lägga, jfr position, deponera
pons, pontis M bro
pópūlus, i M folk
porcus, i M svin, jfr eng. pork
porta, ae F port
portio, ōnis F del, andel
porto 1 bära, jfr import, export, eng. porter
posco, poposci, - 3 fordra, kräva
pos-sīdeo, pos-sēdi, pos-sessum 2 äga
1. post (adv.) senare, *aliquot annis* (=måttets abl.) *post* några år senare
2. post (prep. m. ack.) efter, bakom
peristýlum, i N (grek. περί omkring, στύλος kolonn) peristyl, pelargård
póstēa (adv.) senare
póstērus, a, um följande
postquam (temporal konjunktion) sedan, efter det att
postrēmo (adv.) slutligen, till slut
postrīdie (posterus+dies) följande dag, dagen efter
póstūlo 1 fordra
potens, entis mäktig
potestas, ātis F makt, valde, myndighet
praé-fēro, praé-tūli, praé-lātum, praeferre (oregelb.) bära framför sig, låta bära framför sig
praébeo, praébui, praébītum 2 framrätta, ge, erbjuda
praeco, ōnis M härold
praesertim särskilt
praeses, praesidis, M ledare, styresman
prae-sto, praé-stīti, praé-stītum (prae-stātum) 1 fullgöra, jfr prestera, *praestare alicui aliqua re* överträffa någon i någon sak
prae-sūmo, prae-sumpsi, prae-sumptum 3 på förhand (an)ta, förmoda
praetér-ēo, praetér-īi, praetér-ītum, praeter-īre (oregelb.) gå förbi, gå till ända

prandium, i frukost
pratensis, e (*pratum, i* N äng) ängs-
pratum, i N äng
preces, precum F pl. böner
primo (adv.) först
prīmūlus, a, um allra först
primum (adv.) för första gången, först
primus, a, um först
princeps, princípīs M (den) främst(e), ledare, furste, kejsare, jfr prins
prior, priōris tidigare, föregående
prius (adv.) förr
priúsqum (temporal konjunktion) innan
privātus, a, um egen, enskild, privat
pro (prep. m. abl.) framför, för, i stället för, såsom
pro-cēdo, pro-cessi, pro-cessum 3 gå framåt, skrida fram, jfr procession
procella, ae F storm
prodigium, i N förebud, jättecken
proelium, i N strid
pró-fēro, pró-tūli, pro-lātum, pro-férre (oregelb.) bära framåt, skjuta (fram)
pro-ficīscor, pro-fectus sum, pro-ficīsci deponens 3 bege sig i väg, resa
pro-fíteor, pro-fessus sum, pro-fitēri deponens 2 förklara, förkunna, erbjuda
profundus, a, um djup
pro-grédior, pro-gressus sum, pró-grēdi deponens 3B gå fram, ge sig i väg, jfr progressiv
pro-īcio, pro-īēci, pro-iectum 3B (pro + iacio 3B) kasta fram, locka fram, jfr projektor
pro-mitto, pro-mīsi, pro-misum 3 lova, följs av dat.
pro-móveo, pro-mōvi, pro-mōtum 2 föra fram
1. prope (prep. m. ack.) nära
2. prope (adv.) nära, nästan
própēro 1 skynda
propius (adv.) närmare (komparativ till adv. *prope* nära)
proprius, a, um egen, enskild, personlig
propter (prep. m. ack.) på grund av, för ... skull
pro-scribo, pro-scripsi, pro-scriptum 3 proskribera, dödsdöma

pro-silio, pro-silui, - 4 (salio 4) hoppa fram, rusa fram
pro-spicio, pro-spexi, pro-spectum 3B se fram mot, ha utsikt mot
pró-sum, pró-fui, prod-esse (oregelb.) gagna, följs av dat.
pró-tēgo, pro-texi, pro-tectum 3 framtill täcka, skydda, jfr protektionism
provincia, ae F provins, verksamhetsområde
próximus, a, um närmast (superlativ till *propinquus*), jfr approximera
prudens, entis klok
públicus, a, um allmän, offentlig, stats-; *res publica* den offentliga saken, staten
puer, púeri M pojke
pueritia, ae F barndom
pugna, ae F strid
pugno 1 strida, kämpa
pulcher, pulchra, pulchrum vacker
pulchre (adv. till *pulcher*) vackert
pulso 1 stöta, knacka, bulta, jfr puls, impuls
pulsus, us M puls
punio 4 straffa
purus, a, um ren
puto 1 anse, tro

Q

quadrīgae, ārum F pl. fyrspann (av hästar), även sing. finns
quaero, quaesīvi, quaesītum 3 (upp)söka, (efter)fråga
quālis, e hurudan, sådan som
quam (adv.) huru, hur; *quam* (efter komparativ) än
quāmdiu (temporal konjunktion) så länge som
quando (kausal konjunktion) eftersom
quandōque (adv.) en gång
quantum (adv.) hur mycket, så mycket som
quantus, a, um hur stor, så stor som
quasi liksom, liksom om
quattuor fyra
-que (enklitisk konjunktion) och
qui, quae, quod som, vilken (gen. *cuius*, dat. *cui*)
quia (kausal konjunktion) därför att
quicūmque, quaecūmque, quodcūmque vem som helst som
quid? (interrogativt pronomen) varför?

quidam, quaedam, quiddam/quoddam en (viss), i senlatinet = obest. art.; plur. vissa, några
quidem framhävande partikel som kan lämnas översatt
quiētus, a, um lugn, stilla
quīlibet, quaēlibet, quīdlibet/quódlibet vem som helst
quis/qui, qua/quae, quid/quod (indefinit pronomen) någon
quis/qui, quae, quid/quod (interrogativt pronomen) vem, vilken, vad
quisquam, quidquam (indefinit pronomen) någon
quisque, quaeque, quidque/quodque varje, var och en
quivis, quaevis, quidvis/quodvis vem som helst

1. **quo** - **eo** ju - desto (måttets abl.)
2. **quo** (interrogativt adv.) vart
3. **quo** (relativt adv.) dit
1. **quod** (kausal konjunktion) därför att
2. **quod** (explikativt) att, vad det beträffar att
- quómōdo** på vilket sätt, hur (abl. modi)
- quondam** (adv.) en gång
- quoniam** (kausal konjunktion) eftersom
- quōque** även
1. **quot** (interrogativt) hur många
2. **quot** (relativt) så många som

R

rāpio, rápui, raptum 3B rycka, slita
rarus, a, um sällsynt, ovanlig
ratio, ōnis F förnuft
recens, recentis ny
récīto 1 läsa upp, högläsa, jfr recitera
re-cípīo, re-cēpi, re-ceptum 3B (re + capio 3B) återta, mottaga
re-cordor, re-cordātus sum, recordāri deponens 1 komma i håg, minnas
rectus, a, um rät, riktig
reddo, réddīdi, réddītum 3 återge, återlämna
red-ēo, red-īi, red-ītum, red-īre (oregelb.) gå tillbaka, återvända
red-īgo, red-ēgi, red-actum 3 (red + ago 3) återföra, föra tillbaka

ré-fēro, ré-tūli, relātum, re-ferre (oregelb.)
bära tillbaka, jfr referera
re-ficio, re-fēci, re-fectum 3B (re+facio 3B)
reparera
refugium, i N tillflyktsort, jfr refuge
regīna, ae F drottning
regio, ōnis F område, trakt, region
regius, a, um kunglig
regno 1 härska, vara regent, regera
regnum, i N rike
rego, rexi, rectum 3 styra, leda
re-grédior, re-gressus sum, ré-gredi
deponens 3 gå tillbaka, jfr regression
reliquiae, ārum (pl. tantum) F rester, stoft
reliquus, a, um övrig
re-linquo, re-liqui, re-lictum 3 lämna
(kvar), överge
re-māneo, re-mansi, re-mansum 2 stanna
kvar, förbli, jfr eng. remain
remedium i N botemedel
réquies, requiēi F vila, vederkvickelse
re-quiesco, re-quiēvi, re-quiētum 3 vila
re-quīro, re-quisīvi, re-quisītum 3 (re +
quaero 3 söka) (åter) uppsöka, längta
efter, sakna
res, rei F sak; *res publica* staten, jfr republik
re-sisto, ré-stīti, - 3 göra motstånd, kämpa
emot, jfr resistent
respōdeo, respondi, responsum 2 svara,
följs av ack. m. inf.
re-surgo, re-sur-rexi, re-sur-rectum 3
(surgo < sub + rego 3) resa sig, uppstå
(från de döda)
re-tíneo, re-tínui, re-tentum 2 (re + teneo)
hålla tillbaka, hålla kvar, ej släppa, behålla
reus, a, um anklagad, skuldtyngd, skyldig
re-vénio, re-vēni, re-ventum 3 komma
tillbaka
reverendus, a, um högvördig, vördnadsvärd
re-vertor, re-versus sum, re-verti deponens
3 återvända
rídeo, rīsi, rīsum 2 skratta, le
ripa, ae F flodstrand
rivus, i M bäck, å
rogo 1 tillfråga, bedja
Roma, ae F Rom; *Romae* (lokativ) i Rom,
Romam (riktningsack.) till Rom, *Roma*
(separativ abl.) från Rom

Romānus, a, um romersk, som substantiv
romare
rosa, ae F ros
rostrum, i n, skeppsramm; *rostra, orum*
talarstolen på Forum, Rostra, som var
prydd med erövrade skeppsrammar
rota, ae F hjul
rotundifolius, a, um (*folium, i* N blad) med
runda blad; *campanula rotundifolia* liten
blåklocka
rotundus, a, um rund
rúbeo, rúbui, - 2 vara röd, rodna
ruber, rubra, rubrum röd, jfr rubrik, rubin
Rúbīco, ōnis M Rubikon, ett vattendrag,
mellan Gallia Cisalpina och det övriga Italien
rursus åter, igen
rústicus, a, um (*rus, ruris* N land) lantlig, på
landet, lant-, enkel

S

sácchārum, i N socker
sacer, sacra, sacrum helig, helgad
sacérdos, dōtis M el. F präst
sacrífico 1 (sacer + facio 3B) offra
sacrificium, i N offer, jfr sacrifice
saécūlum, i N sekel
saepe ofta
salūto 1 hälsa (på)
salus, salūtis F hälsa, hälsning, välgång, jfr
salut; *salutem alicui dicere* hälsa någon
salve, salvēte 2 (hälsningsord i imperativ),
var hälsad(e)
salvo 1 göra frisk, frälsa, rädda
salvus, a, um bevarad, välbehållen
sanctífico 1 göra helig, helga
sanctus, a, um helig, subst. helgon
sánguis, sánguīnis M blod
sano 1 bota, läka, hela
sanus, a, um sund
sápīo, sápii, - 3B ha förstånd, *perf.:* vara klok
satis nog, tillräckligt, rätt, ganska
Saturnus, i såningsgud, till vars ära romarna i
december firade en fest, *Saturnalia*, där man
gav varandra gåvor, *Bona Saturnalia* = God jul!
saxum, i N sten
scando, scandi, - 3 stiga, kliva
scelestus, a, um (*scelus, eris* N brott) lastbar,
brottslig

scelus, scélēris N brott
schola, ae F skola
scintilla, ae F gnista
scio 4 veta, ha kunskap, jfr eng. science; följs av ack. m. inf.
scribo, scripsi, scriptum 3 skriva
scriptor, ōris M skrivare, författare
se (pronomen, ack. o. abl.) sig; *secum* (cum är här enklitiskt) = cum se
secundum (prep. m. ack.) längs, utmed
secundus, a, um den andre
sed men, (efter negation) utan
sédeo, sēdi, sessum 2 sitta
sēmel en gång
semen, sēmīnis N frö, säd, efterkommande, jfr insemination
semper alltid
sempiternus, a, um (*semper* alltid) evig
senātor, ōris M (senex, senis) senator
senātus, us M (senex, senis) senat, senatssammanträde
senectus, senectūtis F (senex, senis) ålderdom
senex, senis gammal, substantiverat: gubbe, jfr senil
sénior, seniōris (komparativ till senex) äldre
sententia, ae F mening, jfr sentens
sentio, sensi, sensum 4 känna, märka, följs av ack. m. inf.
sepélio, sepelīvi, sepultum 4 begrava
séptimum (adv.) för sjunde gången
septīmus (ordningstal) sjunde
sepulchrum, i N grav
sequor, secūtus sum, sequi deponens 3 följa
serēnitas, ātis F, renhet, klarhet
serēnus, a, um klar, solig, molnfri
sermo, ōnis M tal, jfr eng. sermon predikan
sero (adv.) sent
servo 1 förvara, bevara
si om
sic (adv.) så, sålunda
sicut såsom, liksom
sido, sēdi, sessum 3 sätta sig
sígnifer, signífēri M teckenbärare
signo 1 förse med tecken, (ut)märka, prägla, försegla, jfr eng. sign
signum, i N tecken

silentium, i N tystnad, jfr eng. silence
síleo, sílui, - 2 vara tyst, tiga
silva, ae F skog
silvester, silvestris, silvestre skogs-
símīlis, e enkel
simplicītas, ātis F enfald, enkelhet
simul samtidigt, på en gång
sine (prep. m. abl.) utan
síngūlus, a, um en i sänder, var och en
sinister, sinistra, sinistrum vänster; *a sinistra parte* från vänstra sidan, på vänster hand
sitis, is F törst; jfr lat. sitire törsta
sociētas, ātis F förbund
sol, solis M sol
sólēa, ae F sandal
sóleo, sólītus sum halvdeponens 2 bruka, pläga
1. solum (adv.) blott, bara
2. solum, i N mark, jord
solus, a, um ensam, gen. *solius*, dat. *solī*
solvo, solvi, solūtum 3 (upp) lösa, försvaga
somnio 1 drömma
somnium, i N dröm
somnus, i M sömn
sono 1 ljuda
sonus, i M ljud
spargo, sparsi, sparsum 3 sprida
spatium, i N tidrymd
spécies, speciēi F sken, syn, synvinkel, art (botaniskt)
spectātor, ōris M åskådare, jfr eng. *spectator*
spectācūlum, i n skådespel
specto 1 beskåda, åse; *spectare ad* vetta mot
spero 1 hoppas, jfr desperat
spes, spei F hopp
spírītus, us M ande
spiro 1 andas
sponte (abl.) frivilligt, av sig själv
statim på stående fot, genast
státua, ae F bildstod, staty
status, us M ställning, tillstånd
státuo, státui, statūtum 3 uppställa, besluta (m. infinitiv), jfr statuera exempel, statuter
stella, ae F stjärna
stilus, i M skrivstift
stímūlo 1 stimulera
sto, stēti, statum 1 stå
stricte (adv. till *strictus*) noga

stúdeo, stúdui, - 2 vara ivrig, studera, jfr
eng. study, fr. étudier
studiōsus, a, um intresserad av (gen.),
studerande
studium, i iver, intresse, studium
stúpeo, stúpui, - 2 stå still, häpna
suavis, e mild, ljuvlig, angenäm
sub (prep. m. abl.) under
súbīto plötsligt
suc-curro, suc-curri, suc-cursum 3 (sub +
curro 3) hjälpa, följs av dativ
suf-ficio, suf-fēci, suf-fectum 3B räcka till,
stå till buds
sum, fui, esse vara
summus, a, um högst, högsta delen av: *in*
summa arce högst upp på Arx
sumo, sumpsi, sumptum 3 taga (på sig)
súpěro 1 besegra
súpěrus, a, um befintlig överst, ovanför
boende, den som är i himlen
super (prep. m. ack.) över
supėrior, ius (komparativ till *superus* befintlig
över) högre belägen, övre
supplex, súpplicis bönfällande, ödmjuk
súpplico 1 bönfälla
supra (prep. med ack.) ovan, ovanför
surgo, sur-rexi, sur-rectum 3 (<sub + rego)
stiga upp
sus-cípio, sus-cēpi, sus-ceptum 3B
(sub+capio 3B) åtaga sig, mottaga
suspectus, a, um misstänkt *habere aliquem*
suspectum misstänka någon
suus, a, um (pron.) sin
Swecia, ae F Sverige
symphónia, ae F (grek.) musik

T

tabellārius, i M (*tabella, ae* F liten bräda,
skrivelse), postbud, brevbärare
tábŭla, ae F vaxtavla, lagtavla,
räkenskapsbok
Tabulārium, ii N arkiv, statskansli
táceo, tácuī, táctum 2 tiga, förtiga
tam (adv.) så
tamen (adv.) ändå, dock, likväl
tandem (adv.) slutligen, äntligen
tango, tétigi, tactum 3 (vid)röra, jfr kontakt
tantus, a, um så stor; *tantum* så mycket

taráxācum, i N maskros
tardo 1 fördröja, hejda, hindra, eng. retarded
tardus, a, um långsam, trög
Tártārus, i M helvetet
tectum, i N tak, jfr fra. toit
templum, i N tempel
tempto 1 (annan stavning **tento**) försöka,
fresta, jfr eng. tempt och temptation
tēnēbrae, arum F (pl. tantum) mörker
téneo, ténui, - 2 hålla, äga, (inne)ha
tener, tēnēra, tēnērum öm, jfr fra. tendre
tentātio, ōnis F försök, prövning, frestelse,
jfr tentera
ter tre gånger
tergo, tersi, tersum 3 torka av, jfr eng.
detergent
tergum, i N rygg; *a tergo* eg. från ryggen,
bakifrån räknat, baktill
términus, i M gräns, tidpunkt
terra, ae F jord, mark, land, jfr fra. terre
térreo, térrui, térritum 2 förskräcka, jfr sv.
terror
terribilis, e förskräcklig
terror, ōris M skräck
tertius, a, um (ordningstal) tredje
testamentum, i N testamente
testis, is M el. F vittne
theātrum, i N åskådarplats, teater
Tíbēris, is M Tibern
tímeo, tímui, - 2 frukta
tímīdus, a, um rädd
timor, ōris M fruktan
toga, ae F toga (stort tygstycke av ylle som
romerska män draperade kring kroppen)
tólěro 1 uthärda
tollo, sús-tŭli, sub-lātum 3 lyfta upp
tórqueo, torsi, tortum 2 vrida, jfr tortyr
tot (oböjl.) så många
totus, a, um hel, gen. *totius*, dat. *toti*
tracto 1 sköta, behandla
tra-do, trá-dīdi, trá-dītum 3 (trans + do 1)
överlämna, berätta, jfr tradera, tradition
traho, traxi, tractum 3 draga, släpa
tra-iício, tra-iēci, tra-iectum 3B
(trans+iacio 3B) föra över
trans (prep. m. ack.) över, till andra sidan
tráns-ěo, tráns-ii, tráns-ītum, tráns-īre
(oregelb.) gå över, jfr transitohandel

tráns-fëro, tráns-tŭli, trans-lātum, trans-fërre (oregelb.) föra över, flytta över
transporto 1 bära över
tremo, trémui, - 3 darra
tremor, ōris M (*tremo* 3 darra) darrning, bävan
trémŭlus, a, um darrande, jfr *populus tremula* poppel
triclinium, i M matsal (grek. *tri* tre + *κλίνη* soffa), jfr klinik.
trícōlor, ōris trefärgad
trifolius, a, um trebladig; substantiverat *trifolium, i* N = trebladig växt (*folium, i* N blad)
tristitia, ae F dysterhet, jfr tristess
triumphālis, e triumf-
triumpho 1 fira triumf
triumphus, i M triumftåg
triúmvir, vīri M triumvir, treman, medlem av ett tremannakollegium
tum (adv.) därpå
túmŭlus, i M kulle, gravkulle, grav
tunc (adv.) därefter
turba, ae F hop, skara, virrvarr, oro
turbulentus, a, um (turba, ae F) orolig, (om vatten) grumlig
turpis, e skamlig
turris, is F torn
Tuscus, a, um etruskisk, etrusker-
tutus, a, um trygg, säker
tuus, a, um din
Tyrrhēnus, a, um tyrrhensk, etruskisk

U

1. **ubi** (interrogativt adv.) var?
 2. **ubi** (relativt adv.) där, varest
 3. **ubi** (temporal konjunktion) så snart som; följs av lat. perf. ind. som vid översättning blir sv. pluskv.
ubīque (adv.) överallt
ullus, a, um någon, gen. *ullius*, dat. *ulli*
últimus, a, um sist, ytterst, jfr ultimum
ultra (prep. m. ack.) bortom, över
umbra, ae F skugga
umquam någon gång
una (adv.) tillsammans, gemensamt, samtidigt
unda, ae F våg
unde (adv.) varifrån
úndīque (adv.) från alla håll, på alla håll

uniflōrus, a, um (*flos, floris* M blomma) med en enda blomma; *campānŭla uniflōra* fjällklocka
universus, a, um hel, pl. samtliga; *universum* det hela, världsalltet
unus, a, um en, ett, gen. *unius*, dat. *uni*
urbs, urbis F stad, huvudstad
úrgeo, ursi, - 2 trycka, pressa, i passivum: tvingas
uro, ussi, ustum 3 bränna
usque ända
 1. **ut** (komparativt) såsom, liksom; *komparativt ut* följs av indikativ
 2. **ut** (temporal konjunktion) så snart som; *temporalt ut* följs av lat. perf. ind. Som översätts med sv. pluskv.
 3. **ut** (konjunktion i avsiktsbisats eller objektsbisats) för att, resp. att
 4. **ut** (konjunktion i följd-bisats) så att, observera *sic ... ut* så ... att
uter, utra, utrum vilkendera, vilken (av två), gen. *utrius*, dat. *utri*
utérque, útraque, utrúmque (pronomen) vardera, båda; *ab utraque parte* på båda sidor
útīnam ack om, o att, om...ändå
utrimque (jfr *uterque* båda) från båda sidor, på båda sidor
utrum ... an (i indirekta frågesatser där alternativ lägga fram) om ... eller
uxor, ōris F hustru, eng. uxorious

V

vacuus, a, um tom
vado, vasi, - 3 gå, bege sig åstad, jfr invadera
vae (interjektion) ve
vagor, vagātus sum, vagāri deponens 1 ströva omkring, jfr vagabond
valde (adv. till *validus*) väldigt, mycket
valedīco, valedixi, - 3 säga farväl
váleo, válui, - 2 vara stark, må väl, jfr convalescent, invalid; *vale* farväl
valetūdo, -ūdīnis F hälsa, välbefinnande
válīdus, a, um stark, kraftig
vánītas, ātis F tomhet, fåfänglighet
varius, a, um brokig, olik, (mång)skiftande, jfr eng. various
vates, is M siare

vehemens, entis ivrig, häftig, kraftig
veho, vexe, vectum 3 forsla, transportera; i
 passivum forslas, färdas, åka
vel (konjunktion) eller; *vel ... vel* antingen ...
 eller
velócity, ātis F snabbhet, eng. velocity
velox, ōcis snabb, jfr velociped (snabbfot)
vena, ae F blodåder
venatio, ōnis F jakt, djurfäktning
venerābilis, e vördnadsvärd
venia, ae F tillstånd, tillåtelse
vēnio, vēni, ventum 4 komma, jfr advent,
 eng. convent
venter, ventris M mage, buk, jfr fra. ventre
ventus, i M vind
venus, vénēris F kärlek, kärleksgudinna,
 Venus (gudinnenamn)
ver, veris N vår
verbum, i N ord, jfr verbal, verb
véritas, tātis F sanning
verso 1 vända, vrida hit och dit
versus, us M versad
verto, verti, versum 3 vända, jfr subversiv
verus, a, um sann; observera: *vere* (adv.) i
 sanning, förvisso, *vero* (adv.) förvisso, *vero*,
verum (som konjunktioner) men, och
vesper, vespēri afton; *vesperi* (lokativ) om
 aftonen
Vesta, ae F Vesta, gudinna för härden och
 den eld som brinner på den
vestālis, e helgad åt Vesta; (*virgo*) *vestalis*
 vestal, Vestas prästinna
vester, vestra, vestrum (poss. pron.) er
vestigium, i N spår
vestitus, a, um klädd
vestis, is F klädedräkt, kläder
vetus, vétēris gammal, jfr veteran
via, ae F väg, resväg
viātor, ōris M (via, ae F) vägfarande, resande,
 vandrare
vicēsimum, a, um (ordningstal) tjugonde
victor, ōris M (*vinco* 3 segra) segrare
victoria, ae F seger, eng. victory
victus, a, um (*vinco* 3 besegra) besegrad
vicus, i M gata
vídeo, vidi, visum 2 se
vígeo, vigui, - 2 vara stark, jfr vigör
vígilo 1 vaka

vilis, e enkel, billig
víncio, vinxi, vinctum 4 binda
vinco, vici, victum 3 segra, besegra, jfr
 Vincent, Victor, Victoria
víndico 1 hämnas, skydda, rädda, jfr vendetta
vinum, i N vin
vir, viri M man
víreo, vírui, - 2 grönska
virgo, vírginis F jungfru, flicka
vis F kraft, våld (*vi* abl. sing., *vires* nom. plur.)
visito 1 besöka, jfr visitera, visit
vita, ae F liv, jfr vital, vitamin
vitium, i N fel
vito 1 undvika
vivo, vixi, - 3 leva, eng. survive, vivid, fra.
 vivre
vivus, a, um levande
vix knappt, knappast
vocālis, e hörande till rösten (*vox, vocis* F
 röst), stäm-
voco 1 (*vox, vocis* F röst) kalla
1. volo 1 flyga
2. volo, volui, velle (oregelb.) vilja
volūmen, inis N bokrulle, jfr volym, Volvo
voluntas, ātis F vilja
volvo, volvi, volūtum 3 välva, rulla, jfr *volym*
votum, i N (tack)offer,
vox, vocis F röst, uttalande
vulgāris, e allmän
vúlnēro 1 såra, ge ett hugg
vulnus, vúlnēris N sår, hugg
vultus, us M ansikte, anletsdrag

Z

zoológicus, a, um zoologisk

